

Sinun naiseutesi ei ole sinun

Mitä on sisäistetty naisviha, miten sitä tuotetaan ja miksi siitä pitää puhua

Sanna Aaltonen

Pro gradu -tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma, Digitaalinen
kulttuuri

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Lokakuu 2022

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Nyt on aika

siskot

romuttaa

huono omatuntonne

Tämä yhteiskunta

elää

huonon omantuntonne turvin

Niiden ei tarvitse ollenkaan

vaivautua

sortamaan meitä

niin kauan kun me

tunnontarkasti

sorramme itse itseämme

Nyt se saa riittää

Nyt on aika

siskot

romuttaa

huono omatuntonne

Pro gradu -tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma, Digitaalinen kulttuuri

Sanna Aaltonen

Tutkielman otsikko: Sinun naiseutesi ei ole sinun. Mitä sisäistetty naisviha on, miten sitä tuotetaan ja miksi siitä pitää puhua.

Sivumäärät: tutkielman sivumäärä 122, liitteiden sivumäärä 10

Tämä pro gradu -työ tutkii sisäistetyn naisvihan ilmiötä kokonaisvaltaisesti naisten näkökulmasta. Tärkeimmät tutkimuskysymykset ovat mitä sisäistetty naisviha on, miten sitä koetaan, miten siitä puhutaan, miten sitä sanoitetaan, ja miten siitä voisi pyrkiä vapautumaan? Tutkimusprosessissa tutkitaan myös sitä, miten sisäistetyn naisvihan kaltaista tiedostamatonta ilmiötä voi ylipäättään tutkia.

Tutkimusaineisto koostuu kymmenen kanssatutkijan tuottamasta aineistosta nelivaiheisen tutkimusprosessin aikana vuosina 2021 ja 2022. Aineistokeruun vaiheet olivat verkkokysely, puolistrukturoitu yksilöhaastattelu, ryhmäkeskustelu viiden mediaesityksen pohjalta sekä jälkiseuranta. Tärkeimmät analyysityökalut olivat lähiluku ja teemoittelu.

Jokaisella kanssatutkijalla on kokemusta sisäistetyistä naisvihasta. Sitä koetaan ja toistetaan itseä ja muita naisia kohtaan. Sisäistetty naisviha ulottuu elämän kaikille osa-alueille, kuten työhön, perhe-elämään sekä ulkonäköön.

Osa sisäistetyn naisvihan kokemusta voi joillakin olla sisäinen toiseuttaminen, jolloin perinteisiin sukupuolirooleihin luodaan eroa toiseuttamalla itseään niistä. Kapeat rajat täyttävät hyväksytyyn naiseuden normit vaikuttavat jokaisen kanssatutkijan identiteettiin ja elämään huolimatta siitä, identifioituuko naiseksi. Haasteita aiheuttaa muiden ihmisten ja yhteiskunnan sukupuolittuneiden stereotyyppien ja ennakkoluulojen kautta kohdelluksi ja kohdatuksi tuleminen. Yhteiskunnan naisena näkemä ihminen vaikuttaa tulevan arvostelluksi stereotyyppisen naiseuden normin kautta huolimatta siitä, millainen ihminen hän on.

Lisääntynyt tietoisuus aiheesta lisäsi selkeästi tutkimusprosessin aikana kanssatutkijoiden kokemusta sisäistetyn naisvihan tunnistamisesta itsessään ja muissa. Tietoisuuden myötä lisääntyi myös tiedostavuus sekä tietoinen pyrkimys pois sisäistettyä naisvihaa toistavista ajatus- ja käytösmalleista. Tämä ilmeni monella kanssatutkijalla aktiivisella toimintana muiden esittämää sisäistettyä naisvihaa kohtaan.

Tietoisuuden lisääntymisessä yksi avaintekijä on se, että negatiivista asioista puhutaan suoraan ja ymmärrettävästi. Vaikeaselkoisuuden etäännyttävää vaikutusta pitää pyrkiä välttämään keskusteluissa, mediaesityksissä ja jopa tutkimuksessa. Samoin on tärkeä tuottaa keskustelua ja sisältöä suomeksi, sillä keskustelua on pääosin käyty englanniksi ja angloamerikkalaisesta näkökulmasta.

Avainsanat: naisviha, misogynia, representaatio, emansipaatio, vapautuminen, feminismi, naisen asema, sosiaalinen media, digitaalinen kulttuuri, tasa-arvo, sukupuoli-identiteetti, naiseus, stereotyyppit, normit, performatiivisuus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimuksen aihe	8
1.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	11
1.3	Teoreettinen viitekehys, keskustelukonteksti ja käsitteet	14
2	Tutkimusmenetelmät	22
2.1	Kanssatutkijat	24
2.2	Aineistonhankinta	26
2.2.1	Vaihe 1: Verkkotesti	27
2.2.2	Vaihe 2: Yksilöhaastattelu	29
2.2.3	Vaihe 3: Ryhmäkeskustelut	32
2.2.4	Vaihe 4: Jälkiseuranta	38
2.3	Analyysimetodit	38
2.4	Tutkimuseettiset tekijät	39
2.4.1	Rajoitukset	41
2.4.2	Tutkijapositio	43
3	Itseidentiteetti ja minuus	46
3.1	Sukupuoli(-identiteetti) ja sen tärkeys	50
3.2	Nainen ja naiseus	55
3.3	Feminismi vs. feminisTi	60
3.4	Itseidentiteetin tilannekohtaisuus	65
4	(Sisäistetyn) naisvihan ymmärtäminen ja sanoittaminen	67
4.1	Naisviha, sisäistetty naisviha	68
4.2	Misogynia vs. naisviha	73
5	(Sisäistetyn) naisvihan kokeminen	76
5.1	Itseltä	77
5.2	Muilta naisilta	84
5.3	Miehiltä	88
5.4	Tytöttely	92

6	Sisäistetystä naisvihasta vapautuminen	94
6.1	Keskustelu vaikuttumisen välineenä	97
6.2	Reclaiming-ilmio eli takaisinottaminen	101
6.3	Emansipatorinen vaikutus	102
6.4	Pitkän aikavälin vaikutukset	105
7	Johtopäätökset	109
7.1	Sisäistetyn naisvihan määrittelyä	109
7.2	Metodologinen reflektointi	111
7.3	Suosituks	112
8	Lähteet	114
	Liite 1. Vaihe 2: Yksilöhaastattelu	123
	Liite 2. Mediaesitys vaiheessa 3 - Tympeät tytöt	126
	Liite 3. Mediaesitys vaiheessa 3 – Eve Kulmalan video	127
	Liite 4. Mediaesitys vaiheessa 3 – Roope Salmisen oikeusjuttua koskevat Facebook-kommentit	128
	Liite 5. Mediaesitys vaiheessa 3 - Raisa Omaheimon kolumni	129
	Liite 6. Mediaesitys vaiheessa 3. - @juliehangart, sarjakuva (Instagram)	131
		132

1 Johdanto

”Valtaosa naisista sekä vaatii että inhoaa naisen kohtalooan ja elää sen kaunaisena. Heidän sukupuoltaan kohtaan tuntemansa inhon luulisi kannustavan heitä antamaan tyttäriilleen miehisen kasvatuksen, mutta he ovat harvoin näin laajasydämissä.”

- Simone de Beauvoir ¹

Luin Simone de Beauvoirin kirjoittaman klassikkoteoksen *Toinen sukupuoli* ensimmäisen kerran 18-vuotiaana, maailmantuskaa potevana ja omasta mielestäni kovin valveutuneena nuorena naisena. Odotin suuria: olihan *Toinen sukupuoli* feministisen klassikkoteoksen maineessa, ja esimerkiksi poliitikko Anni Sinnemäki oli jossain lehtihaastattelussa kertonut lukevansa sitä yhä uudelleen ja uudelleen.

Luin *Toisen sukupuolen* ja kauhistuin. Koin kiukkua ja surua – en siksi, että kokisin de Beauvoirin kuvaileman naiseuden ikeen painavana ja elämäni lähestulkoon tuhoavana, vaan siksi, että miten kukaan, etenkin nainen, voi puhua naisista niin rumasti. Pällimmäinen tunne oli kuitenkin pettymys, jonka syytä en osannut täysin jäljittää. Sen lisäksi, että de Beauvoirin osoittama naisviha ei vastannut odotuksiani teosta kohtaan oli myös mahdollista, että pettymys kohdistui minuun itseeni: ehkä olin liian tyhmä ymmärtämään teoksen hienoutta ja tärkeyttä. Niin moni ihminen oli kirjaa kehunut, että vian oli oltava minussa, joka ei ymmärtänyt näin viisasta ja lennokasta tekstiä ja ajatuksia.

Luin *Toisen sukupuolen* uudelleen parikymmentä vuotta myöhemmin tämän pro gradu -prosessini alussa. Jälleen odotukset olivat korkealla: varmasti olin viisastunut sen verran vuosien varrella, että klassikkoteos avautuisi minulle nyt selkeämpänä. Ja jälleen petyin: naisviha tuntui aiheeseen perehtyneenä nyt entistä selkeämmältä, kamalammalta, rumemmalta. Pohdin, etten voi olla ainoa, joka kokee näin. En kuitenkaan löytänyt internetistä keskustelua aiheesta, en suomeksi enkä englanniksi. Epäilin jälleen itseäni: miten tästä ei kukaan puhu? Toki *Toinen sukupuoli* on kirjoitettu kauan sitten maailmanaikaan, jolloin yhteiskunta ja kulttuurinen asenne olivat aivan erilaisia. Olisin kuitenkin kuvitellut, että aiheesta löytyisi keskustelua. Ymmärränkö edelleen kaiken aivan väärin?

Ehkä sillä ei ole lopulta väliä, olenko ymmärtänyt asian väärin vuosikymmenet, olenko väärässä ja onko teoksen hienous vain mennyt minulta ohi: minun *kokemukseni* on minun. Jos de Beauvoir julkaisisi *Toisen sukupuolen* nyt, uskon, että siitä nousisi vieläkin kohu – mutta tällä kertaa ei siksi, että se rikkoo sukupuolten välisiä rajoja vaan siksi, että sisäistetyn

¹ de Beauvoir teoksessaan *Toinen sukupuoli* 1948, 311.

naisvihan näin selkeä tuottaminen ja esittäminen ei vuonna 2022 enää olisi hyväksyttävää, Ainakaan mediassa tai sosiaalisessa mediassa. Digitaalisessa maailmassa valvutuneisuus ja hankalista asioista puhuminen on yleistynyt, ja vaikka tällainen sosiaalisen oikeuden soturimaisuus onkin välillä uuvuttavaa, se kuitenkin nostaa asioita keskusteluun – tehden niitä näkyviksi ja siten saavutettavammiksi kaikille. En itsekään ehkä olisi osannut sanoittaa niin aikaisin, että de Beauvoir harrastaa räikeää sisäistettyä naisvihaa, ellen olisi digitaalisen kulttuurin yhteyksissä aiheeseen ja sen sanoittamiseen ensimmäistä kertaa törmännyt. Uskoin nimittäin vahvasti vuosikausia, etten ole kuten muut tytöt. Ei, olin jotain aivan muuta, mielessäni parempaa. Koin tästä erilaisuudestani ylpeyttä vuosia. Näin ajatteleminen tuntui vahvistavan omaa minuuttani, tekevän minua ymmärrettävämmäksi, kenties hyväksyttävämmäksi muille ja erityisesti itselleni. Olikin melkoinen shokki törmätä sosiaalisessa mediassa ajatukseen, että tällainen ”en ole kuin muut tytöt” -ajattelu onkin paitsi väärin, myös sisäistettyä naisvihaa ².

Ei ole helppoa niellä yhtäkkistä ajatusmaailman ravistusta siitä, että asia, josta on kokenut ylpeyttä, onkin oikeasti negatiivinen asia, joka pohjautuu epätasa-arvoon ja syrjintään kaltaisiani kohtaan. Enhän minä voi vihata naisia, olen itsekin nainen! Asian käsittelyyn meni hetki, vuosia, ja se vaati pureskelua jopa niin, että kirjoitin siitä pro gradu -työn.

Sosiaalinen media ja muu digitaalinen kulttuuri ovat vakavien aiheiden käsittelyssä paitsi tietoisuutta lisääviä, omia kipukohtiaan kohtaamaan pakottavia, mutta myös uusi alusta ikaikaisten sisäistetyn naisvihan ilmentymien esittämiseksi ja ylläpitämiseksi. de Beauvoirin lisäksi lopullinen sysäys pro graduni aiheelle tuli, kun törmäsin juontaja Roope Salmisen seksuaalirikosoikeudenkäynnistä kertovaa uutista käsitteleviin kommentteihin Facebookissa. Pääosa kommenteista kritisoi Salmisen rikoksen uhria, naista jota oli seksuaalisesti loukattu. Koko tapahtuma oli oikeastaan uhrin itsensä vika: mitäs joi itsensä humalaan, lähti miehen mukaan, sellainen lunttu, joka nyt kerää itselleen valtavia rahallisia korvauksia ja tahallaan rikkoo mukavan miehen mainetta. Nämä kommentit olivat pääosin naisten esittämiä. Kukaan ei kritisoi naista kuten nainen, ja järkyttävintä minusta oli se, että näin tehtiin julkisesti, omalla nimellä ja naamalla. Eikä siinä nähty mitään kyseenalaista, vaan omia myrkyllisiä ajatuksia tuuletettiin ylpeinä.

Sisäistetystä naisvihasta tekee erityisen keljua se, että se on niin alitajuista, sisäänrakennettua ja vuosia toistettua, että vaikka asian itsessään jo tunnistaa ja siihen kiinnittää huomiota,

² Sarasti 27.2.2019. Artikkelissa on haastateltu tutkija Minja Koskelaa, joka myös koki olevansa ei niin kuin muut tytöt, kunnes tutustui feminismiin ja oppi tunnistamaan sisäistetyn naisvihansa.

saattaa se lipsahtaa silti ilmoille. Pelasin miespuolisen kaverini kanssa beer bong -peliä aikana, jolloin olin jo aloittanut tutkimusmatkani sisäistettyyn naisvihaan ja sen käsittelyyn. En ole beer bongissa kovin hyvä, joten jossain vaiheessa nauroinkin ääneen, julkisesti, että ”heitän kuin tyttö”. Tästä on jo muutama vuosi, mutta pettymyksen tunne omaan sisäistetyyn naisvihani tuottamiseen, koska minun pitäisi jo tietää paremmin, ei jätä rauhaan. Sosiaalisesta mediasta ja digitaalisista esityksistä olen kasvaessani oppinut myös sen, ettei ole koskaan hyvä puhua uhrin suulla tai selittää toisten kokemia asioita ylemmästä tai ylemmydentuntoisesta lähtökohdasta tai näkökulmasta. Yksi esimerkki tästä on länsimaiseksi katseeksi kutsuttu ilmiö, jossa rodullistettujen naisten kokemaa oletettua epätasa-arvoa selitetään länsimaisen naisen toimesta. Näin mitätöityy kokemuksen ja kokijan oma ääni, ja positiivisen tarkoituksen ydin kääntyykin negatiiviseksi ja syrjinnän uusimiseksi. Samaa voi esimerkiksi nähdä not all men -ajattelussa, jossa miehet kertovat vaikka seksuaalista väkivaltaa kokeneille naisille, etteivät kaikki miehet ole uhkia, vaikka naisen kokemus trauman jälkeen voi olla hyvin eri. Näin ollen halusin olla tarkkana siitä, että gradussani käsitellään aihetta, johon minulla itselläni on omistajuus: minä voin puhua naisista, koska identifioidun itse naiseksi ja kokemusmaailmani on naisen. Työssäni ei puhuta alistetun ryhmän edustajien päälle tai heidän äänellään, vaan he saavat puhua ja kertoa – mukaanlukien minä itse.

Sisäistetyyn naisvihan tutkimusretki on siis lähtökohdiltaan hyvin henkilökohtainen. Henkilökohtaisuus ei kuitenkaan ole vain minun kokemukseni, vaan mitä syvemmälle työssäni pääsin sitä selkeämmin kävi ilmi, että aihe on hyvin tärkeä sekä inhimillisesti sen kokijoille että yhteiskunnalle ja tasa-arvorakenteille laajemmin – niin nyt kuin tulevaisuudessa. Sisäistetyistä naisvihasta puhuminen on tärkeää, jotta sitä voi tunnistaa, tunnustaa ja sitä kautta mahdollisesti siitä vapautua.

1.1 Tutkimuksen aihe

Misogynia eli suoraan suomennettuna naisviha tarkoittaa pelkistettynä naisiin kohdistuvaa vihaa tai syrjintää. Se voi ilmetä esimerkiksi epätasa-arvoisena kohteluna tai seksuaalisena väkivaltana. Naisviha on tiiviisti sidoksissa patriarkaaliseen eli miesvaltaiseen yhteiskuntarakenteeseen ja kulttuuriperintöön. Sisäistetty naisviha puolestaan tarkoittaa näiden ajatusten ja toimintamallien kokemista syrjinnän kohteen, eli tässä naisoletetun, toimesta. On olemassa myös sisäistettyä homofobiaa tai sisäistettyä rasismia, jossa alistuksen kohde omaksuu ja toteuttaa häneen kohdistuvan syrjinnän syyt ja uskoo ne, toteuttaen niitä

itsekin³.

Henkilökohtaiset kokemukseni liittyvät vahvasti sekä pro gradu -työni aiheeseen että prosessiin. Sisäistettyä naisvihaa ilmiönä on tutkittu hyvin vähän, eikä siitä ole keskusteltukaan kovin kauaa. Ihmiset, joiden kanssa olen tutkimuksestani keskustellut, ovat vaikuttaneet aluksi kummastuneilta kertoessani tutkivani sisäistettyä naisvihaa. Kuitenkin käsitettä avatessani jokainen on saanut ahaa-elämyksen ja tunnistanut ilmiön itsessään ja/tai muissa. Sisäistetty naisviha todella on juuri sitä, sisäistettyä ja alitajuista, eikä sen sanoittamiseen ole välttämättä työkaluja, koska se on niin tiedostamatonta, sisäänrakennettua ja jollain tapaa itsestäänselvää. Sanoittamisen hankaluutta lisää se, että aihetta on tuonut näkyväksi keskusteluun lähinnä englanninkielinen sosiaalinen media. Termit ovat siis usein englanninkielisiä. Vaikeasta asiasta puhuminen on erityisen hankalaa silloin, jos sille ei omalla kielellä ole sanoja. Tämä hankaluus suomen kielestä puuttuvien termien kanssa tuli usein esiin tutkimustyöni edetessä. Vaikka moni käyttää englannista tuttuja termejä sujuvasti, on sanoittaminen suuri osa tunnistamista ja siksi se on saatava tehdä omalla kielellään. Sanoilla on merkitystä sekä kirjaimellisesti että kuvannollisesti.

Pääpiirteittäin oma sisäistetyn naisvihani vuosia kestänyt käsittelyprosessi on noudattanut kaavaa tunnistaminen-tunnustaminen-vapautuminen, jota käytän tutkimusprosessini pohjana. Se on paras lähtökohta ottaen huomioon, että aiempaa tutkimusta on hyvin vähän. Haluan samalla tutkia, voiko tämä kaava olla myös ehkä yleistettävämmässä ilmiön avaamiseen ja siitä vapautumiseen. Ideaalia kuitenkin olisi, että naisvihan lisäksi myös sisäistetty naisviha on joskus vielä historiallinen jäännös, jota ei enää tapahtu. Oma käsittelyprosessini jatkui ja kehittyi tutkimuksen edetessä. Sisäistetty naisviha on kuitenkin niin perustavanlaatuisen aihe, ettei sen tunnistaminenkaan välttämättä takaa siitä vapautumista. Tärkeintä lienee se, että jäädessään kiinni sisäistetyn naisvihan toistamisesta itsessään sen huomaa, sitä pysähtyy pohtimaan ja siitä voi pyrkiä pois.

Tämä pro gradu -työ on tehty digitaalisen kulttuurin pääaineeseen, mutta varsinaista digitaalisuutta tulen käsittelemään hyvin vähän. Digitaalisen kulttuurin osuus on oikeastaan hyvin sisäänrakennettu, kuten pitkin tutkimustyötä huomaamme. Itselleni sisäistetyn naisvihan teema on tullut tietoisuuteen nimenomaan digitaalisilta alustoilta kuten sosiaalisesta mediasta, jossa siitä keskustellaan ja sitä esitetään. Sosiaalinen media ja muut digitaaliset

³ Sisäistetyn sortamisen, ”internalized oppression”, ajatusta teki ensimmäisten joukossa tutuksi brasilialinen kasvatustieteilijä Paulo Freire (1970, 47-48; 61-63). Hän käytti esimerkkinä siirtomaan alkuperäiskansojen sortamista, mutta myöhemmin sortamisen sisäistäminen eri alistettujen ryhmien parissa on kolonialismista laajentunut koskemaan lähes kaikkia alistettuja ryhmiä (mm. David ja Derthick 2014, 7-8).

kanavat ovat niin integroitua nykyihmisen elämään, että erottelu digitaalisen ja muun kulttuurin välillä tuntuu jo turhalta. Digitaalinen kulttuuri esittää, toistaa, tuottaa, muokkaa ja muuttaa maailmankuvaamme, eikä se ole kaukainen umpio erillisenä muusta elämästä. Sosiaalisen median esitykset ja keskustelut ovat osa ihmisen omaa kulttuuria ja arkea. Tutkimuksessani kävi ilmi, että vaikeiden teemojen ja syvällisten aiheiden keskustelukonteksti ja tiedostaminen on hyvin pitkälti sidoksissa digitaaliseen kulttuuriin ja erityisesti sosiaaliseen mediaan. Se herättää tietoisuutta, haastaa, representoi sanan molemmilla merkityksillä ja on hyödyllinen työkalu siinä, miten haitallisista ajattelu- ja käytösmalleista voi pyrkiä vapautumaan. Poliitikan tutkija Saara Särmin mukaan epäkohdat pitää ensin tehdä näkyviksi, sillä näkymätöntä on hankala muuttaa ⁴.

Sosiaalinen media kaikessa kattavuudessa ei toki ole pelkästään hyvä asia. Myös siellä esitetään ja ylläpidetään sisäistettyä naisvihaa sekä edesautetaan kaikkia niitä tekijöitä, jotka ylipäättään pitävät alisteisia rakenteita yllä. Kiistatonta kuitenkin on, että ilmiöt eivät ole vain digitaalisessa kulttuurissa ilmentyviä tai niistä johtuvia. Digitaalinen kulttuuri on myös nopeampaa ja joustavampaa: sisäistä naisvihaa on tutkittu vielä hyvin hyvin vähän, ja esimerkiksi tieteellisten artikkeleiden teko on hitaampaa ja kenties rajatummalle ryhmälle saavutettampaa kuin viraalisti tuotettu esitys. Tutkimukseni ryhmäkeskusteluvaiheen mediaesitykset ovat kaikki digitaalisesta tai sosiaalisesta mediasta. Digitaalisen kulttuurin suurin tärkeys työssäni on sen ubiikkius⁵: sen avulla tunnistetaan, tunnustetaan ja lopulta vapaudutaan. Kirjailija-professori Roxane Gay on tiivistänyt tämän osuvasti teoksessaan ”Bad Feminist” toteamalla, että ”Sosiaalinen media on epätäydellinen mutta tarpeellinen omatunto, jatkuva muistutus siitä, että sitoutuminen, myötätunto ja toisten puolustaminen eivät ole, eikä niiden koskaan pitäisikään olla, jotakin rajallista” ⁶.

On hyvin kuvaavaa, että naisiin kohdistuvaa ilmiötä eli naisvihaa on tutkittu paljon miesnäkökulmasta. Miten miehet toteuttavat naisvihaa? Naisia koskevasta ilmiöstä ei ole tunnutta puhuttavan naisten omalla suulla, heidän kokemuksistaan, heidän toteuttamanaan. Nainen on jälleen alistettu objektin asemaan, jonka toimijuutta ei ole huomioitu. Samoin aiempi tutkimus on pohjautunut paljolti englanninkieleen. Termien kehittely ja asioista niiden oikeilla nimillä puhuminen on minusta hyvin tärkeää tässä tutkimuksessa: se alleviivaa omakohtaisuutta ja sitä, että kyse ei ole vain kaukaisista asioista, jotka tapahtuvat muille

⁴ Särmi 16.10.2016 kolumnissaan ”Irti naisvihasta”.

⁵ Ubiikkiudella tarkoitetaan jonkin asian kaikkialla läsnä olemista, läpäisevyyttä ja olemista jo huomaamattakin elämän eri osa-alueilla.

⁶ Gay 2014, 273.

jossain muualla vaan myös sinulle, minulle, hänelle ja oikeastaan meille kaikille täällä Suomessakin. On helppo tuudittautua kielen luomaan etäännyttämiseen. Tässä työssä puhunkin nimenomaan naisvihasta enkä misogyniasta. Tämä on tietoinen valinta, sillä naisviha-sanan konnotaatiot⁷ ovat hyvin merkityksellisiä aihetta käsiteltäessä. Sanavalintaa käsittelen tarkemmin luvussa 4. Halusin myös antaa äänen naisille heidän omasta toimijuudestaan. Ei välttämättä ole väärin pelkistää sisäistettyä naisvihaa naisvihaksi, jota kokee nainen, mutta sen lähtökohdat ja ilmentymiset ovat kuitenkin erilaisia kuin miesten naisvihalla. Tässä on mielestäni myös tärkeä ero, johon paneudun läpi työni.

Laajempaan punaisena lankana työssä on se inspiroiva haaste, miten on mahdollista tutkia alitajuisen ilmiön luonnetta. Miten tutkia asiaa, joka on monelle tiedostamatonta? Onko se edes mahdollista? Lähtökohtana käytänkin paljon omaa vapautumisen prosessiani, jota olen läpikäynyt ja käyn yhä. Tämä noudattaa pääpiirteittäin kaavaa tunnistaminen – tiedostaminen – vapautuminen. Tämän pelkistetyn kolmivaiheisen prosessin ympärille rakentuu pro gradu -työni sekä tutkimuksellisesti että teemallisesti.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tavoitteenani on tutkia sisäistettyä naisvihaa ilmiönä kokonaisvaltaisesti naisten näkökulmasta. Teemoina kulkevat sanoittaminen, tunnistaminen, kokeminen ja lopulta vapautuminen tai siihen pyrkimys. Ennen sanoittamista pitää ymmärtää, miten kanssatutkijat⁸ itse näkevät itsensä ja sanallistavat eri avainkäsitteitä: millaisen minuuden kautta he ilmiötä kokevat? Emansipaation ajatus on mukana hyvin vahvana. Emansipaatiolla tarkoitetaan keskustelun kautta vapautumista ja termi reflektoi erityisen osuvasti tämän tutkimuksen aihetta. On huomioitava, että emansipaatio ei välttämättä toteudu täydellisenä, joten kun työssäni puhun vapautumisesta, viittaan sillä tosiasiallisesti pyrkimykseen vapautumisesta. Sisäistetyistä naisvihasta vapautumisen prosessi on nimittäin jatkuvaa.

Haluan siis paneutua ilmiöön, jota kutsutaan sisäistetyksi naisvihaksi. Mitä se on, miten se ilmenee, miten siitä puhutaan, miten sitä sanoitetaan ja miten siitä voisi pyrkiä vapautumaan? Onko se sittenkin sosiaalisesta mediasta imemääni woke-henkeä⁹ vai onko kyseessä

⁷ Konnotaatio tarkoittaa jonkin asian, tässä sanan, peruserkityksen taakse liittyviä oheiserkityksiä ja miellelyhtymiä.

⁸ Kanssatutkija-termin käyttöön päädyin, koska se kattaa muita termejä paremmin tutkimukseni ytimen. Aineistonkeruu oli yhteinen prosessi, jossa tuotettiin tietoa yhdessä aiheesta, joka on hyvin henkilökohtainen ja joka vaatii paljon myös tutkimukseen osallistuneilta. Käsitteiden termivalintaa tarkemmin luvussa 2.1.

⁹ Woke-ilmiö: usein halveksivassa mielessä käytetty sana viittaa tiedostaviin tai ”heränneisiin” ihmisiin, jotka kiinnittävät ja osoittavat huomioita (usein sosiaalisessa mediassa) hankaliin aiheisiin yhteiskunnassa.

todellinen ongelma?

Aiempi tutkimus sisäistetystä naisvihasta on hyvin vähäistä. Tutkimus on lähinnä keskittynyt naisvihaan miesten toteuttamana ja tuottamana. Samoin aiemmat tutkimukset ovat pääosin englanniksi ja keskustelu pohjautuu misogynia-termin käyttöön. Suomenkielisessä keskustelussa termit eivät ole kovin vakiintuneita ja niitä käytetään ristikkäin. Tutkinkin työssäni myös sitä, miten ajatukset ja suhtautuminen itse asiaan mahdollisesti muuttuu sen mukaan, mitä termiä käytetään ja miten sitä merkityksellistetään. Tärkeää on tehdä tutkimusta paitsi suomeksi, myös Suomessa. Keskustelun angloamerikkalainen valtavirtaisuus vaikuttaa paitsi käytettyihin sanoihin, myös kulttuurisen kontekstin erilaisuuteen.

Sukupuolentutkimuksen professori Jenny Sundén ja viestintätieteiden tutkija Malin Sveningsson Elm ovat paneutuneet tähän pohjoismaista kyberfeminismiä käsittelevässä teoksessaan *Cyberfeminism in Northern Lights*. He toteavat, että tutkimusta ja keskustelua käydään kuitenkin aina omasta kulttuurista käsin. Ylipäänsä pohjoismaista tutkimusperinnettä värittää usein kielillisinä ja kulttuurisina kääntäjinä toimiminen, jossa paikallisen (kokemus)asiantuntijuuden osuus saattaa jäädä paitsioon ¹⁰.

Sanoittaminen on hyvin merkityksellistä sanan molemmissa merkityksissä. Se antaa merkityksen sekä kirjaimellisesti että kuvannollisesti. Jo tutkimukseni alusta asti on ollut tärkeää ymmärtää, miten kansatutkijat käsittävät eri sanoja, joita he käyttävät pitkin tutkimukseen osallistumisestaan. Yksinkertaisissakin termeissä ihmisten omat merkityksellistämiset saattavat olla hyvin erilaisia. Olikin tärkeää antaa kansatutkijoiden itse selittää, miten he ymmärtävät erilaiset tutkimukselle tärkeät termit. Kieli myös kehittyi koko ajan ja työn kuluessa huomasin, miten vahva työkalu kieli voi myös olla esimerkiksi termien uudelleenmerkityksellistämisen myötä. Käytettävä sanasto myös muuttuu jatkuvasti, ja kansantajuisten termien käyttö lisää ymmärryksen saavutettavuutta. Feministisessä keskustelussa angloamerikkalaisesta termistä ”empowerment” esimerkiksi on vuonna 2010 vielä käytetty suomennosta valtaistuminen¹¹, kun nykyisin voimaantuminen on yleisempi, monien mielestä jopa ylikäytetty, termi. Tämä esimerkki sai minut pohtimaan sitä, johtuuko suomennoksen vaihtuminen yleiskeskustelussa siitä, että ajatus naisten lisääntyneestä vallasta on pelottavampaa kuin ajatus lisääntyneestä voimasta. Myös sanan tekijyys on tärkeää: onko kyseessä jotain yksilön tekemää vai jonkun ohjaamaa toimintaa? Esimerkiksi voimaantuminen on tekemistä, voimauttaminen muualta annettua ¹². Sanavalinnat joka

¹⁰ Sundén ja Sveningsson Elm 2007, 2.

¹¹ Juvonen, Rossi ja Saresma 2010, 14.

¹² Juvonen, Rossi ja Saresma 2010, 14.

tapauksessa antavat keskustelulle ja siihen osallistumiselle merkkimääräänsä isompia merkityksiä.

Tärkeä osa tutkimustani on myös selvittää sitä, miten ylipäätään voisi tutkia ilmiötä, joka on suurelta osin hyvin alitajuista ja siten tiedostamatonta. Tutkimusprosessin rakentaminen pohjautuu pitkälti itsereflektiolle omista kokemuksistani aiheeseen tutustuessani.

Prosessimaisuus on vahvasti läsnä pro gradu -työssäni monella tavalla niin teoreettisen viitekehyksen hahmottelussa, käytännön toteutuksessa kuin havaintojen tiivistämisessä löydöksiin ja ehdotuksiin.

Tutkimusprosessin hahmottelu alkoi siitä, miten reflektoin omaa ”en ole kuin muut tytöt” - ajatteluni ja sitä, miten tuo ajatus nojaa vahvasti omaan identiteettiini ja siihen, etten ole pitänyt itseäni ”tyypillisenä” naisena. Minulla on ollut vahva ajatus siitä, millainen on stereotyyppinen nainen ja miten itse en ole koskaan kokenut sopivani tai mahtuvani siihen kuvaan. Olen siis tehnyt sisäistä toiseuttamista, mutta ajatellut sitä positiivisena asiana. Toiseuttamisessa jaetaan yksilöt meihin ja muihin ja sitä usein käytetään syrjimyksen ja/tai syrjäyttämisen tekona. Se voi kuitenkin myös, stereotyyppittämisen tavoin, auttaa hahmottamaan maailmaa vastakohtaisuuksien ja kahtiajakamisen kautta.¹³ Näin se toimi myös minulla: toiseuttamalla itseni niistä ”muista” löysin ja hyväksyin oman identiteettini selkeämmin. Tutkimustyön alussa vieno ennako-olettamukseni olikin itsereflektioon nojaten, että perinteisesti maskuliinisempia luonteenpiirteitä omaava henkilö kokee sisäistettyä naisvihaa itsensä vastakohtaan eli feminiinisempään naiseen, ja päinvastoin. Näin sisäinen toiseuttaminen vahvistaisi omaa identiteettiä samalla vahvistaen sisäistetyn naisvihan ajatuksia toisiin. Halusinkin selvittää, onko tällaisella ennako-olettamuksella totuus pohjaa: miten itseidentiteetti mahdollisesti vaikuttaa ja luo erilaisia sisäistetyn naisvihan kokemuksia ja ajatuksia?

Kokeminen on tutkimukseni avaintema. Lähestyn sitä ilmiön kokemisen ja ymmärtämisen kautta: miten kanssatutkijat kokevat sisäistetyn naisvihan, ja millaisia kokemuksia heillä on siitä? Näitä osiin pilkottuja teemoja selvittämällä olen saanut laajemman ymmärryksen siitä, miten kanssatutkijat ylipäätään tunnistavat ja tiedostavat sisäistettyä naisvihaa. Onko se läsnä jokaisen elämässä, vaikei siitä välttämättä itse ole edes tietoinen?

Päätutkimuskysymykseksi muodostui lopulta se, mitä sisäistetty naisviha ylipäätään on. Olen pilkkonut päätutkimuskysymyksen osiin ja vastannut siihen viiden alatutkimuskysymyksen avulla. Alakysymyksistä neljä käsittelee sisäistetyn naisvihan ilmiötä ja viimeinen kysymys

¹³ Vaahensalo 2021a, 4.

tämän alitajuisten ilmiön tutkimista. Näiden perusteella pääsemme keskeisimmän tutkimustuloksen eli sisäistetyn naisvihan kokonaisvaltaisen määrittelyn ytimeen.

Päätutkimuskysymys

Mitä on sisäistetty naisviha?

Alakysymykset

1. Millaisia kokemuksia kanssatutkijoilla on sisäistetystä naisvihasta?
2. Millainen suhde oman identiteetin ja koetun (sisäistetyn) naisvihan välillä on?
3. Miten kanssatutkijat ymmärtävät ja sanoittavat sisäistettyä naisvihaa ilmiönä?
4. Voiko sisäistetyn naisvihan tunnistamisella olla emansipatorista vaikutusta kanssatutkijoihin?
5. Miten sisäistettyä tai alitajuisia ilmiötä voi tutkia?

1.3 Teoreettinen viitekehys, keskustelukonteksti ja käsitteet

Koska sisäistetty naisviha on tutkimuksellisesti uusi aihe, teoreettisen viitekehysten ja keskustelukontekstin kehittäminen ja muodostaminen on hyvin soveltavaa. Työni pohjaa feministiseen kulttuuritutkimukseen, joka kattoterminä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Onkin syytä avata aluksi feminismien historiaa ja etenkin feministisen tutkimuksen sekä feminismien nykytilaa, joka ei suinkaan ole tutkijoiden keskuudessa yksimielinen. Feminististä tutkimusperinnettä ja feminismiä on usein tarkasteltu aaltometaforan kautta jaotteleamalla feministinen tutkimus ja feminismien aikakausien tavoitteet eri aaltoihin. Aaltometaforasta alettiin puhua myöhemmin toisena aaltona tunnetun 1960-70 -lukujen vaihteessa. Tällöin vuosisadan alun eli ensimmäisen aallon yhtenäistä äänioikeutta ja poliittista tasa-arvoa ajava naisliike laajeni koskemaan myös naisten sosiaalista elämää. Ensimmäisen aallon jälkeen oli seurannut pitkä suvantovaihe, koska naisliikkeen päätavoite oli monessa maassa jo saavutettu.¹⁴Toisen aallon mainingeissa tehtiin tunnetuksi lause ”Henkilökohtainen on poliittista”, jolla tarkoitetaan sitä, miten patriarkaalinen politiikka vaikuttaa naisten arkeen ja yksityiselämään monilla eri tavoilla. Jo tuolloin keskusteluun nousi myös se, miten tiukat sukupuoliroolit ovat

¹⁴ Grady 20.7.2018.

haitallisia kaikille ja miten niiden rikkominen on tärkeää myös miehille.¹⁵ Kolmantena aaltona pidetään 1990-luvun alkua, jolloin yhdysvaltalaisen kirjailijan ja ihmisoikeusaktivisti Kimberlé Crenshaw'n lanseeraama käsite intersektionaalisuudesta eli sortamisen syiden risteämisestä iskostui tietoisuuteen. Intersektionaalisuuden käsite tuli tarpeeseen, sillä toisen aallon feminismiä on kritisoitu siitä, miten se niputtaa kaikki naiset yhteen homogeeniseen ryhmään tai jopa sulkee osan, erityisesti rodullistetut naiset, ulkopuolelle lisäten liikkeen sisäistä rasismia ja luokka-ajattelua.¹⁶ Intersektionaalisuuden myötä kolmannessa aallossa huomio kohdistui siihen, miten heterogeenisiä naiset ovat: heidän kokemuksiinsa ja kokemaansa epätasa-arvoon voi vaikuttaa sukupuolen lisäksi moni muu tekijä, kuten etnisuus, taloudellinen asema tai luokka tai esimerkiksi seksuaalinen suuntautuminen. Kolmannen aallon myötä myös seksuaalisesta ahdistelusta ja raiskauskulttuurista alettiin puhua äänekkäämmin muun muassa korkean profiilin seksuaalirikosoikeudenkäyntien myötä.¹⁷ Aaltometaforan käytölle on puolustajansa ja vastustajansa. Kriitikot sanovat sen vääristävän historian näyttämään siltä, että feminismi on aina ollut yksiselitteistä ja -mielistä sekä tietyin väliajoin selkeästi tapahtuvaa kuohuntaa ja aallonharjoja. Aallot eivät myöskään ole kaikkialla samanlaisia ja samanaikaisia.¹⁸ Aaltometafora on pidetty liian yksinkertaistavana, sillä feminisminkään aallot eivät seuraa toisiaan välittömästi¹⁹. Puolustajat kuitenkin perustelevat aaltometaforan käyttöä sillä, että kuten aallot, myös feminismin eri aikakaudet pohjaavat usein aiempiin aaltoihin luoden siten jatkumoa. Jokainen aiempi aalto on jatkunut jotenkin seuraavissa aalloissa. Kirjassaan ”Ennen kaikkea feministi” tutkija Minka Koskela kutsuu feminismiä itseään korjaavaksi ja jatkuvasti kehittyväksi aatteeksi²⁰, ja aaltometaforassa tämä tiivistyy mielestäni hyvin.

Tässä tutkimuksessani on selkeitä merkkejä aaltometafora puoltavalle teoreettiselle pohjalle: viitekehykseni lähtee feminismin toisesta aallosta jatkuen kolmannen aallon läpi aina kiisteltyyn neljänteen aaltoon asti, jossa mielestäni nyt elämme. Neljännen aallon olemassaolosta on nimittäin myös eripuraa: sen eroa kolmanteen aaltoon erityisesti yhtenäisen intersektionaalisuuden korostamisen vuoksi on välillä hankala hahmottaa. Neljännen aallon pääominaisuudeksi luokitellaan sosiaalisen median ja digitaalisen kulttuurin merkitys²¹.

¹⁵ Munro 2013.

¹⁶ Munro 2013 lainaa tässä bell hooksia vuodelta 2017, sivu ei selvillä.

¹⁷ Grady 20.7.2018.

¹⁸ Grady 20.7.2018.

¹⁹ Vuori 2010, 316.

²⁰ Koskela 2019. Tässä tutkimuksessa on käytetty ”Ennen kaikkea feministi” -teoksen e-kirjaa, josta ei käy selville sivunumeroita.

²¹ Grady 20.7.2018; Munro, 2013.

Kriitikot kysyvät, voiko pelkkä tekninen väline olla omiaan luomaan uutta aaltoa, mutta tuo tuntuu yliyksinkertaistamiselta. Digitaalisen kulttuurin opiskelijana ja digitaalisuuden ubiikkiutta jo johdannossa korostaen sekä tämän tutkimuksen tulosten perusteella koen, että neljäs aalto on vahvasti totta ja tekniikka tekee siitä täysin omanlaisensa. Internet tekee kuitenkin tietoa saavutettavammaksi laajemmalle globaalille yleisölle, vaikkakin neljättä aaltoa on kritisoitu siitä, ettei tekniikka ole kaikille saatavilla. Uskon kuitenkin, että nyt se on saavutettavampaa kuin aiemmat aallot ovat olleet. Ne ovat olleet hyvin kulttuurisidonnaisia, vaikkakin maantieteellisten rajojen yli liikkuvia. Neljännen aallon olemassaoloon oman leimansa antaa entistä vahvempi maantieteellinen sijoittuvuus omasta kulttuurisesta omistajuudesta käsin, vaikka tekniikka tekeekin siitä globaalia.

Tämän tutkimuksen yksi pääaihe on se, voiko tietoisuus lisätä vapautumista, ja kuten tulemme huomaamaan, digitaalisen kulttuurin merkitys tietoisuuden lisääjänä on tässä tutkimuksessa kiistatonta.

Omassa tutkimuksessani yhdistyvät viitekehykseksi erityisesti toisen aallon aikana sijaa saanut standpoint-teoria tai tutkimuksellinen lähtökohta, kolmannen aallon ajalta juontuva intersektionaalisuus, performatiivisuus ja representaatio sekä neljännen aallon luoma keskustelukonteksti. Huomioon on otettava myös se, että ylipäätään sukupuolinormit ja stereotyyppit ovat niin kauaskantoisia, ettei niitä voi edes asettaa tiettyyn aaltoon – patriarkaalinen yhteiskunta on ollut läsnä yleistäen sanoen alusta asti. Uskon, että oma feministinen tutkimusnäkökulmani on hyvin ”pan-aaltoinen” eli aaltojen rajat ylittävä ja kaikista niistä ammentava. Feminismiä se kuitenkin ehdottomasti on.

Paljon keskustelua käydään tällä hetkellä myös postfeminismistä eli feminismin jälkeisestä ajasta. Eletäänkö nyt sitä, onko feminismille enää tarvetta? Ja jos on, niin millaiselle feminismille? Postfeminismi nojaa yksilökeskeisyyteen ja siihen, että on naisen omista kyvyistä ja yritteliäisyydestä kiinni, millaista elämää hän voi elää ja miten menestyksekkäs hänestä voi tulla. Brittiläinen kulttuuriteoreetikko Angela McRobbie kutsuu postfeminismiä suoraan antifeminismiksi. Hän sanoo sen taustalla olevan erityisesti feminismin kielteisyyden myyminen nuorille naisille epäviehättävänä, ja saamalla heidät uskomaan, että tarpeeksi kunnianhimoisen ja kilpailuhenkisen alfanaisen menestykseen tarvitaan vain usko itseensä ja omat kyvyt, ei feminismiä.²² Kovin kaukana postfeminismistä ei ole uusliberalistinen feminismi²³, joka on sosiologian professori Catherine Rottenbergin luoma käsite. Ero termien

²² McRobbie 26.11.2016

²³ Välillä myös ”uusliberalistinen postfeminismi.”

välillä on siinä, että postfeminismin kieltäessä feminismin tarpeellisuuden keskittyen yksilökeskeiseen voimaantumiseen, uusliberalistinen feminismi kyllä tunnistaa ja tunnustaa sukupuolten välisen epätasa-arvon, muttei sitä, että sosioekonomiset ja kulttuuriset rakenteet muokkaavat elämäämme ja lähtökohtiamme. Oikeistolaiseen talousajatteluun pohjaten sekin korostaa yksilön omia valintoja ja sitä, että pitää vain olla tarpeeksi reipas, jotta kaikki on mahdollista.

Sekä postfeminismi että uusliberalistinen feminismi ovat saaneet osakseen ansaitusti kritiikkiä siitä, että yksilökeskeisyys suosii lähinnä valkoihoisia keskiluokkaisia naisia.²⁴ Etuoikeudet ja niiden merkityksen voi jättää huomiotta, jos itsellä on ne jo. Rottenberg on todennut, että uusliberalistisessa feminismissä aiemmat feministisen keskustelun keskiössä olleet termit kuten sosiaalinen oikeus ja vapautus, ovat korvaantuneet termeillä kuten onnellisuus ja tasapaino²⁵. Toki on oikeutettua kysyä, missä määrin tutkimukseni aihe emansipaatiokannaltaan eroaa uusliberalistisesta feminismistä. Onko voimaantuminen ja vapautuminen aina sama asia, ja nähdäänkö ne vain yksilöllisenä suorituksena ilman yhteiskunnallisten rakenteiden haastamista? Palaan tähän vielä tarkemmin luvussa 6.4, jossa käsittelen kanssatutkijoiden lopputunnelmia ja prosessin tuloksia.

Feminismin rasismi ei valitettavasti ole uusi ilmiö: intersektionaalisuuden esiinmarssi kolmannessa aallossa oli seurausta siitä, miten valitettavan rasistisia tai ainakin valkoihoiseskittyneitä aiempien aaltojen tavoitteet ja monet suuret nimetkin olivat. Onkin kauhistuttavaa huomata, miten 2020-luvulla tunnutaan osittain palaavan siihen, mikä aiemmin oli huonosti. Feministiset aallot ovat usein tapahtuneet muunkin yhteiskunnallisen liikehdinnän kanssa samaan aikaan. Samaa on nähtävissä nyt neljännessä aallossa: entistä intersektionaalisempi ja yleisihmisoikeudellisempi feminismi on digitaalisuuden myötä tullut lähemmäs entistä useampia ihmisiä, ja sama tapahtuu keskusteluille muidenkin alistettujen ryhmien oikeuksista.

Muotoilen viitekehystä ja keskustelukontekstia keskittyen tiettyihin termeihin, jotka ovat sidoksissa laajempaan teemaan sukupuolirooleista. Erityisen merkittäviä tutkimukselleni ovat yhdysvaltalaisen filosofin Judith Butlerin lisäksi suomalaiset tutkijat Leena-Maija Rossi ja Tuija Saresma. Näiden tutkijoiden töissä usein esiintyvät teemat sukupuolesta, sen esityksistä sekä normeista identiteetin rakentajina ovat oleellisia lähtökohtia myös omalle tutkimukselleni. Samoin sanallistamisen tärkeys on erittäin tärkeää.

24 Rottenberg 23.5.2018.

25 Banet-Weiser, Gill ja Rottenberg 2020, 7.

Tutkimukseni lähtökohtana toimii yhdysvaltalaisen filosofi Sandra Hardingin standpoint-teoria. Standpoint-teoria perustuu vapaasti kääntäen näkökohtaan ja omaan paikkaan, josta käsin tutkimusta tehdään. Ajattelun keskiössä ovat nimenomaan naiset kokemuksineen, ja tutkimus keskittyy naisia koskeviin arkipäiväisiin kokemuksiin ja sitä kautta hankittuun tietoon. Tiedon ja kokemuksen yhteyttä perustellaan sillä, että kaikki tieto on aina sosiaalisesti sijoittunutta eli tietoa tuotetaan ja ymmärretään tietystä sosiaalisesta asemasta. Sosiaalinen asema nivoutuu siihen, että yhteiskunta on koostunut sosiaalisesti eri ryhmistä, joissa jokaisessa eläminen antaa kokemuksille ja niiden kautta muodostetulle tiedolle oman paikkansa. Näin ollen tieto on aina paikallistunutta ja tietynlaisen kokemusmaailman kautta hankittua. On kuitenkin huomioitava, ettei samaan sosiaaliseen ryhmään, tässä tutkimuksessa naisiin, kuulumisen takaa samanlaista kokemusmaailmaa tai identtistä ymmärrystä maailmasta. Harding tähdentää, että kokemuspohjainen tiedon tuottaminen mahdollistaa erilaisten kokemusten merkitystä siinä, miten maailmasta voidaan tunnistaa erilaisia piirteitä ja käsitteellistää maailmaa eri tavoin²⁶. Standpoint-teoria tiivistääkin hyvin yhteen sen, miten tässä työssä lähtökohtana kaikessa on kansatutkijoiden äänen ja kokemusten kuuluviin saaminen, kuitenkin samalla huomioiden jokaisen omat lähtökohdat. Koska standpoint-teoria korostaa tutkimuksen tekoa tietystä näkökulmasta tai paikasta käsin, se myös sallii omien kokemusten hyödyntämisen tutkimuksen teossa.²⁷ Standpoint-lähdökohdista lähtevä tutkimus usein myös tutkii aiheita, jotka ovat tutkimukseen osallistuville hyvin tärkeitä: ja joiden ratkaisu antaa heille enemmän kontrollia heitä koskeviin asioihin, tuottaen mahdollista voimaantumista, vapautumista, tiedostamista ja tunnistamista.²⁸

Vaikka standpoint-lähtökohtaa voi kritisoida siitä, että se voisi niputtaa yhteen kaikki naiset yhtenäiseksi ryhmäksi ja tuottaa siten yleistyksiä yhtenäisestä ja jaetusta naiskokemuksesta²⁹, kokemuksellista lähtökohtaa puoltaa hyvin moni asia. Yksilöiden kokemukset saattavat erota toisistaan, mutta monet naisten kokemukset johtuvat yleismaailmallisista yhteiskuntarakenteista. Esimerkiksi systemaattinen naisten vähättely kumpuaa rakenteellisesta epätasa-arvosta: se voi ilmetä eri naisten kokemuksissa eri tavoin, mutta kokemuksiin vaikuttava pohjasyys on sama.³⁰ Kokemuksiin perustuvaa tutkimusta käsitellyt nykykulttuurin tutkimuksen dosentti Tuija Saresma korostaa, että yksittäisten kokemusten tutkimisessa on erittäin tärkeä tunnistaa niiden syntyolojen yhteneväisyys. Näin voidaan tuoda näkyville

²⁶ Rojola 2000, 152; Ronkainen 2000, 162, 170, 173-174, 180-181.

²⁷ Saresma 2010, 67.

²⁸ Harding 2012, 51-53.

²⁹ Saresma 2010, 67.

³⁰ Ibid, 60.

niiden kulttuurinen ja sosiaalinen rakentuminen. Saresman mukaan naistenvälinen kollektiivinen tuki ja avoimesti puhuminen on vähentänyt naisten itsesyytöksiä ja vaikuttanut siten vapauttavasti.³¹ Tämä tukee omaa ajatustani siitä, että sisäistetyn naisvihan tiedostamisella ja tietoon saattamisella voi olla emansipoiivia vaikutuksia. Myös yhdysvaltalainen kirjailija-aktivisti bell hooks on korostanut naisten keskinäisen liittolaisuuden merkitystä empatian synnyttämisessä. Hänen mukaansa naisia yhdistävät tunne-elämykset, eikä vain ”naisuus” reaktionä tai vastakohtana ”mieheyttä” kohtaan tai sorrettuna ryhmänä. Naisia yhdistävät tunne-elämykset ja kokemukset, jotka voivat olla perusta empatian ja yhteisten sitoumusten rakentamisessa.³²

Sukupuolentutkimuksen professori Jaana Vuori perustelee kokemuspohjaisen tutkimuksen yhtenä avaintekijänä sitä, että kokemuksia tutkitaan yhteydessä kulttuuriin merkityksiin. Sukupuolittuneet merkitykset muovaavat kokemuksia, mutta kokemukset myös tuottavat erilaisia merkityksiä.³³ Kielen vaikutus todellisuuden muokkaamiseen ja toisaalta todellisuuden vaikutus kieleen läpileikkaavat koko tutkimukseni. Pro gradu -tutkimuksessani representaation käsite onkin teoreettisen kontekstin avain. Representaation käsite on hyvin moniulotteinen. Sillä voidaan tarkoittaa jonkun asian edustamista (englanniksi represent) tai uudelleen esittämistä (englanniksi re-present)³⁴. Huolimatta siitä, mitä milloinkin tehdään ja tarkoitetaan, ovat ne molemmat hyvin tärkeitä sisäistetyn naisvihan ilmiössä. Uudelleen esittämällä sisäistettyä naisvihaa pidetään voimassa eli tuotetaan ja toistetaan sitä niin, että sen olemassaolo jatkuu. Tällaisena voidaan pitää esimerkiksi kapeita stereotyyppisiä esityksiä naisista mediassa. Edustamisella puolestaan voidaan tehdä teemaa näkyväksi, vaikkapa sosiaalisen median keskusteluissa, edustamalla myös niiden ihmisten ääniä, jotka eivät istu stereotyyppisiin käsityksiin naisesta ja naiseudesta. Sukupuolentutkimuksen professori Leena-Maija Rossi toteaa, että representaatio-käsite merkityksestään huolimatta on aina politiikkaa ja politisoivaa tekemistä. Poliitikalla hän viittaa kamppailuun merkityksistä eli sitä, mitä tehdään näkyväksi, mistä puhutaan ja miten.³⁵ Kulttuuriteoreetikko Stuart Hall henkilöityi vahvasti representaation käsitteeseen. Hänen mukaansa representaatiot mahdollistavat sekä todellisuuden ymmärtämistä, jakamista, kommunikaatiota ja tulkintaa. Representaatiot normittavat sukupuolia ratkaisevalla tavalla.³⁶ Tuottamalla ja rakentamalla maailmaa

³¹ Saresma 2010, 61.

³² Rantonen 2000, 197.

³³ Vuori 2010, 324.

³⁴ Butler 1990, 48; Rossi 2010, 261, 263.

³⁵ Rossi 2010, 261-263.

³⁶ Rossi 2010, 268-269.

representaation käsite onkin sisäistetyin naisvihan ilmiössä erityisen kriittinen: se voi joko ylläpitää sisäistettyä naisvihaa tuottavia käsityksiä tai edesauttaa siitä vapautumista tuottamalla aiempaa laajempaa kuvaa ja todellisuutta.

Sukupuolinormien ylläpitäminen esitysten ja esittämisen kautta liittyy vahvasti Judith Butlerin ajatukseen sukupuolen performatiivisuudesta eli toistamisesta. Performatiivisuutta leimaa erityisesti se, että sukupuolia esitetään normeihin perustuen. Butlerin mukaan sukupuoli muotoutuu esityksistä, kuvista ja mallisuorituksista, joita jäljittellään ja toistetaan. Näin ollen valloilla olevia sukupuolten representaatioita esitetään uudelleen ylläpitäen niihin liitettyjä normeja ja stereotyyppioita.³⁷ Tämä ylläpitää ahtaita ja haitallisia sosiaalisia normeja. YK:n vuonna 2020 julkaisema Tackling social norms -raportti tarkastelee sukupuolitasa-arvoa ja sukupuoliin kohdistuvia asenteita. Sosiaalisista normeista raportissa todetaan, että ne ohjaavat ihmisten käytöstä vahvasti perustuen siihen, mitä yhteiskunnassa muiden ajatellaan tekevän ja ajattelevan. Normit ylläpitävät tätä toistamisen käytöstä ja sosiaalisten normien muodostumiseen vaikuttaa myös tiedonpuute ja ymmärrys siitä, että normien oletama käytös ei ole ainoa oikea tapa olla ja toimia. Tiivistettynä voisi siis sanoa, että yksilön itsehyväksyntä ja -kunnioitus ei ensisijaisesti lähde yksilöstä itsestään vaan siitä, miten hän kokee tulevansa hyväksytyksi normeihin sopivuuden kautta.³⁸

Tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen muodostumiselle tärkeitä ovat myös digitaalisesta mediasta löydettyissä aineistoissa toistuvat käsitteet. Vaikka populaariartikkelit tai sosiaalisen median esitykset eivät yleensä edusta perinteistä tiedettä, ne ovat hyvin tärkeitä tietoisuuden lisäämisen kannalta. Ne muokkaavat käsityksiä, herättävät ajatuksia ja välittävät tietoa. Prosessin kehittämisessä onkin hyvin tärkeää ymmärtää avaintermiä, sillä yksittäiset termit muodostavat laajempia konsepteja ja sidonnaisuuksia. Monet termit ja teoriakehykset ovat vanhoja ja vakiintuneita, mutta edelleen päteviä ja hyödynnettäviä. Tutkimukseni on perustettu näille avainkäsitteille, joita avataan tässä pinnallisesti työnkulun seuraamisen helpottamiseksi. Osa tutkimukseni avainkäsitteistä on joidenkin näiden termien sanallistaminen ja syvempi ymmärrys, joten niihin ei tässä sukella syvemmin.

Misogynia ja *naisviha* tarkoittavat sukupuoleen ja sukupuolisiin ominaisuuksiin perustuvaa syrjintää ja vihaa. *Sisäistetty naisviha* puolestaan tarkoittaa naisen kokemaa naisvihaa itseensä tai muihin naisiin kohdistuen. *Emansipaatio* tarkoittaa keskustelun kautta saavutettavaa vapautumista. *Feminismi* tässä tutkimuksessa pelkistettynä tarkoittaa naisten oikeuksia ja

³⁷ Rossi 2003, 12.

³⁸ UN 2020 Tackling social norms -raportti 2020, 6, 12.

ihmisten välistä tasa-arvoa ajavaa aatetta. *Patriarkalisuus* viittaa miesvaltaisuuteen ja miesten (yli)vallalle perustumiseen tai perustuvaan ³⁹. *Sukupuoli- ja seksuaali-identiteetti* tässä tutkimuksessa käsitetään yksilön omana kokemuksena omasta sukupuolestaan ja seksuaalisuudestaan. *Stereotypiat* tarkoittavat useiden piirteiden ennakkoluuloista yksinkertaistamista koskemaan yksilön tai ryhmän olemusta ⁴⁰. *Performatiivisuus* tarkoittaa normeihin perustuvaa esittämistä ⁴¹. *Representaation* merkitys on kaksijakoinen: se tarkoittaa sekä uudelleen esittämistä että edustamista ⁴². *Kognitiivinen dissonanssi* merkitsee ristiriitaa ihmisen tunteiden, ajatusten, uskomusten ja tekojen välillä. *Kanssatutkijat* ovat tähän pro gradu -tutkimukseen osallistuneet henkilöt. *Toiseuttaminen* tarkoittaa ”itsen” ja ”toisen” välistä kahtiajakoa; prosessi, jossa yksilöitä ja ihmisryhmiä jaetaan hierarkisesti ”meihin” ja ”toisiin” ⁴³. *Sisäinen toiseuttaminen* puolestaan tarkoittaa itseidentiteetin rakentamista tai vahvistamista itsensä toiseuttamiseen perustuen.

³⁹ Kantola 2010, 82.

⁴⁰ Hall 1999, 123.

⁴¹ Rossi 2010, 12.

⁴² Butler 1990, 48.

⁴³ Vaahensalo 2021a, 4.

2 Tutkimusmenetelmät

Mies tulee keskusteluun, jossa ei puhuta hänestä.

Mies tulee keskusteluun, kohta puhutaan hänestä.

- Powerpimppi: ”Not all men”⁴⁴

Tutkimustyöni alussa sain kommentteja siitä, olisiko sisäistetty naisviha kuitenkin vain yksi nettikiusaamisen muoto, tai ehkä sosiaalisen oikeuden sotureiden kulttuurisidonnaista metelöintiä. Itselleni oli kuitenkin alusta asti selkeää, että sisäistetty naisviha on enemmänkin syy, josta esimerkiksi nettikiusaaminen on seurausta eikä päinvastoin. Siksi minulle oli erityisen tärkeää lähestyä aihetta tutkimusmenetelmin ja aineistoin, joiden kautta ilmiö ei näyttäyty vain esimerkiksi syrjivänä verkkokeskusteluna. Kyseenalaistavat kommentit tulivat usein miespuolisilta henkilöiltä: tämä tuki ajatustani siitä, että omistajuus ja naisten oma ääni on äärimmäisen tärkeää tässä aiheessa. Tutkimuksessa keräämäni laaja aineisto vahvisti tätä. Tutkimus on vahvasti aineistolähtöinen ja halusin ehdottomasti tuottaa itse oman tutkimusaineistoni. Koska kyseessä on hyvin henkilökohtainen ja kompleksinen aihe, tuntui riittämättömältä analysoida valmista aineistoa esimerkiksi verkkokeskusteluista. Niitä tutkimalla en olisi päässyt käsiksi syvempiin näkemyksiin aiheesta. Niiden tulkinta olisi ollut hyvin subjektiivista ja pinnallista syvempien vaikuttimien tutkimisen puutteen vuoksi. Verkkokeskustelukommenteista ei myöskään voisi olla varma ovatko ne vilpittömiä vai trollausmielessä kirjoitettuja. Toki tästä ei voi olla täysin varma omaa aineistoakaan hankkiessa, mutta riski on kuitenkin pienempi. Minulle oli myös tärkeää tuottaa ja esittää nimenomaan suomenkielistä aineistoa.

Sisäistetyn naisvihan ilmiön monimutkaisuuden vuoksi lähestyin tutkimusprosessia vaihteittain. Tutkimuksen tarkoitus on avata abstraktitakin tuntuva ilmiö selkokieliseksi ja käytännönläheiseksi. Vaiheiden pohjana toimivat kattoteemat sanallistaminen, tunnistaminen, kokeminen ja vapautuminen.

⁴⁴ Powerpimppi on MEP Alviina Alametsän kotimaan avustajan Riikka Tähkävuoren ”feministinen strippiräppääjä” -persoonana. ”Not all men” on hänen kappaleensa.

Taulukko 1: Yhteenveto tutkimuksen vaiheista.

	Vaihe 1	Vaihe 2	Vaihe 3	Vaihe 4
Mitä, missä, miten	Internet-testi	Yksilöhaastattelu	Ryhmäkeskustelu	Jälkiseuranta
Miksi	Sukupuoliluonne pohjana seuraaville vaiheille	Määritelmät, stereotypiat, kokemukset	Median representaatiot, sanoitus	Tiedostamisen pidempikantoiset vaikutukset
Käytännön tarpeet	Alusta, tulokset	Nauhuri	Varatta tila koululta, nauhuri	Sähköposti
Analyysi	Tilastolliset tulokset →	← Lähiluku, teemoittelu →	← Lähiluku, teemoittelu	← Lähiluku, teemoittelu

Varsinainen tutkimus ja aineistonkeruu oli nelivaiheinen (taulukko 1). Ensimmäisessä vaiheessa kanssatutkijat suorittivat itsenäisesti verkossa testin, jossa selvitettiin luonteenpiirteiden sukupuoliluonnetta⁴⁵. Toinen vaihe oli puolistrukturoitu yksilöhaastattelu. Kolmannessa vaiheessa pidin kolme pienryhmäkeskustelua. Neljäs vaihe toteutettiin sähköpostitse jälkiseurantakyselyinä. Jokaisella vaiheella oli oma tarkoituksensa. Löydökset analysoin ensin vaihekohtaisesti. Lopulta pyrin yhdistämään ja konseptoimaan laajempia teemoja sisäistetyn naisvihan teeman ympärille eri vaiheita yhdessä analysoiden.

Tutkimusprosessin ja -menetelmien rakentaminen oli työlleni hyvin tärkeää. Mietin valintoja ja perusteluita tarkkaan, koska löydösten lisäksi koko prosessi oli tärkeä. Tämän tärkeyden takia käytin testiryhmää, joka koostui muutamasta läheisestä ystävästäni, jotka eivät osallistuneet varsinaiseen tutkimukseen. Testiryhmältä saatu palaute oli ensiarvoisen tärkeää, tiivistäen ja selkeyttäen koko prosessia ennen kuin vein sen lopulliseen toteutukseen.

Testiryhmä oli demografialtaan samantapainen varsinaisten kanssatutkijoiden kanssa. Heidän vastauksiaan ei kuitenkaan tallennettu missään vaiheessa, eikä niitä ole tässä pro gradu -työssä huomioitu löydöksinä tai lainauksina. Huomattavaa kuitenkin on, että testiryhmältä saadut vastaukset olivat samantyyppisiä varsinaisten tutkimusvastausten kanssa. Näin ollen jo heidän vastauksensa selkeyttivät tutkimusasetelmaa, sillä mahdollisista löydöksistä ja teemoista oli jo vihjeitä. Nämä auttoivat paitsi parantamaan metodologista puolta ja käytännön toteutusta myös selkeyttämään koko tutkimuksen toteutusta ja prosessin selkiyttämistä.

Tutkimuksessa halusin nostaa naisen pääosaan itseään käsittelevässä ilmiössä ja aiheessa. Alkuajatus oli tehdä tutkimus keskittyen vain naisiin jättämällä tutkimuksen ulkopuolelle kokonaan miesten toteuttama naisviha. Tämä osoittautui kuitenkin nopeasti naiiviiksi, sillä

⁴⁵ Sukupuoliluonne eli gender personality tarkoittaa henkilön luonteenpiirteiden stereotyyppistä maskuliinisuutta tai feminiinisuutta.

sisäistettykin naisviha pohjautuu niin vahvasti naisvihaan ja patriarkaalisiin rakenteisiin. Kanssatutkijat itse oma-aloitteisesti nostivat miehet usein keskusteluun ja osaksi ilmiötä.

2.1 Kanssatutkijat

Tutkimukselleni kaikista korvaamattominta olivat siihen osallistuneet tutkittavat tai haastateltavat. Hyvin nopeasti alkoi tuntua riittämättömältä kutsua tutkittavaksi tai haastateltavaksi näitä kymmentä henkilöä, jotka olivat työssä mukana. He antoivat itsestään vapaaehtoisen, avoimen ja rehellisen kerronnan kautta korvaamatonta tietoa ja tunnetta. Tunsin, että teemme tätä prosessia yhdessä: he antoivat minulle pitkin monivaiheista prosessia valtavasti tukea, ajatuksia ja omaa panostaan. Kanssatutkijoiden toimijuus ja aktiivisuus oli ehdotonta tutkimuksen onnistumiselle. Pelkäksi tutkimusobjektiksi ”alentaminen” tuntui väärältä ja epäreilulta. Pohtiessani termivalintaa törmäsin uudehkoon kanssatutkija-termiin. Perehdyttyäni siihen, se tuntui sopivan täydellisesti.

Kanssatutkimuksella kuvataan erityisesti alisteista ryhmää koskevan tutkimustiedon syvempää kontekstualisoimista. Osallistujat eli kanssatutkijat otetaan syvemmin ja tiiviimmin osaksi tiedon luomista, tuottamista ja levittämistä. Erityispiirteenä kanssatutkimusta ohjaa usein emansipatorinen tiedonintressi, jolla on mahdollisesti laajempaakin yhteiskunnallista tärkeyttä⁴⁶. Tämän työn kanssatutkijoiden upeutta ei voi tarpeeksi korostaa: tästä työstä ei olisi tullut mitään ilman näitä kymmentä avointa, rohkeaa, itsereflektiivistä henkilöä, jotka kannustivat monin eri tavoin myös varsinaisten tutkimusvaiheiden ulkopuolella. Tätä työtä ei missään nimessä ole tehty yksin.

Aiheen henkilökohtaisuuden vuoksi kanssatutkijoiden rekrytointi perustui mukavuusotantaan. Tällä tarkoitetaan otantaa, joka on mahdollisimman helppo toteuttaa⁴⁷. Ilmoitin omassa Instagramissani graduni aiheen ja kerroin toivovani mukaan vapaaehtoisia. Sain vastauksia 13, joista lopulta kolme tippui pois, koska he eivät olisi päässeet osallistumaan tutkimukseen kasvokkain. Kanssatutkijoille ei asetettu muita kriteereitä kuin mahdollisuus osallistua tutkimukseen kasvotusten. Halusin nimenomaan toteuttaa tutkimuksen kasvokkain aiheen henkilökohtaisuuden vuoksi. Tämä olisi mukavaa ja luottamuksellisempaa niin minulle kuin kanssatutkijoille. Ikää tai taustaa ei rajattu muutoin kuin suomenkielisellä hakuilmoituksella. Tämä oli tarkoituksellista tutkimuksen suomenkielisen fokuksen vuoksi. Sukupuoli-identiteettiä ei myöskään eritelty kanssatutkijoita rekrytoidessa. Sisäistetyn naisvihan ollessa

⁴⁶ Kanssatutkimuksen tutkijaverkosto -sivusto, joka toimii Helsingin yliopiston blogialustalla.

⁴⁷ Räikkönen, luentomateriaali: KTKO105 Johdatus tilastolliseen tutkimukseen 2op. Jyväskylän yliopisto.

aiheena oli oletettavaa, että mukaan lähtevät olisivat cis-naisia tai naiseksi identifioituvia. Näin oma ”sopivuus” tutkimukseen osallistumiselle jäi henkilöiden itsensä mietittäväksi. Toisaalta tämä oli hieman kaksijakoinen ratkaisu: itselleni sisäistetyn naisvihan termi oli jo niin tuttua, että oletin termin selkeäksi sen suhteen, että sisäistetyllä tarkoitetaan nimenomaan naisten itsensä kokemaa naisvihaa. Kanssatutkijoista yksi ei identifioitunut cis-naiseksi vaan muunsukupuoliseksi. Hänen kertomuksensa antoiinkin valtavan arvokasta näkökulmaa löydökseen siitä, miten omalla identiteetillä ei ole aina edes merkitystä (sisäistetyn) naisvihan kokemiseen vaan usein se perustuu muiden ihmisten olettamuksiin henkilön identiteetistä. Tutkimukseni aihe on hyvin henkilökohtainen, syvällä vaikuttava ja seuraamuksellinen. Tämän vuoksi en halunnut luoda työtä tai aineistoa, jossa kanssatutkijat olisivat nimettömiä numerosarjoja tai kirjaimia. Sisäistetty naisviha on henkilökohtaista: yleistysten, termien ja uutisten takana on aina yksilö omine kokemuksineen ja tunteineen. Kanssatutkijoiden tarinat, kokemukset ja tunteet ovat todellisia ja ne herättivät minussakin tunteita. Siksi halusin kutsua heitä nimillä, pseudonyymeillä tosin. Tätä aihetta ei voi eikä saa käsitellä kliinisesti. Pseudonyymit valitsin niin, että avasin kalenterini sokkona ja osoitin sivua umpimähkään. Osoittamani päivän nimipäivä oli aina yhden ennalta päättämäni henkilön nimi. Näin pyrin minimoimaan minkäänlaisen päättelyn mahdollisuutta pseudonyymien takana olevista henkilöllisyyksistä. Vaiheessa 3 olleissa ryhmäkeskusteluissa kanssatutkijoita, joista moni oli toisilleen tuttu, puhuteltiin heidän oikeilla nimillään. Näin myös kanssatutkijoiden keskuudessa anonymiteetti säilyi mahdollisimman hyvin. Samasta syystä ryhmäkeskusteluiden antia esiteltäessä en tule käyttämään lainauksissa henkilöiden nimiä, koska muut ryhmäläiset voisivat sitä kautta päätellä henkilön pseudonyymin. Tämän ei pitäisi vaikuttaa tutkimukselliselta kannalta ratkaisevasti: ryhmäkeskusteluiden tärkeintä antia oli se, mitä sanottiin, eikä se, kuka sen sanoi. Kanssatutkijat ovat noin 20-40-vuotiaita. Muut demografiset tekijät ovat heterogeenisiä: he työskentelevät ja opiskelevat eri aloilla, heillä on erilaisia perheitä. Kanssatutkijoiden kertomusten perusteella demografisilla tekijöillä ei ole varsinaista merkitystä: sisäistetty naisviha koskettaa hyvin yleismaailmallisesti. Vaiheen 2 alussa kanssatutkijoilta kuitenkin kysyttiin, miten he itse kuvailisivat itseään. Nämä kuvaukset kertoivat heidän omista identiteeteistään kuvaavasti, totuudenmukaisesti ja mikä tärkeintä, heidän itsensä käyttämällä sanoilla. Nämä sanat kirjattiin vaiheen 1 testituloksen yhteyteen (taulukko 2).

Taulukko 2: Kanssatutkijoiden sukupuoliluonteiden tulokset vaiheessa 1 sekä sanat, joilla he kuvailivat itseään vaiheen 2 alussa.

Nimi	Mask. %	Fem. %	Sanat, joilla kuvaili itseään vaiheessa 2
Aliisa	40	24	Peruspositiivinen, kontrolloiva jossain määrin, vilkas, puhelias, sosiaalinen, avoin, ”mun kanssa se on aina totuuden ja tehtävän pelaamista”
Elli	36	32	Introvertti, pääosin aika iloinen
Iiris	24	44	Ilmainen, positiivinen, rento
Ilona	38	22	Misfit, ei kuulu joukkoon, sit ku kuuluu ni rääväsuu, kissaihminen, ei kestä epäoikeudenmukaisuutta
Leena	22	34	Varautunut, toisaalta perfektionismiin taipuvainen, kekseliäs, melankolinen, kyyninen
Pauliina	20	34	Avoin, puhelias, huonolla tavalla suora, miellyttävä
Ronja	20	42	Vapaamielinen, ystävällinen, empaattinen, kokeilunhaluinen
Roosa	40	36	Melankolinen, mut kipakka
Viivi	36	40	Avoin, helposti lähestyttävä, perusilmainen ja peruspositiivinen
Vilja	20	40	Optimistinen, sydämellinen

2.2 Aineistonhankinta

Aineistonhankinta ja tutkimusprosessi oli nelivaiheinen. Pääosin tutkimus toteutettiin keväällä 2021, jolloin toteutettiin vaiheet 1–3. Erinäisistä syistä lähes vuoden tauko pro gradu -työn teossa mahdollisti lopulta ylimääräisen jälkiseurantavaiheen 4 toteuttamisen halukkaille kanssatutkijoille. Sen avulla pystyttiin tutkimaan pidemmän aikavälin vaikutuksia sisäistetyn naisvihan tiedostamisen ja siitä vapautumisen välillä.

Aineistoa hankittiin eri vaiheissa eri tavoin. Lukuun ottamatta yksinkertaista sähköpostilla toteutettua vaihetta 4, jokainen vaihe testattiin testiryhmän kanssa ennen varsinaista tutkimustoteutusta. Ennen jokaista vaihetta kanssatutkijoille lähetettiin sähköpostitse infokirje, jossa käytiin läpi seuraavan vaiheen toteutus. Selkeys ja tiivis kommunikointi oli tärkeää luottamuksen vuoksi. Vaikka kanssatutkijat olivat minulle tuttuja, neutraalimpi tutkijaposition lähetetty viesti mielestäni loi selkeyttä ja luottamuksellista tutkimusilmapiiriä sekä jopa turvallisuuden tunnetta, kun kanssatutkijat tiesivät, mikä oli tulevan vaiheen tarkoitus ja mitä oli odotettavissa. Ennen jokaista vaihetta kanssatutkijoille annettiin myös mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä tai jättäytyä pois tutkimusprosessista.

2.2.1 Vaihe 1: Verkkotesti

Tutkimustyö alkoi verkkotestillä, jonka tarkoituksena oli selvittää kanssatutkijoiden sukupuoliuonne eli heidän persoonallisuutensa feminiinisen ja maskuliinisen energian tai luonteenpiirteiden keskinäinen suhde. Tämän ensimmäisen vaiheen funktiona oli alkuperäisen ennakko-olettamukseni vahvistaminen tai kumoaminen siitä, miten yksilön oma identiteetti mahdollisesti vaikuttaa siihen, keitä tai *millaisia* toisia naisia kohtaan hänen sisäistetyn naisvihansa tuntemukset kohdistuvat tai ovat vahvempia.

Kysely pohjautui yhdysvaltalaisen psykologi Sandra Bem 1970-luvulla kehittämään testiin. Bem Sex-Role Inventory -testissä (BSRI) vastaajalle esitetään erilaisia luonteenpiirteitä, joihin hän vastaa sen mukaan, kokeeko hän olevansa tällainen vahvasti vai ei ollenkaan valitsemalla vastauksen Likert-asteikolta. Esitetyt luonteenpiirteet ovat jaettu maskuliinisiin, feminiinisiin ja neutraaleihin. Näin pyritään selvittämään, onko vastaajan sukupuoliuonne maskuliini, feminiini vai androgyyni.

Tällaisen testin käyttö ei suinkaan ole ongelmaton. Jo lähtöajatus luonteenpiirteiden maskuliinisuudesta tai feminiinisyydestä on ongelmallinen ja kapeita normeja ylläpitävä. Pohdin tätä paljon itsekkin. Päädyin lopulta käyttämään testiä, sillä se on alun perin rakennettu ajatukselle, että luonteenpiirteet eivät ole sitä tai tuota vaan kyse on siitä, miten ne nähdään. Alkuperäiset sanat olivat valittu ja luokiteltu sen mukaan, miten ihmiset näkivät niiden kuvaavan enemmän maskuliinisuutta tai feminiinisyyttä eli millaista stereotypiaa ne kuvaavat. Kulttuurisidonnaisuuden myötä testi kertookin maskuliinisuuden ja feminiinisyyden yleisesti tunnistetuista stereotyyppioista. Pohjimmiltaan testi ei ehkä siis kerro ihmisen luonteen sukupuolisuuden energioista vaan siitä, millaisia piirteitä maskuliinisuuteen ja feminiinisyyteen perinteisesti liitetään.⁴⁸ Tämä on tiiviisti sidoksissa sisäistetyn naisvihan ilmiöön, jossa ollaan tekemisissä nimenomaan yleisesti omaksuttujen sukupuoliroolien ja -stereotyyppien kanssa.

Sovelsin testiä omiin tarkoituksiin sopivaksi. Alkuperäisen viiden asteikon Likert-asteikon muokkasin nelikohtaisesti, jotta kanssatutkijan oli annettava pohditumpia ja ei-neutraaleja vastauksia. Samoin kaikki neutraalit sanat otin pois, sillä tämän tutkimuksen ja vaiheen tarkoitukseen ne eivät antaneet sisältöä, koska testin käyttö kun perustui karrikoituun kaksijakoiseen sukupuoliuonnekartoitukseen.

Testin alkuperäinen kieli on englanti, joten käänsin sanat suomeksi. Tämä yhdenmukaisti

⁴⁸ Hoffman ja Borders 2001; Donnelly ja Twenge 2016; Rutherford-Morrison 2015.

kaikkien kanssatutkittavien käsitykset sanojen tarkoituksista ja vahvasti siten datan oikeellisuutta ja lisäsi käyttömukavuutta. Vaarana toki oli sanan täyden merkityksen katoaminen käänöksessä. Tätä vältin poistamalla listauksesta muutaman sanan, joita en saanut käännettyä yksiselitteiseksi.

Mukana oli 12 feminiiniseksi ja 12 maskuliiniseksi luonteenpiirteeksi luokiteltua sanaa tai luonnehdintaa. Feminiiniset luonteenpiirteet olivat myöntyväinen, omistautunut, ujo, tunteellinen, lapsirakas, lohduttava, välttää kiroilua, lämmin, lojaali, osoittaa hellyyttä, myötätuntoinen ja sympaattinen. Maskuliinisuutta kuvaavat sanat olivat ei pelkää ottaa riskejä, itsevarma, itseohjautuva, vahva persoonallisuus, dominoiva, voimakas, yksilöllinen, kilpailuhenkinen, halukas ottamaan kantaa, puolustaa omia mielipiteitään, kunnianhimoinen ja analyyttinen.

Testi toteutettiin ilmaisella verkkoalustalla quiz-maker.com, koska sen käyttöjärjestelmä muovautui erittäin hyvin tutkimuksen tarpeisiin. Esimerkiksi Webropol-järjestelmä ei esitä vastauksia prosentuaalisessa muodossa kahden eri mittarin välillä. Quiz-maker.comin tietosuojalauseke oli myös asianmukainen eikä esimerkiksi henkilötietoja kerätty sivuston toimesta. Testissä vastaajalle esitettiin sana kerrallaan. Vastaajan tehtävä oli pohtia kokeeko itse olevansa tämän piirteen kaltainen ja vastata sitten olevansa joko samaa mieltä tai eri mieltä nelipisteisellä Likert-asteikolla (kuva 1). Jokaisessa kohdassa asteikko oli koodattu niin, että sanan sukupuolienergiaa myötäilevät samaa mieltä -vastaukset antoivat tätä energiaa kohti pisteitä ja ottivat miinuspisteitä vastakohtaiselta energialta. Tämä koodaus ei lopulta antanut 100% yhteensä täyttyviä vastauksia, mutta erot tulivat selville niin, että niitä saattoi käyttää.

Yksilöllinen.

Täysin eri mieltä. Jokseenkin eri mieltä. Jokseenkin samaa mieltä. Täysin samaa mieltä.

12 13 14 15 16 17 18 **19** ... 26

Kuva 1: Vaiheen 1 verkkotestin yhden kohdan esimerkkinäkymä.

Vastaajalle kävi ilmi vasta kyselytuloksen paljastuessa, mitä testissä oikeastaan oli selvitetty (kuva 2). Tarkoituksen pimentämällä ennen testin tekoa pyrin siihen, että vastaukset olisivat mahdollisimman rehellisiä itseidentiteetin kuvaajina. Tulokset antoivat feminiiniselle tai

maskuliiniselle energialle korkeamman prosenttiluvun merkiten sitä, kuinka paljon vastaaja tämän energian sanoihin täsmäsi. Kyselyä täyttäessä pyysin kanssatutkijoita lisäämään nimensä, jotta pystyin näkemään jokaisen tuloksen.

Kuva 2: Vaiheen 1 verkkotestin tulossivu.

Ennen kyselyn toteutusta testasimme kyselyn teknistä toimivuutta testiryhmän kanssa eri operaattoreilla puhelimella sekä tietokoneella. Kaikki toimi teknisesti. Samoin testiryhmän avulla vahvistettiin kyselyn vastaamisen suurinpiirteinen kesto, käyttäjämukavuus, kyselyn tarkoituksen paljastumisen herättämät tunteet sekä nelipisteisen asteikon käyttö. Palautteen mukaan nelipisteisen asteikon käyttö ei ollut haittaavaa, vaikka sen myötä joutui miettimään vastaustaan enemmän. Lopulta testin käyttö alun perin suunnittelemani tarkoituksessa ei täysin toteutunut. Kanssatutkijoiden myöhempiin kertomuksiin suhteuttaen pystyin tekemään hajanaisia olettamuksia, mutta yhtenevää kaavaa ei voinut päätellä. Vaiheen 1 suurin ansio olikin toimia vaiheen 2 eli yksilöhaastattelun introna ja sisäänheittona teemaan.

Kanssatutkijoiden omat kommentit vaiheen 1 tuloksen paljastumisesta olivat nimittäin erittäin hedelmällisiä ja kuvaavia koskien heidän omaa identiteettiään ja ennakkoajatuksiaan sekä asenteitaan.

2.2.2 Vaihe 2: Yksilöhaastattelu

Vaiheessa 2 toteutin puolistrukturoidun yksilöhaastattelun (liite 1). Puolistrukturoitu haastattelu on rakennettu tiettyjen teemojen ja kysymysten varaan, joten jokaisessa haastattelussa oli samanlainen aloitusrunko. Valtaosa kysymyksistä oli kuitenkin avoimia

kysymyksiä ilman selkeitä vastausvaihtoehtoja.⁴⁹ Tilanne eli haastatteluissa myös sen myötä, miten kanssatutkijat vastasivat ja näin ollen yhtenäisestä haastattelurungosta huolimatta toisilta kyseltiin eri asioita. Tässä vaiheessa pyrkimykseni oli päästä syvemmälle kanssatutkijoiden ajatuksiin ja kokemuksiin sekä ymmärtää heidän tapaansa sanallistaa asioita ja termejä tutkimusta varten. Haastattelu on oiva työkalu selvittämään kokemuksia, ajatusten muodostamista sekä mahdollisia muutoksia niissä⁵⁰: yksilöhaastatteluiden avulla pääsin lähemmäs kanssatutkijoiden itseidentiteettiä sekä heidän tapaansa käsittää naiseutta ja koko sisäistetyt naisvihan ilmiötä.

Haastattelu oli teemoiteltu ja puolistrukturoitu. Pyysin kanssatutkijoita selittämään heidän haastattelunsa aikana käyttämiään sanoja, jotta ymmärsin heidän tapaansa käsittää eri termejä. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin kokonaisuudessaan. Kysymykset oli jaoteltu ja suunniteltu niin, että suurin osa täsmäsi johonkin tutkimuksen kattoteemoista, kuten sanoittamiseen, tunnistamiseen tai kokemiseen. Haastatteluja tehtiin kymmenen ja niiden kesto vaihteli 40 minuutista puoleentoista tuntiin. Vaikka haastattelut olivat puolistrukturoituja, keskustelu soljui ja johdattui tilanteessa kanssatutkijan ehdoilla. Kokemukset ja tuntemukset vaihtelivat suuresti kanssatutkijoiden välillä. Tämä vaikutti haastatteluiden keston sekä siihen, että haastatteluiden välillä eri teemat nousivat eri tavoin esiin.

Testiryhmän käyttö ennen vaiheen varsinaista toteutusta oli valtavan tärkeää.

Haastattelulomake tiivistyi, kysymykset selkeytyivät, turhat samankaltaisuudet poistettiin ja uusia tärkeitä kysymyksiä lisättiin. Testihaastatteluissa esimerkiksi ilmeni, etten ollut huomannut kysyä tarpeeksi kattavasti varsinaisista kokemuksista. Samoin termien sanallistamiskysymyksissä pyysin aluksi *määrittelemään* asioita: tämä sanavalinta tuntui testiryhmästä vaikealta ja monimutkaiselta. Heille tuli olo, että sanoja pitäisi osata määritellä tieteellisin termein. Tämä ei ollut missään nimessä tarkoitus, joten kysymys uudelleenmuotoiltiin niin, että siinä kysyttiin eri asioiden *ymmärtämistä* tai *käsittämistä*.

Varsinaisissa haastattelutilanteissa tässä kohtaa kehotinkin kanssatutkijaa kertomaan omin sanoin ilman muotoilupaineita, mitä asia hänelle tarkoittaa. Testiryhmän avulla sain myös varmistettua, että vaikka kysymykset olivat hyvin henkilökohtaisiakin, ne eivät tuntuneet liian tungettelevilta tai ikäviä tunteita laukaisevilta. Haastatteluissa tein selväksi, ettei mihinkään kysymykseen ollut pakko vastata, jos ei halunnut.

⁴⁹ Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 11.

⁵⁰ DeVault ja Gross 2012, 229.

Haastattelussa käsiteltiin runsaasti eri teemoja, jotka olin pyrkinyt järjestämään kronologisesti loogiseen prosessiin mukaillen tämän tutkimuksen aiheeseen havahtumista ja syventymistä. Kysymykset oli jaoteltu itseidentiteettiin, sisäistetyn naisvihän tunnistamiseen, siihen liittyvien termien sanallistamiseen ja kokemuksiin. Erillisinä nostoina kysyin ajatuksista misogynia- ja naisviha-termien mahdollisista eroista, työttöly-ilmioistä sekä suhtautumista sisäistettyä naisvihaa koskeviin mediaesityksiin ja keskusteluun.

Haastatteluiden lopussa oli myös mahdollisuus vapaalle sanalle. Kysymyksissä oli yksinkertaisia kyllä/ei-kysymyksiä, käsitteiden sanallistamista sekä avoimia vastauksia.

Haastattelukaavake oli pitkä ja osa kysymyksistä oli sittenkin hieman toistavia.

Vertailtavuuden vuoksi kaikki kysymykset kysyttiin silti huomioiden kuitenkin kanssatutkijan mahdolliset aiemmat kysymyksen sisältöä koskeneet vastaukset. Näin pystyin varmistamaan myös validiteetin eli sen, että kaikki kanssatutkijat kävivät läpi saman haastattelun.

Haastattelussa käytettiin sisäistettyä naisviha -termiä, mutta sitä ei missään vaiheessa avattu tarkemmin kanssatutkijoille. Näin sain selville aitoja ajatuksia ilmiön suhteen. Kysymyksissä kuitenkin kysyttiin, miten kanssatutkija tämän termin ymmärsi, jotta pystyin varmistamaan, että kanssatutkijalla oli jonkinlainen teemallinen ymmärrys aiheesta. Puolueettomuuden vuoksi en myöskään itse reagoinut tai keskusteluttanut dialogisesti heidän kommenttejaan: näin tutkijapositioni pysyi neutraalina tässä vaiheessa. Mainitsin tästä ennen haastatteluita, jotta reagoimattomuuteni ei näyttäytyisi kanssatutkijoille välinpitämättömyytenä tai sellaisena, että he vastailisivat jotenkin väärin.

Haastatteluvastausten lisäksi haastattelutilanteet itsessään olivat hyvin avartavia. Osa kanssatutkijoista saapui tilanteeseen tuskastellen, etteivät he osaa kertoa aiheesta mitään. Jo testiryhmässä oli merkkejä samasta: epävarmuutta siitä, ettei osaa sanoa mitään fiksumaa tai että kuulostaa tyhmältä, vaikka kyse on heitä itseään koskettavasta asiasta ja heidän omakohtaisista kokemuksistaan. Tässä tulee jälleen esiin naisvihainen ajatus siitä, ettei koe olevansa tarpeeksi riittävä tai pätevä kertomaan edes itseään koskevista asioista.

Osa kanssatutkijoista vaikutti latistaneen itseluottamustaan jo valmiiksi, vaikka he ovat oikeastaan jokainen tässä aiheessa asiantuntijoita. Kaikki ovat kuitenkin osanneet muodostaa ja sanoittaa ajatuksiaan todella selkeästi ja analyttisesti. Osa kanssatutkijoista puolestaan saapui haastattelutilanteeseen innoissaan siitä, että pääsevät vihdoinkin ”paasaamaan”. Yleensä kyse oli heistä, jotka olivat jo aiemmin tuttuja tutkimusteeman kanssa. Nämä huomiot olivat mieleenpainuvia, ja omalta osaltaan avasivat silmiä tutkimuslöydösten suhteen laajemminkin. Osa kanssatutkijoista palasi vielä haastattelun jälkeen asiaan kommentteilla, jotka otin ylös. Tämä oli mielestäni perusteltua, sillä aiheesta keskustelu ja itsensä avaaminen sille herättää

nimenomaan näitä ajatuksia, jotka saattavat muotoutua tai aktualisoitua vasta myöhemmin. Olisi ollut virhe olla ottamatta huomioon ajatuksia, joita aiheen tunnistaminen herätti, vaikka herääminen ei tapahtunut tietyssä tilanteessa.

2.2.3 Vaihe 3: Ryhmäkeskustelut

Kolmas vaihe koostui kolmesta ryhmäkeskustelusta. Valitsin ryhmäkeskustelun menetelmäksi muutamasta eri syystä. Ryhmäkeskustelu toimii erityisen hyvin menetelmänä muun muassa silloin, kun tarkoitus on tuottaa yhdessä yhteistä tietoa. Moniäänisessä keskustelussa yksilölliset käsitykset, tulkinnat ja kokemukset tuottavat yhteistä tietoa.⁵¹ Feministisessä tutkimuksessa ryhmäkeskustelumenetelmässä on usein mukana myös emansipatorinen potentiaali vertaiskokemusten kautta⁵². Pienryhmissä kävimme läpi viisi erilaista sisäistetyin naisvihan eri osa-aluetta representoivaa mediaesitystä. Alun perin tarkoitus oli analysoida esityksiä visuaalisen sisällönanalyysin kautta, mutta tätä vastoin ne toimivatkin keskustelun aloittajina ja teemaan johdattelijoina. Visuaalisten representaatioanalyysien sijaan ryhmäkeskusteluiden anti oli paljon laajempaa: ne toimivat selkiyttäjinä kokemuksille, vertaistukena, keskustelun tärkeyden osoittajina ja sisäistetyin naisvihan ilmiön lisäselittäjinä. Tämä vaihe viimeistään tuntui tekevän sisäistetyin naisvihan ilmentymisen ja monimuotoisuuden konkreettiseksi kanssatutkijoille.

Ryhmiin jakaminen ja kokoonpano oli erittäin tärkeää, käytin siihen paljon aikaa ja se vaati itsereflektiota. Ryhmäjako, vaikkakin itse kaikki heidät tunsin, perustui kuitenkin sitten ainakin jonkinlaisiin ennako-olettamuksiin siitä, miten näin heterogeeninen joukko saataisiin jaettua niin, että aivan uuden ryhmän dynamiikka toimisi. Ryhmäjako perustui lopulta sekä kanssatutkijoiden tuttuuteen keskenään sekä teemaan perehtyneisyyden mukaan. Valtaosa kanssatutkijoista oli saman opiskelualan opiskelijoita, joten heistä muodostui kaksi ryhmää. Kolmas ryhmä koostui eri aloilla työelämässä olevista kanssatutkijoista.

Ryhmäkeskusteluissa esitin kanssatutkijoille viisi erilaista mediaesitystä, jotka kaikki olivat alun perin digitaaliselta alustalta poimittuja. Esitykset olin valinnut niin, että ne kuvastivat sisäistetyin naisvihan erilaisia teemoja ja osatekijöitä. Viimeiseksi esityksesi valikoitui tarkoituksella positiivinen representaatio, jotta kanssatutkijat pääsisivät pohtimaan positiivisessa hengessä vapautumista sisäistetyin naisvihan ikeestä ja ajatusmallien tiedostettua muuttamista. Samoin tarkoitus oli jättää ryhmäkeskustelusta ja pitkästä yhteisestä projektista

⁵¹ Pietilä 2017, 113-114.

⁵² Valtonen 2005, 227.

viimeiseksi muistoksi hyvä mieli. Viimeinen esitys, toisin kuin muut neljä esitystä, oli englanninkielinen. Kieli oli yksinkertaista, mutta varmistin kanssatutkijoilta ennen ja jälkeen esityksen näyttämisen, että se oli ollut heille ymmärrettävä.

Ryhmäkeskusteluiden viisi mediaesitystä kuvasivat sisäistetyn naisvihan eri ilmenemismuotoja (taulukko 3). Niissä käsiteltiin ”en ole kuin muut tytöt” -ajattelua, seksuaalisuuden stigmatisointia ja uhrin syyllistämistä, tyttömäisyyden näkemistä pahana, ulottuvuuksia työ- ja harrastuselämään sekä lopulta vapautumista. Tekemäni etukäteisteemoittelun lisäksi ryhmäkeskusteluissa eri esityksistä nousi esiin myös valtavasti muita teemoja, kokemuksia ja ajatuksia. Olin valinnut esitykset perustuen siihen, miten ne olivat minulle itselleni olleet henkilökohtaisesti vaikuttavia sisäistetyn naisvihan ymmärtämisen prosessissani jo aiemmin. Esitykset olivat myös sosiaalisen median tykkäys- ja kommenttimäärien perusteella resonoineet laajasti muillekin kuin minulle, joten ne vaikuttivat otolliselta materiaalilta myös kanssatutkijoille. Erityisesti Tympeät tytöt -tilin Riina Tanskanen piirroset teksteineen sekä koomikko Eve Kulmalan naisvihaa käsittelevät sketsit ovat olleet itselleni hyvin tärkeitä ja ravistelevia sisäistetyn naisvihan ilmiön ymmärtämisessä. Kysyin sekä Tanskaselta että Kulmalalta lupaa heidän aineistonsa käyttämiseen pro gradu -työssäni, ja ilokseni molemmat suostuivat. Kulmala jopa luovutti käyttööni sketsivideosa formaatissa, jossa sen esittäminen oli sujuvampaa.

Taulukko 3: Vaiheen 3 mediaesitysten yhteenveto

Esittäjä	Formaatti	Alusta	Teema
Tympeät tytöt	Piirros tekstillä	Instagram	Yleinen
Eve Kulmala	Sketstivideo	Instagram	Työ, pick me -girls
Useita	Kommentit	Facebook	Seksuaalisuus
Raisa Omaheimo	Kolumni	Yle.fi	Tyttöys
@juliehangart	sarjakuva	Instagram	Emansipaatio

Tympeät tytöt

Tympeät tytöt on Instagramista alkunsa saanut tili, jonka taiteilija Riina Tanskanen perusti vastalauseena tyttöjä ja tyttöyttä kuvaaville stereotyyppioille. Tilillä rujostikin piirretyt tympeät tytöt saavat olla sellaisia kuin ovat. Esitin Tanskanen kuvan, jossa sovinisti-Raili kuiskaa itsensä korvaan sanan ”huora” (kuva 3). Kuvatekstissä avataan laajemmin sisäistetyn

naisvihan ilmiötä viitaten esimerkiksi aiemmin mainittuun YK:n raporttiin sukupuolirooleista.

53

Kuva 3: Tympeät tytöt: Sovinisti-Raili. Mediaesitys löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 2.

Eve Kulmala

Koomikko Eve Kulmala on julkaissut Instagram-tilillään pitkään sketsejä, joissa käsitellään vaikeita aiheita, kuten naisvihaa ja sisäistettyä naisvihaa. Tällä videolla (kuva 4) Kulmalan sketsissä hän esittää töihin valmistautuvaa naista, joka pukeutuu esimerkiksi katu-uskottavana pidetyn rockyhtyeen paitaan saadakseen kunnioitusta miespuolisilta työkavereiltaan. Loppukaneetissa Kulmalan hahmo naureskelee sisäistetylle naisvihalle ja lasikatoille.⁵⁴

Kuva 4: Kuvakaappaus Eve Kulmalan sketsistä. Videon litterointi löytyy liitteestä 3.

⁵³ Sovinisti-Raili on julkaistu Tympeät tytöt -tilillä Instagramissa 14.10.2020.

⁵⁴ Lookbook: Ei niin kuin muut tytöt -video on julkaistu Kulmalan @evekulmala-tilillä Instagramissa 19.1.2021.

Roope Salmista koskevan uutisen Facebook-kommentit

Juontaja-näyttelijä-laulaja Roope Salmisen tuomittiin syyskuussa 2020 oikeudenkäynnissä pakottamisesta seksuaaliseen tekoon. Hän oli hyväksikäyttänyt jatkoille kanssaan ravintolasta lähtenyt naista vastoin tämän tahtoa ja tajunnan tilaa. Seksuaalirikosoikeudenkäyntiä koskeneen iltapäivälehdessä uutisen alle oli tullut runsain määrin kommentteja (kuva 5). Monet kommentteista olivat naisilta, ja kommenttien sävy oli lähes pääasiallisesti uhria syyllistävä.⁵⁵

Eikös se mene niin että jos mukaan lähtee niin on puoliksi ko luvannut köyrii, ja vielä humalassa nyt taitaa vanhemmat rahastaa, oisko tyttö lainkaan huomannut jos ei vanhemmat olis vienyt lääkäriin. Epäilen suuresti.

Kuva 5: Kommenttipöytä esitetystä kommentista. Mediaesitys löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 4.

Raisa Omaheimo: Sisäistetty naisviha saa meidät inhoamaan asioita, joita teinitytöt rakastavat

Toimittaja Raisa Omaheimon kolumni Ylen verkkosivuilla elokuussa 2020 käsitteli sisäistettyä naisvihaa tyttöyden kautta. Kolumnissa Omaheimo puhuu esimerkiksi siitä, miten perinteisesti tyttöjen mielenkiinnon kohteet ja harrastukset on nähty vähemmän arvokkaina (kuva 6). Kolumni herätti kanssatutkijoissa valtavasti ahaa-elämyksiä ja samaistumispintaa.⁵⁶

Arjessa oli selvää, että kaikki, mikä on tyttöä, on vähemmän arvokasta. Teininä kuulin kerran poikaporukassa, että olen mahtava, ja "ihan erilainen kuin muut tytöt", ja olin siitä tosi ylpeä. Nyt aikuisena tuo lausunto kuulostaa kamalalta ja oma reaktioni surulliselta. Vihasin omaa tyttöyttäni niin paljon, että lausunto oli vapauttava. Tyttöys oli jotain, josta pitää päästää irti. Tärkeintä oli olla vakavasti otettava, älykäs, analyyttinen, kaikkia muita ominaisuuksia kuin niitä, joita tyttöyteen liitetään.

Kuva 6: Ote Raisa Omaheimon kolumnista. Mediaesitys on kokonaisuudessaan nähtävissä liitteessä 5.

@juliehangart: I'm not like other girls -sarjakuva

Ryhmäkeskusteluiden viides ja viimeinen mediarepresentaatio oli sarjakuva (kuva 7).

⁵⁵ Ilta-Sanomat julkaisi 18.9.2020 omalla Facebook-tilillään uutisen otsikolla *JUURI NYT: Roope Salminen tuomittiin pakottamisesta seksuaaliseen tekoon*. Tämä mediaesitys koostuu tuon postauksen alle tulleista kommentteista.

⁵⁶ Omaheimo 6.8.2020.

Sarjakuva alkaa hyvin perinteisellä ja monelle kanssatutkijalle omakohtaisella ”en ole kuin muut tytöt” -ajattelulla. Juonenkäänte on kuitenkin se, että protagonistin sarjakuvan kuluessa oppii näkemään, että muutkin tytöt ovat erilaisia kuin mitä hän oli heistä stereotyyppisesti ajatellut. Lopussa kaikki ovat kavereita.⁵⁷

Kuva 7: Yksi ruutu @juliehangartin sarjakuvasta, joka oli viimeinen mediaesitys vaiheessa 3. Sarjakuva löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 6.

Vaikka olin etukäteen teemoitellut jokaiselle mediaesitykselle tietyn aiheen, jota se subjektiivisessa mielessäni käsitteli, ryhmäkeskustelut soljuivat hyvin vapaasti. Eri ryhmissä nousi eri esityksistä eriin vaihtelevia aiheita ja keskusteluissa rohkaistiin tuomaan esille omia ajatuksia. Ryhmien välillä oli vaihtelevuutta myös siinä, miten paljon keskustelua mikäkin mediaesitys synnytti. Ryhmäkeskusteluiden esitys tässä tutkimuksessa pohjautuu dialogiseen, nimettömään esitykseen syntyneistä keskusteluista. Esimerkiksi yksi ryhmä kävi Roope Salmisen seksuaalirikosoikeudenkäyntiä käsittelevien Facebook-kommenttien perusteella tällaista keskustelua:

- *Miehillä voi olla 50 miljoonaa kumppania ennen pidempää parisuhdetta. Naisella jos ois, ni herrajumala. Iha sama asia, mite muka eroaa! Edellee yhteiskunta haluaa et naine ois se neitsyt ku se menee naimisii.*
- *Ja se tuntuu hurjalt ajatella et jos oot ollu baarissa, ni sua saattaa kourii joku*

⁵⁷ Sarjakuvan on tehnyt Instagramissa @juliehangart -tilillä toimiva taiteilija. Alun perin sarjakuva on nähty Instagramissa sarjakuvan 30.11.2021 jakaneella @the_female_lead -tilillä.

ihan normaali ihminen, et se voi olla ihan normaali ja silti kokee, et tää on sellanen raja minkä voi ylittää. Et se o nii hyväksytyy et naisten rajoi saa rikkoo.
 – *Täski nousee ku seuraa keskusteluja tästä, uutisoidaa tämmösest miehist jotka tekee rikoksii naista kohtaa, ni tosi usei nostetaa et ku se mies on muuten tosi kunnollinen...*

– *Ei niinku kyseenalaisteta, et miks se on sit kunnollisen, fiksun miehen mielest ok rikkoo se raja. Pitäs kyseenalaistaa sitä et naisille annetut rajat on käsittämättömän rikottavissa, sun ei tarvi olla täysmulkku et käyt kourimassa naisia.*

– *Tää vähä liittyy tähän aiheeseen, jotenki viime aikoina miettiny, et naisii kuvaillaa impulsiiviksi ja hormoneit vie, et siks ollaa nii impulsiivisia. Mut oottekste miettiny sitä, ku sit miehille sallitaa se et se ei voinu mitää itellee et se halus panna, ja oli nyt nii suuret halut, eikä sekää pysty hillittee itteensä, ku hormoneit hyrrää. Ni se o yhteiskunnas ok eikä se murena miehen luotettavuutta, mut sit se et naiset muuttaa mieltä, ni se tekee niist kauhee epäluotettavii. Nään ne jotenki ehkä isompana kuvana, samanlaisia piirteitä ja ne luokitellaa ihan eri tavalla riippuen siit kumpaa sukupuolta sä oot.*

– *Jos aatellaa digikulttuurii, ni kuvii jos naiset laittaa, ni sit iha mitä vaa voi kommentoida ja laittaa dick picejä⁵⁸, jos laittanu biksut.*

– *Kuva luetaan kutsuks.*

– *Tai baaris ja laittautunu, tai iha jos vaa kävelet kaupungilla, ni seki kutsu. Saattaa tullaa vieraalta kommenttia, et ”en panis”. No en kyllä kysynytään. En ottanu mitää kontaktia, kävelin sun ohi, ja silti koit tärkeeks kertoo mulle sielt jostai et en panis, hyi ku en huomioinu sua. Ikäänku ois koko ajan tyrkyllä vaikka on vaa olemassa.*

– *Se on tavallaa sun arvo, et kuinka monta miestä haluis harrastaa sun kaa seksiä.*

– *Ja se pitäis kokea tosi kovana loukkauksena kun joku sanos, et mä en haluakaan harrastaa sun kanssa seksiä. Pitäs olla tosi loukkaantutnu, et oon epäonnistunu naisena ku en voikkaa miellyttää kaikkia.*

Ensimmäiselle ryhmälle kerroin heti Roope Salmista koskevien kommentteja näyttäessäni, että kyseessä olivat naisten antamat kommentit. Muille ryhmille kerroin tämän vasta sitten, kun he olivat lukeneet kommentit. Kyseessä oli inhimillinen virhe, joka mahdollisesti vaikutti ryhmien reaktioihin. Ensimmäinen ryhmä ei siis kokenut samanlaista yllätystä kuin muut ryhmät.

Tässä vaiheessa 3 kysyin myös kanssatutkijoiden lopputuntemuksia prosessiin osallistumisesta ja siitä, onko ilmiöstä tullut tutumpaa ja tunnistettavampaa – ja onko tämä lisännyt aktiivista ajattelua ja ajattelumalleista poispöyrkimistä.

⁵⁸ Seksuaalisen ahdistelun muoto, jossa lähetetään vastaanottajalle pyytämättä kuvia omasta peniksestä.

2.2.4 Vaihe 4: Jälkiseuranta

Vaihe 4 ei kuulunut alkuperäiseen tutkimussuunnitelmaan. Gradutyön venyessä tämän toteuttamiselle avautui mahdollisuus, jonka hyödyntäminen tuntui todella tärkeältä tutkimuksen kannalta. Näin ollen lähes vuosi aineistonkeruun päävaiheen jälkeen lähestyin kanssatutkijoita vielä vaiheen 4 kautta. Miten tietoisuuden lisääminen ja tämä prosessi on vaikuttanut pitkällä aikajänteellä ajatuksiin ja kokemuksiin?

Kanssatutkijat saivat sähköpostitse kysymyksen kokemuksista ja ajatuksista sekä niiden mahdollisista muutoksista viimeisen vuoden aikana projektiin osallistumisen jälkeen. Tämä jälkiseuranta oli prosessin muotoilun ja alitajuisen ilmiön tutkimisen vuoksi todella tärkeä ja vahvistava loppuvaihe. Kanssatutkijoiden sitoutumista projektiin koko sydämellään tukee entisestään se, että vielä vuosi prosessin alun jälkeen keksiessäni yhtäkkiä vielä vaiheen 4, heistä enemmistö osallistui siihenkin innoissaan ja epäröimättä. Sain lopulta vastauksia enemmän kuin odotin: kahdeksan kymmenestä kanssatutkijasta vastasi viimeiseen tutkimusvaiheeseen.

Toisaalta voi esittää aiheellisen kysymyksen siitä, miten paljon muuttuneista ajatuksista voi päätellä johtuvan nimenomaan tästä tutkimuksesta. Vuodessa ehtii tapahtua paljon muutakin. Aiemman aineiston myötä on kuitenkin perusteltua väittää, että tietoisuus lisää huomion kiinnittämistä asiaan ja aiheeseen ylipäätään. Keskustelu kenties on myös lisääntynyt viimeisen vuoden aikana yleisesti yhteiskunnassa, mutta perustellusti voi myös sanoa aiempien vaiheiden 1-3 ja koko prosessin herätelleen kanssatutkijoita kiinnittämään huomiota siihen eri tavalla. Samaa tukivat heidän antamansa vastaukset.

2.3 Analyysimetodit

Monivaiheisena kerätyn aineiston analysointi tapahtui myös aluksi vaiheittain. Lopuksi eri vaiheiden löydöksiä yhdistelemällä ja analysoimalla pystyin vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja hahmottelemaan prosessia alitajuisen ilmiön tutkimukseen.

Vaiheiden välillä tein ristiinanalysointia: vaikka vaiheet olivat erillisiä, ne muodostivat yhtenäisen kokonaisuuden. Tärkeimmät analyysityökalut olivat lähiluku ja teemoittelu.

Lähiluvulla tarkoitetaan aineiston lukemista useaan kertaan: aluksi yleiskuvan hahmottamiseksi, ja myöhemmin ainestoa uudelleen lukiessa tulkintaa syventäen⁵⁹. Lähiluku mahdollisti aineiston teemoittamisen. Teemoittelulla viitataan keskeisten aiheiden eli

⁵⁹ Vanhanen 2015.

teemojen muodostamiseen eri kokonaisaineiston muodostavista osista yhdistäviä tai erottavia mainintoja ja esiintymiä ⁶⁰.

Vaiheen 1 analysoin hyvin numeerisesti verkkoalustan antamien tulosten avulla. Näitä verrattiin myöhemmin löydöksiin vaiheista 2-4. Vaiheet 2 ja 3 litteroitiin kokonaisuudessaan. Sen jälkeen lähiluin ne kokonaiskuvan muodostamiseksi kanssatutkijoiden yksilöllisten sekä ryhmien kollektiivisten vastausten kokonaiskuvien ymmärtämiseksi.

Litteroidut vastaukset jaottelin erilaisiin excel-tiedostoihin. Näitä oli lopulta kolme erilaista, täsmäten prosessin tunnistettuihin pääteemoihin. Mediaesitykset eli ryhmäkeskusteluiden anti esityksittäin jaoteltuna, määritelmät eli käsitykset eri sanoista sekä tunnistaminen. Excel-tiedostoihin listasin tiettyjen kysymysten kaikki vastaukset litteroinneista. Sen jälkeen editoin ne tiiviimmiksi ja teemoittelin jokaisen vastauksen. Saman prosessin tein ryhmäkeskusteluille. Teemoista ja lähiluvun annista hahmottelin tutkimustyön alussa tunnistamiini teoreettisten viitekehysten avulla yhteyksiä. Näiden myötä pääsin lopulta tiivistämään sekä sisäistetyn naisvihan osa-alueita ja rakennuspalikoita että alitajuisen tutkimuksen prosessia perustuen toteuttamaani tutkimusprosessiin.

Analyysit, kuten koko tutkimusprosessi, lähti siis siitä, että iso ja kompleksinen ilmiö pilkottiin itsereflektoiden tunnistettuihin osatekijöihin ja teoreettiseen termistöön. Näitä osatekijöitä tutkin erikseen, jonka jälkeen tavallaan liimasin ne uudelleen yhteen. Tärkeää oli siis pilkkominen pienempiin osiin, niiden yhdistely ja arviointi siitä, millaisia yhteyksiä niillä on. Aivan projektin alussa jo otsikkotasolla isoimmat asiat eli sanoittaminen, kokeminen, tunnistaminen ja lopputulostoiveena vapautuminen, jaoteltiin tällä tavalla. Jakamalla ne pienempiin osiin sain muodostettua syväluotaavammat kysymykset. Materiaalia läpikäydessä eri vaiheista nousi jatkuvasti esiin toistuvia teemoja, jotka peilasivat takaisin prosessin alussa tunnistamiini teoreettisiin viitekehyksiin. Monivaiheisuus oli siis eksploratiivisen tutkimuksen kannalta oiva valinta. Sisäistetty naisviha ilmiönä on niin valtava ja tunnistamaton, että sen pilkkominen pienempiin osiin oli paitsi käytännöllistä, myös hyvin selittävää ja avaavaa. Sinänsä itsenäisten tutkimusvaiheiden yhteenveto, keskenään vertailu ja kytköksen löytäminen oli hedelmällistä.

2.4 Tutkimuseettiset tekijät

Tutkimuseettiset tekijät ovat tässä tutkimuksessa erityisen tärkeitä. Hyvin henkilökohtaisen aiheen vuoksi oli ehdottoman tärkeä huolehtia siitä, että kanssatutkijoiden identiteetti pysyy

⁶⁰ Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.

luottamuksellisena. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan TENKin laatimat ihmistieteiden eettiset periaatteet sisältävät tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen, vahingoittamisen välttämisen sekä yksityisyyden ja tietosuojan ⁶¹. Tutkimuksessani nämä ovat otettu huomioon vapaaehtoisuuteen perustuvalla kanssatutkijoiden rekrytoinnilla, vapaudella lopettaa osallistuminen tai vastaaminen missä tahansa vaiheessa, kanssatutkijoiden vastausten pseudonymisoinnilla, suojaamalla tiedostot salasanoin sekä sillä, että kanssatutkijat olivat jatkuvasti tietoisia tutkimusvaiheiden tulevista sisällöistä voidakseen valmistautua niihin. Koko tutkimusprosessin ajan käytin erityishuomiota siihen, että kanssatutkijoilla oli mahdollisimman turvallinen olo.

Koska kanssatutkijat olivat minulle kaikki tuttuja, olin myös tutkimusvaiheiden välillä heidän kanssaan tekemisissä. Heidän aktiivisuutensa ja intonsa näkyi siinä, että he kyselivät minulta gradutyön kuulumisia ja esiinnousseita asioita. En kuitenkaan puolueettomuuden ja neutraaliuden vuoksi kertonut graduasioista tutkimusprosessin ollessa vielä kesken, koska halusin välttää vaikuttamista heidän tuleviin vastauksiinsa.

Tutkimusprosessin alussa lähetin kanssatutkijoille tietosuojaselosteen ja suostumuslomakkeen. Koska ensimmäinen vaihe oli sähköinen, lähetin nämä ensin sähköpostitse ja pyysin vahvistamaan sähköpostilla ennen vaiheen 1 suorittamista, että näihin suostuttiin. Vaiheessa 2 annoin kanssatutkijoille kirjalliset lomakkeet. He allekirjoittivat kaksi suostumuslomaketta, joista toinen jäi heille itselleen. Suostumuslomakkeessa kerroin tutkimuksen teosta ja tarkoituksesta hyvin pääpiirteittäin sekä kuvasin kaikki kolme vaihetta. Siinä mainittiin lisäksi oikeudesta kieltäytyä ja lopettaa tutkimusprosessi missä vaiheessa tahansa. Koska tutkimuksessa oli myös haastatteluita, lomakkeessa pyydettiin lupa nauhoittamiseen. Tästä annettiin myös oikeus kieltäytyä. Suostumuslomakkeessa mainitsin myös, että aineistoa voitaisiin käyttää mahdollisesti myöhemmin, esimerkiksi tieteellisiä artikkeleita varten. Näin ollen pyysin lupa aineiston myöhempää käyttöä varten, mutta henkilötiedot hävittäisin heti pro gradu -työn valmistumisen jälkeen. Koska vaihe 4 toteutettiin jälkikäteen, sitä ei oltu mainittu suostumuslomakkeessa. Lähettäessäni kanssatutkijoille sähköpostia koskien vaihetta 4, mainitsin selkeästi ja erillisesti, että sähköpostiin vastaamista pidettäisiin suostumuksena. Tämä vaihe oli muiden tapaan vapaaehtoinen. Kanssatutkijoiden myöhemmin ja vaiheiden välillä lähettämiin ajatuksiin, eri materiaalien linkkeihin sekä jälkijatuksiin pyysin kaikkiin erikseen käyttö lupaa. Tutkimusaineistoa säilytän sähköisesti salasanalla suojatussa tietokoneessa. Tämä käsittää

⁶¹ Ranta ja Kuula-Lammi 2017, 414-418.

niin äänitiedostot, litteraatiot kuin koontiexcel-tiedostot. Äänitiedostoja lukuun ottamatta kaikki aineistomateriaali on erikseen suojattu salasanalla. Kanssatutkijoista pidän hallinnollista seurantatiedostoa, josta käy ilmi heidän henkilötietonsa (sähköpostiosoite ja etunimi) sekä pseudonyyminsä. Myös tämä tiedosto on erikseen suojattu salasanalla. Kaikki sähköpostit lähetin yksilöllisinä sähköposteina, joka oli varmempaa ja henkilökohtaisempaa kuin piilokopio-osoitekentän käyttö. Ryhmäkeskusteluvaiheessa käytin kanssatutkijoista heidän omia nimiään, jotta samassa ryhmässä olleet kanssatutkijatkaan eivät myöhemmin voi päätellä valmiista työstä keitä pseudonyymien takana oli. Samassa ryhmäkeskustelussa olleet henkilöt paljastuivat välttämättä toisilleen, mutta tähän he suostuivat osallistumalla tutkimukseen. Valmiissa työssä ryhmäkeskusteluista nousseita lainauksia käsitellään nimettöminä, jotta taataan pseudonyymien tunnistamattomuuden säilyminen myös ryhmän kesken.

Valmis käsikirjoitus lähetettiin jokaiselle kanssatutkijalle ennen pro gradu -työn hyväksyttäväksi jättämistä. Näin heillä oli viimeinen valta kommentoida omia lainauksiaan ja erityisesti tunnistettavuuttaan pyytämällä muokkauksia tai kommenttien poistoa.⁶² Luottamus säilyi näin loppuun asti.

Koska ryhmäkeskustelut käytiin koronarajoitusten aikaan yliopiston tiloissa, opintosihteerille piti säädösten takia luovuttaa tilassa olleiden nimet ja puhelinnumerot. Näitä säilytettiin 14 vuorokautta mahdollisen altistumisen ja jäljityksen helpottamiseksi. Tähän pyysin kanssatutkijoilta ennen vaiheeseen osallistumista vielä erikseen luvan, jonka kaikki antoivat.

2.4.1 Rajoitukset

Koska käytin tutkimusprosessissa mukavuusotantaa, tunsin jokaisen kanssatutkijan ja he tunsivat minut. Objektiiivisesti arvioiden tämä oli lopulta hyvä, koska se antoi pohjan luottamuksen ilmapiirille näin henkilökohtaista aihetta käsiteltäessä. Rekrytoin kanssatutkijat oman sosiaalisen median kanavani kautta, joten kanssatutkijat olivat kaikki sosiaalisen median käyttäjiä. Sosiaalisen median ulkopuolella olevilla henkilöillä ei siis ollut mahdollisuutta osallistua. Koska digitaalisen kulttuurin herättämä tietoisuus on tärkeä osa tutkimustani, tämä oli perusteltua.

Kanssatutkijoiden joukko on melko homogeenistä ja toisaalta heterogeenistä. Kaikki kanssatutkijat ovat valkoihoisia suomalaisia. Näin ollen rodullistettu intersektionaalisuuden

⁶² Yksi kanssatutkija toivoi osan lainauksistaan esitettävän nimettömänä ilman pseudonyymiä. Näin ollen kaikissa yksilöhaastatteluiden lainauksissa ei mainita lainattavan kanssatutkijan pseudonyymiä.

aspekti jäi tutkimuksesta pois. Suurimmalla osalla kanssatutkijoista on samanlaista opiskelutaustaa, joten heidän oletetut kiinnostuksensa tämän aiheen taholta kulttuuristen ilmiöiden ja humanististen tieteiden saralla ovat samankaltaista. Mukana on myös kolme opiskelumaailman ulkopuolista kanssatutkijaa. Kanssatutkittavat ovat eri yhteyksistä minulle tuttuja ja side heihin vaihtelee hyvästä ystävästä tuttuun. Heterogeenisyyttä puolestaan löytyy kanssatutkijoiden iän, perhetilanteen, ammattien, aiheeseen perehtyneisyyden ja valveutuneisuuden saralla.

Sisäistetyn naisvihan tutkimusprojektiin ei myöskään etsitty spesifisti cis-sukupuolisia naisia, eli syntymässä määrättyä biologista sukupuolta omakseen kokevia henkilöitä. Jätin omakohtaisuuden harkinnan mukaan ilmoittautuneille kanssatutkijoilla. Myöhemmin tämä osoittautui hyväksi valinnaksi: yksi kanssatutkijoista identifioi itsensä muunsukupuoliseksi, mutta kertoi tulevansa yleensä kohdeksi naisena. Tämä avasi uusia näkökulmia olettamuksiin sukupuolesta ja sen itsemääräämisoikeudesta sekä etenkin sen kunnioittamatta jättämisestä.

Tässä oli myös itsereflektion paikka. Halusin läpi tutkimuksen huolehtia siitä, että tutkimusmateriaalini kieli olisi avointa ja syrjimätöntä. Käytin esimerkiksi yksilöhaastattelun kysymyksissä sujuvasti termiä ”oletettu sukupuoli”, mutta haastatellessani muunsukupuolista kanssatutkijaa, huomasin olettaneeni kuitenkin kanssatutkijoiden cis-sukupuolisuutta aika paljon. Kysyin esimerkiksi pitääkö vastaaja itseään naisena, mutta kysymyspatteristosta löytyi myöhemmin kysymys esimerkiksi siitä, että onko vastaaja kokenut oletuksia itsestään naiseuden takia. Tämä hävetti minua ja haastattelun kuluessa muotoilin kysymyksiä uudelleen. Osan kysymyksistä jätin kokonaan tältä kanssatutkijalta kysymättä. Tämä oli itselleni tärkeä muistutus siitä, että olettamatta olemisen pitää olla kokonaisvaltaisempaa kuin pelkästään tietyn poliittisesti korrektein termin käyttämisestä. Löysin tästä yhtymäkohtia sisäistettyyn naisvihaan siinä mielessä, että se on hyvin alitajuista ja siitä pitää aktiivisesti pyrkiä eroon. Tämä havainto lisäsi aiheen tunnistamista ja toimi muistutuksena siitä, ettei niin ole hyvä tehdä.

Rajoituksena voi mahdollisesti pitää myös sitä, ettei kanssatutkijoille missään vaiheessa kerrottu, mitä sisäistetty naisviha tarkoittaa tai että sillä tarkoitetaan nimenomaan nais(oletettujen) sisäistettyä naisvihaa. Itselleni tämä oli selkeää, sisäistämisen ollessa johdettua englanninkielisestä internalized-termistä, joka jo itsessään sisältää konnotaation kokijasta asian kohteena. Ajattelin sen itsestäänselvydeksi, mitä se ei välttämättä ollut ainakaan aluksi: osa kanssatutkijoista saattoi ajatella ilmiötä kenen tahansa sisäistämänä asiana, ei vain naisten itsensä.

2.4.2 Tutkijapositio

Tutkijaposition tietoinen huomiointi on ollut ehdotonta läpi tutkimusprosessin. Raja on välillä häilyvä ja sitä pitää tarkkailla, sillä tutkimukseni aihe on myös itselleni hyvin henkilökohtainen. Se on lähtenyt omista kokemuksistani ja käytän tiiviisti omia kokemuksiani ja matkaani tutkimusprosessini askelmerkkeinä. Pyrinkin pitämään omaa positiotani myös osiin pilkottuna: joissain vaiheissa neutraaliuteni oli erityisen tärkeää, toisissa hetkissä oli sallittavampaa jakaa omia kokemuksia kanssatutkijoiden vertaisena. Kulttuuriantropologi Annamaria Marttila on pohtinut laajasti tutkijaposition kaksijakoisuuden uhkia ja mahdollisuuksia silloin, kun kyseessä on tutkimus, jonka aiheeseen tutkijalla on vahva side tai jonka vertaisryhmään hän itse kuuluu. Tällaisessa tutkimuksessa tutkija on siis sekä oman tutkimuksensa toteuttaja, väline että kohde. Marttila korostaa myös tutkimusprosessin aikaan muodostuvia ja tutkimusta rakentavia suhteita kanssatutkijoihin, yhteisiä kokemuksia sekä niiden pohjalta rakentuvaa luottamusta.⁶³ Marttila kertoo omasta tutkimuksestaan, jossa hän tutki vammautumiskokemusten vaikutusta ihmisiin myös itse vammautumisen kokeneena. Hän kuvaa oman kokemuksen ja vertaisuuden lisäävän luottamusta tutkittavien kesken, mutta myös luovan haastetta. Tutkijan on osattava reflektoida omia kokemuksiaan erillisinä tutkittavien kokemuksista ja käydä vuoropuhelua omien ja muiden kokemusten kesken niin, että ne rikastuttavat tutkimuksen varsinaisia tuloksia ja tutkimuskysymyksiin vastaamista.⁶⁴ Marttila korostaakin tutkijan positiota ja roolia suhteessa kanssatutkijoihin ja tutkimuskohteisiin keskeisenä tutkimusta määrittävänä tekijänä⁶⁵. Näitä asioita pohdin myös itse määrittellessäni omaa asemaani tutkimuksessani, jossa olen sekä tutkimuksen tekijä että kohde.

Esimerkiksi vaiheen 2 yksilöhaastatteluisissa kerroin olevani täysin neutraali ja kommentoimatta kanssatutkijan kertomaa, koska haastattelussa käytiin läpi esimerkiksi sanallistamista ja käsitteiden ymmärtämistä. Näissä oli tärkeää olla vaikuttamatta mitenkään kanssatutkijaan. Vastaavasti ryhmäkeskusteluissa roolini oli aktiivisempi. En kommentoinut mediaesityksiä tai nostanut sieltä esille tiettyjä asioita, vaan kanssatutkijat saivat kuljettaa keskustelua vapaasti, mutta saatoin osallistua heidän keskusteluihinsa omakohtaisia kokemuksia kertomalla. Osallistumiseni ryhmäkeskusteluihin ei ollut proaktiivista vaan reaktiivista tilanteissa, joissa koin omat kokemukseni osaksi aineistoa. Koin sen myös luovan

⁶³ Marttila 2014, 364.

⁶⁴ Marttila 2014, 382.

⁶⁵ Ibid, 389.

dialogista yhteisymmärrystä ja vertaistukea meille kaikille ryhmäkeskusteluihin osallistuneille.

Itsereflektiivisyys kulkee hyvin vahvasti mukana läpi koko tutkimusprosessini ja kirjoitin omia huomioitani ylös rehellisesti. Sain itseni välillä edelleen kiinni sisäistetystä naisvihasta, ennako-olettamuksista sekä yllättyneisyydestä. Käytän näitä löydöksellisinä kommentteina tässä työssä, sillä ne osoittavat, että tietoisuuskin saattaa välillä väistyä sisäänrakennettujen ja äärimmäisen vahvojen ennako-oletusten tieltä. Esimerkiksi vaiheessa 1 eli sukupuoliluonnetta kuvaavan testin tulokset nähtyäni sain itseni kiinni välillä siitä, että yllätyin. Olin kuvitellut joidenkin kanssatutkijoiden tuloksia toisenlaisiksi. Tämä ilmeni erityisesti siinä, että yllätyin kanssatutkijoiden, joiden kuvittelin omaavan enemmän maskuliinisina pidettyjä luonteenpiirteitä, olevan enemmän feminiinisiä.

Käsitteiden ja sanallistamisen suhteen pyrin olemaan hyvin neutraali. Olin selvittänyt ja selvillä, mitä tutkimukselle tärkeät termit tarkoittavat tai millaisia tulkintoja niistä on, samoin olin selvillä omista ymmärryksistäni, mutta halusin erikseen selvittää kanssatutkijoiden käsitykset. Heitä pyydettiin vaiheessa 2 kertomaan ja selittämään auki kaikki mainitut käsitteet sekä heidän itse käyttämänsä käsitteet, jotta ymmärsin varmasti, mitä he tarkoittivat. Näin ollen pyrin paitsi luomaan vastauksia tutkimuskysymyksiin, myös varmistamaan, etteivät käsitteet ja niiden käyttö ollut nojanneet vain omiin tulkintoihini sanoista.

Omiin kokemuksiini ja ajatuksiini pohjaaminen tutkimusprosessin alussa ja sitä hahmoteltaessa osoittautui sekä hyväksi että huonoksi. Ainakin on tunnistettava sen rajallisuus. Esimerkiksi valitsemani teoreettiset viitekehykset, joista aloitin, pohjautuivat aiempiin kokemuksiini tiettyjen ajattelijoiden ajatusten mielekkyydestä ja samaistuttavuudesta. Toki luin tuttuja ajattelijoita enemmän, mutta varmasti tämä ennakkokuva on vaikuttanut myös ajatteluni hahmottumiseen. Samoin vaiheeseen 3 valitut mediaesitykset olivat minulle aiemmin tuttuja, sellaisia, jotka olivat koskettaneet minua jotenkin. Alussa ajattelin tekeväni tutkimuksen ilman keskustelua miehistä ja seksistä – kahdesta teemasta, joista tuntuu usein olevan ylitarjontaa niin, että ne ohittavat naisen oman toimijuuden. Tämä ajatus osoittautui naiiviksi. Sisäistetty naisviha kuitenkin kumpuaa patriarkaalisuudesta ja sitä kautta miehisyydestä sekä alistussuhteista: samoin seksi ja seksuaalisuus ovat myös naisille tärkeitä asioita, osia heidän identiteetistään. Jälleen jäin kiinni olettamuksesta, että nämä teemat olisivat jotenkin naisille annettuja ja naisten ääniä peittäviä, eivätkä myös naisille tärkeitä.

Vaiheen 3 ryhmäjakoja tehdessäni reflektoin omia ajatuksiani erityisen paljon. Pohdin, millainen ryhmäjako olisi oikein ja reilua. Ylianalysoin suunnitelmiani peläten niiden

stereotyyppittävän ihmisiä liikaa. Pohdin myös ryhmien arpomista. Lopulta hylkäsin arpomisajatuksen: se olisi ollut reilua ja ennakkoluuloista vapaata, mutta ryhmädynamiikan, keskustelun hedelmällisyyden ja erityisesti tilanteen mukavuuden osalta valtava riski. Päädyin lopulta niputtamaan ryhmät perustuen yhteiseen viiteryhmään (opiskelijat), sisäistetyn naisvihan tuttuuteen (perehtyneet) ja keskinäisiin suhteisiin. Näitä päätelmiä tein aiempien kokemusteni perusteella, tuntemuksellani kanssatutkijoista sekä heidän vaiheessa 2 antamiensa vastausten perusteella. Koen, että tämä jako oli lopulta erittäin onnistunut. Tilanteissa tuntui, että jokainen uskalsi puhua ja kertoa omista tuntemuksistaan. Litteroidessani vaiheiden 2 ja 3 nauhoituksia, oli jälleen pienen itsereflektiivisyyden paikka. Kauhistelinkin sitä, miltä oma ääneni nauhoitteella kuulosti, kuten moni meistä tuntuu tekevän. En ole koskaan pitänyt omasta äänestäni, koska se kuulostaa nauhallalla niin erilaiselta kuin omassa päässäni: se on sössöttävä, korkeampi, *naisellisempi* kuin se matalampi ääni, jonka omissa korvissani kuulen. En tiedä, onko kyse siitä, että tämän projektin myötä olen joutunut kuuntelemaan omaa ääntäni todella paljon ja siten tottunut siihen, vai siitä, että olen ymmärtänyt, ettei naisellisempi ääni ole millään tavalla huonompi, mutta enää en inhoa omaa nauhoitettua ääntäni.

3 Itseidentiteetti ja minuus

Mistä on pienet tytöt tehty? Mistä on pienet tytöt tehty? Sokerista, kukkasista, inkivääristä, kanelista. Niistä on pienet tytöt tehty. ⁶⁶

Ihmisen käsitys minuudesta ja omasta identiteetistään on kaiken ajattelun ja kokemisen pohjalla. Se on tärkeä, ellei tärkein, osa siitä, miten he ympäröivää maailmaa ymmärtävät, käsittävät ja elävät. Minuus ja oma identiteetti ei myöskään ole muuttumatonta, ja siihen vaikuttaa valtava määrä asioita. Tässä tutkimuksessa ensimmäisenä onkin aloitettava kanssatutkijoiden minuuteen tutustumisesta.

Tässä luvussa puretaan kanssatutkijoiden minuuden ja oman identiteetin koostumista ja sen muodostumista sekä mahdollisia muutoksia heidän omilla sanoillaan. Minuuden muodostumisessa yhdistyvät ympäröivät kulttuurilliset normit, joita ylläpidetään muun muassa representaatioiden ja kasvatuksen keinoin. Sisäistetty naisviha on vahvasti läsnä molemmissa. Samoin aiemmin mainittu toiseuttamisen käsite liittyy tiiviisti minuuden muodostumiseen ja ylläpitämiseen. Itseidentiteettiä rakennetaan usein erojen kautta: tekemällä eroja itseen ja muihin tai ryhmäkonteksissa meihin ja muihin tuo itseään osaksi maailmaa ja selventää paikkaansa siinä. Ymmärtämällä sitä, millainen ”minä” tai ”me” olemme, tekee samalla myös eroa ”sinuun” tai ”toisiin”. Vaikka tämä auttaa yksilöä tuntemaan sosiaalista yhteenkuuluvutta omassa vertaisryhmässään, se voi samalla luoda negatiivista toiseuttamista omaan ryhmään kuulumattomia kohtaan. ⁶⁷ Käsitys itsestä on myös hyvin vahvasti sidoksissa ryhmään kuulumiseen ja siihen, että kokee tuntevansa kuuluvuutta isompaan ryhmään. Ryhmä on näin tärkeä identiteetin muodostaja. Yksilö voi kuulua useampaan ryhmään, joista toiset ovat tärkeämpiä kuin toiset. ⁶⁸ Toiseuttaminen on hyvin vahvasti yhteydessä stereotyyppistämiseen, eli useiden piirteiden yhdistämisenä ja yksinkertaistamisena edustamaan ihmisten olemusta ⁶⁹. Tällainen vastakohtaisuus luo kuitenkin myös merkityksiä vastakohtaistamalla asioista: erot luovat merkityksiä ⁷⁰. Stereotyyppiolla pidetään samalla yllä sosiaalista ja symbolista järjestystä, jonka kautta maailmaa havainnoidaan ja ymmärretään ⁷¹.

Itseidentiteettiä lähestytäänkin selvittämällä avaintermien merkityksiä kanssatutkijoille. Tämä

⁶⁶ Englantilainen kansanruno, suomentanut Kirsi Kunnas.

⁶⁷ Vaahensalo 2021b, 229-230.

⁶⁸ Anttonen 2000, 327.

⁶⁹ Hall 1999, 123.

⁷⁰ Hall 1999, 153.

⁷¹ Ibid, 191-192.

pohjautuu muun muassa yhdysvaltalaisen filosofi Iris Marion Youngin esittämään ajatukseen siitä, että itseidentiteetti muodostuu ja muuttuu sosiaalisissa ja kielellisissä prosesseissa ⁷². Vastakohtaisuuksien ja stereotyyppien käsittelemiseltä ei voi välttyä keskusteltaessa hyvin pitkälle normitettuun yhteiskuntaan liittyvästä aiheesta eli sisäistetystä naisvihasta. Toiseuttaminen niin itseen kuin toisiin kohdistuvana, positiivisena itseidentiteetin vahvistajana sekä negatiivisena itsensä hyväksymättömyytenä tuli ilmi jatkuvasti kanssatutkijoiden vastauksissa tutkimusprosessin eri vaiheissa. Tässä luvussa luodaankin pohja koko tutkimustyölle tutustumalla merkityksiin. Kanssatutkijoiden ymmärrykset ja ajatukset eri avainkäsitteistä avataan, ja samalla pohdin niiden merkitystä oman identiteetin muodostumiseen sekä sen elämiseen ja toteuttamiseen. Kenen saneleminen käsitteisiin lopulta vertaamme itseämme ja yritämme pyrkiä? Kenen normeja yritämme täyttää tai olla täyttämättä? Ja miten oma identiteetti vaikuttaa siihen, koemmeko tai millaista sisäistettyä naisvihaa koemme – ja ketä kohtaan? Millaisena kanssatutkijat kokevat heihin kohdistuvat odotukset ja kuvan siitä, mitä kaikkea heidän pitäisi olla? Erityisen tärkeä on ehkä kysymys siitä, onko omalla identiteetillä tai minäkuvalla edes merkitystä siihen, miten lopulta tulee kohdelluksi.

Yksilöhaastatteluissa vaiheessa 2 olikin heti alussa tärkeää, että kanssatutkijat kertoivat, miten ymmärtävät tietyt avaintermit ennen kuin he selittivät, pitivätkö itseään tällaisena. Näin pääsin lähemmäs alitajuista ymmärrystä, kun kanssatutkijat saivat omin sanoin kertoa, mitä termit heille merkitsevät ja kokevatko he itse olevansa tällaisia – he saivat suhteuttaa omaa identiteettiään siihen, miten he tietyn termin ymmärtävät. Tällä tavalla alkeista ja yksinkertaisilta tuntuvista asioista aloittaminen antaa tärkeää tietoa siitä, miten näin alitajuista teemaa voi lähteä tutkimuksellisesti purkamaan.

Yksilöhaastatteluissa kanssatutkijoilta kysyttiin, keiden he kokivat vaikuttaneen heidän maailmankuvaansa ja ajatuksiinsa elämänsä aikana. Vastaukset olivat lopulta melko yhteneväisiä. Huolimatta siitä, miten de Beauvoir äitiyttä kritisoi, monelle vastaajalle vanhemmat ja erityisesti äidit olivat olleet suurena vaikuttimena siihen, miten he kokivat maailmaa katsovansa. Äidin kanssa näkemysten ei kiinnostavasti kuitenkaan tarvinnut olla samankaltaisia: moni mainitsi olevansa useista asioista äitiensä kanssa hyvin eri mieltä, mutta vahvan naisen mallin kerrottiin usein tulleen nimenomaan äidiltä.

Ilona kertoi äitinsä vahvan uskon häneen antaneen hänelle rohkeutta olla oma itsensä, vaikka äidin kanssa on paljon eriäviä mielipiteitä. Ilona kokeekin ajattelevansa asioista omilla

⁷² Anttonen 2000, 327.

aivoillaan eli ilman lähipiirin vaikutusta, mutta äidin tuki on ollut tässä osamahdollistajana. Elli puolestaan kuvaa äitiään vahvaksi naiseksi, joka ”ei kyl paskaa ota keneltäkään, kaikke vähite mee isältä”. Elli tunnistaa omissa parisuhteissaan olevansa tämän mallin mukaisesti dominoivampi osapuoli. Vahvan naisen malli äidiltä on siis Ellinkin elämässä läsnä, vaikka äidin kanssa ei samaa mieltä ollakaan. Elli kertoo äitinsä olevan melko perinteinen ja vanhanaikainen monissa mielipiteissään eikä äidin mieltä ole helppoa muuttaa.

Viivi kertoo saaneensa miesvaltaisella alalla työskentelevältä äidiltään myös rehellisiä mielipiteitä naiseuden vaikutuksesta elämään sekä negatiivisesti että positiivisesti. Vaikka äiti on varoitellut tulevaisuuden voivan olla työelämässä vaikeaa naisena, on hän myös kannustanut Viiviä olemaan välittämättä tästä, vaan uskomaan itseensä ja ”näyttämään närhen munat” kahta kauheammin. Viivi kokee tämän valmistaneen häntä tulevaisuutta varten ja muistamaan oman arvonsa, antamatta kenenkään alentaa sitä. Viivi tiivistää ajatukset äidistään ”aika kovaksi mimmiksi”, joka on valanut häneen uskoa siitä, että jos joku selviää kaikesta, on se Viivi itse. Äidin rehellinen kannustus tuntuu Viivistä voimavaralta.

Kanssatutkijoiden vastauksissa äidit muokkasivat sitä, miten uskaltaa välittää muista, saa välittää itsestään, uskaltaa olla heikko ja vahva, uskaltaa olla omien mielipiteidensä takana ja oma itsensä. Roosa kertoo äitinsä vaikuttaneen häneen paljon antamalla Roosan olla sellainen kuin hän on, ilman odotuksia tietynlaisen naiseuden muotin toteuttamista. Feminististä ajattelumaailmaa on peritty äidiltä, entiseltä punkkarilta, joka ei Roosan mukaan enää näytä siltä, mutta jonka sisäinen pieni feministi aina välillä nostaa päätään.

Myös isät saivat kiitosta esimerkiksi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden iskostamisesta kanssatutkijoiden minuuksiin. Lisäksi ystäväpiirit mainittiin siinä, miten niiden parista löysi itsensä sekä uskalsi ja sai olla oma itsensä. Aikuisina perheet, kuten kumppanit ja lapset, olivat muokanneet kanssatutkijoiden maailmankuvaa ja ajatuksia. Muutamia julkisuuden henkilöitä myös mainittiin. Osa kanssatutkijoista ei niinkään osannut kertoa ihmisistä, vaan hetkistä jotka olivat vaikuttaneet vahvasti ja jääneet mieleen. Iiriksellä on vahva muistijälki yläasteelta hetkestä, jolloin sukupuolien erilainen kohtelu konkretisoitui. Keski-ikäinen miesopettaja oli kiinnittänyt huomiota yhden tytön käyttäytymiseen ihmettelemällä, miten tämä tyttökin oli käyttäytynyt huonosti, vaikka samanaikaisesti usea poika oli käyttäytynyt samalla tavalla. Iris kertoo tämän olevan yksi varhaisimpia hetkiä, jolloin hän ymmärsi, että tietynlainen käytös oli pojille hyväksyttävämpää kuin tytöille. ”Se pisti mul nii vihaksi”, Iris tiivistää.

Samoin tutkimustyölle tärkeitä avaintermejä määriteltessä palattiin jälleen siihen, että sanat merkityksellistävät ihmisten maailmankuvaa. Kertomalla siitä, miten käsittää esimerkiksi

sanan nainen, kanssatutkija väkisinkin tuli samalla avanneeksi hieman ajatteluaan myös tutkimuksen teeman alitajuisuutta kohtaan. Tuntuu tarkoitussettomalta alkaa tutkia ihmisten alitajuntaa ymmärtämättä, keitä he ovat ja erityisesti sitä, miten heidän kokemuksensa itsestään on muodostunut.

Vaiheen 1 verkkotesti, hyvin pelkistetty ja stereotyyppinen kysely feminiinisinä ja maskuliinisina pidetyistä luonteenpiirteistä, antoi kanssatutkijoille alkuvirityksen päästä teemaan kiinni. Kyselytuloksista keskustelu ja niiden herättämät ensireaktiot käytiin läpi heti vaiheen 2 haastatteluissa. Verkkotestin alkuperäinen tarkoitus kanssatutkijoiden sukupuoliluonteesta jäi lopulta toissijaiseksi. Tärkeintä oli kuulla, miten kanssatutkija suhtautui omiin tuloksiinsa – vastasivatko ne hänen omaa käsitystä itsestään ja miltä tulosten näkeminen tuntui? Nämä vastaukset antoivat mielenkiintoisia tuloksia. Yhdelle kanssatutkijalle testin tulos oli ollut yllätys, joka oli laukaissut hänessä paljon itsereflektiivisyyttä.

Aluks yllätyin, mut sit ku tarkemmi miettii, ni mul o ne kaikki ominaisuudet mitä liitetää feminiinisyytee, ni tarkemmi mietittyn kyl mä oon feminiinine. Ku mä oo aatellu etten mä ois nii naiselline ku mitä ite pidän naisellisin tai feminiinisii piirteinä, kuvitellu et mus ois enemmä maskuliinisii ominaisuuksia. Mut kyl se testin perusteel ku mietein, ni oon enemmä kyl feminiinine. Ehkä se et se oma reaktio siihe tuloksee vähä yllätti, ku sitä sit jälkikätee mietittii. Et ku se tulos oli selkeesti feminiininen ni se oli yllätys, mut se saatto ol vähä myös pettymys. Ehkä mä toivoin et ois jollai taval vähä massast poikkeeva. Tai se, et ois maskuliinisii piirteit, tekis must erilaise ku suurin osa naisista. Inhottava ajatus, mut se tuli jostai sielt alitajunnast, tiedostamattomast.⁷³

Avainkäsitteiden merkityksiä avaavissa yksilöhaastattelun kohdissa huomionarvoista oli se, miten moni kanssatutkija aloitti vastauksensa kertomalla, että ensimmäisenä sanoista tulee mieleen hyvin stereotyyppiset ajatukset. Nopeasti he lisäsivät tietävänsä ensireaktionsa olleen suppea tai osittain jopa epähyväksyttävä. Useissa vastauksissa ilmeni kognitiivinen dissonanssi siitä, mitä ensin ajatteli termistä stereotyyppisesti, ja minkä koki olevan hyväksyttävämpää ajattelua. Toki osalla kanssatutkijoista jo ensimmäiset vastaukset olivat hyvin laajoja. Tämä oli erityisesti totta niiden kanssatutkijoiden kohdalla, jotka itse mainitsivatkin pohtineensa tätä teemaa jo aiemmin. Tietoisuus sisäistetystä naisvihasta ja sen ympärillä käytävästä keskustelusta oli jo prosessin alussa verrannollista kanssatutkijoiden ajatusten muotoiluun.

⁷³ Nimettömänä tämän lainauksen kohdalla pysyvä kanssatutkija.

3.1 Sukupuoli(-identiteetti) ja sen tärkeys

Sukupuolen käsitteestä on käyty feminisistissä teorioissa valtavasti keskustelua vuosikymmenien aikana. On kiistelty siitä, onko sukupuolta edes olemassa faktana vai onko se keinotekoinen ajatus. Huolimatta sukupuolen olemuksesta on kuitenkin konsensus siitä, että sukupuolen konsepti liittyy vahvasti siihen, miten yhteiskunnassa naisena tai feminiininä nähty ihminen on aina alisteisessa suhteessa maskuliiniseen mieheen. Tämä heijastuu niin ihmisten omassa käytöksessä kuin siinä, miten heihin suhtaudutaan. Butlerin esittämä ajatus performatiivisuudesta on vahvasti läsnä siinä, miten sukupuolta tehdään toistamalla kulttuurisesti sukupuolittuneita tekoja eli eleitä, asentoja tai puhetapoja, jotka mielletään miehiseksi tai naisiseksi ⁷⁴. Hänen mukaansa feminismiin sukupuoliymmärrys on, ettei sukupuolen sosiaalisia merkityksiä ole vahvistettu vaan voimme ymmärtää vain sitä, mitä ne ovat tietyissä ajanjaksoissa olleet ⁷⁵. Kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön rooli sukupuolisuuden esittämisessä on avainasemassa. Tästä ovat keskustelleet esimerkiksi kirjailijat Rita L. Liljeström sekä Kate Linker. Liljeströmin mukaan ”keskusteltaessa sukupuolirooleista ei keskustella biologisista eroista sellaisenaan, vaan ihmisten sukupuolielinten mukaan tapahtuvan jaottelun sosiaalisista seurauksista” ⁷⁶. Linker puolestaan on todennut, että sukupuolien välinen ero ei ole niinkään ennalta määrättyä tai biologista identiteettiä, vaan historiallista muodostelmaa, jota tuotetaan, monistetaan ja rajoitetaan jatkuvasti merkityksenannossa ⁷⁷. Butlerin mukaan sosiaalinen sukupuoli onkin aikaan ja ajankohtaan sidonnaista ⁷⁸ ja se muuttuu jatkuvasti yhteiskunnan ylläpitämisen kuvan myötä. Sukupuoli itsessään ei ole identiteetti, vaan performatiivista tekemistä seurauksena siitä, mitä sen sanotaan olevan ⁷⁹. Näin ollen ihmiset itse pitävät yllä kapeitakin sukupuolirooleja toistaen sitä, millaisena niitä milloinkin pidetään. Yhdysvaltalainen historioitsija Joan W. Scott onkin todennut, että ”historiankirjoitus luo totuuksia sukupuolesta, se muodostaa ajatuksia ja esityksiä naiseudesta ja mieheydestä” ⁸⁰. Tämä näkemys on toki rajoittavaa, mutta myös sallivaa: koska merkitykset eivät ole pysyviä ja ne vaikuttavat sukupuolten tuottamiseen, uudelleen merkityksellistämällä voisi myös muokata todellisuutta.

⁷⁴ Rossi 2000, 26-27.

⁷⁵ Ferber, 22.9.2020. Haastattelu Judith Butlerin kanssa. Toimittaja Ferberin kysymykset tuntuivat epämuikavilta; hän tuntui tukevan eräiden ääri”feministien” transfobisia ajatuksia.

⁷⁶ Liljeström 1966, 13 - viitattu teoksessa Rossi 2000, 26.

⁷⁷ Kate Linker 1985, 393.

⁷⁸ Butler 1990, 67.

⁷⁹ Ibid, 80.

⁸⁰ Östman 2000, 275.

Olikin tärkeää ymmärtää kanssatutkijoiden käsitys sukupuolikonseptista aivan ensimmäiseksi. Näkökulmat olivat melko yhteneväisinä: osa näki sukupuoli-identiteetin biologisesti binäärisenä eli kahtiajaotteluna maskuliiniin ja feminiiniin tai urokseen ja naaraaseen. Näin kuvailevat kuitenkin myös totesivat, että tämä on vain se ensimmäinen ajatus sukupuoli-sanasta. Kaikki kanssatutkijat joissain määrin kertoivat käsittävänsä sukupuolisuuden hyvin moninaisena käsitteenä. Yksilön oma kokemus sukupuolestaan tai sukupuolettomuudestaan on kaikista tärkein, ja kanssatutkijat korostivat itsemäärittelyoikeutta. Moni totesi luonnehtiessaan ajatuksiaan, että suomeksi sana sukupuoli on hyvin rajoittava, ja he kaipasivat englannin kielestä tuttua sex (biologinen sukupuoli) ja gender (sosiaalinen sukupuoli) jaottelua myös suomenkieleen⁸¹. Tällä hetkellä erottelu biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen⁸² on melko vakiintunut, vaikkakin kömpelöähkö. Määritelmässä siis valtaosa kanssatutkijoista teki eron biologisen ja sosiaalisen tai koetun sukupuolen välillä, mutta myös koki, että suomenkieliset sanat ovat riittämättömiä. Pauliina kuvaili, että biologisena sukupuolena on mies- tai naissukupuoli, mutta se, millaisena ihminen itsensä kokee tai millaiseksi tuntee, voi olla eri kuin biologinen sukupuoli.

Kanssatutkijat haastoivat myös binääristä ajattelua. He kommentoivat, että biologinenkin sukupuoli voi olla jotain miehen ja naisen väliltä, sillä sekään ei ole aina yksiselitteisen selkeää. Sosiaalisessa sukupuolella moninaisuus on entistä laajempaa ja myös joustavampaa. Vilja pohti ajattelevansa sukupuolta biologiselta kannalta miehenä, naisena, tai jotain siltä väliltä olevana, koska kaikilla biologinen sukupuoli ei ole niin selkeää. Englannin kielessä termit sex ja gender kuvaavat Viljan mielestä eroa biologisen ja paremman sanan puutteessa hänen käyttämänsä termin ”koettu sukupuoli” välillä. Viivi on hyvin samoilla linjoilla:

*Okei. No mä tota ite käsitan et on biologinen sukupuoli ja sit on, onkse virallinen termi sosiaalinen sukupuoli, mut käytännössä ku puhutaa englanninkielessä niinku gender ja sex, ni se on sitä miten mäkin käsitan sukupuolen. Et just se ihmisen sukupuolikokemus tai sosiaalinen sukupuoli on just se miten ihminen itsensä kokee, et olis just mies, nainen, tai jotain sieltä väliltä tai ulkopuolelta. Ja sit taas biologinen sukupuoli on et minkä kanssa on syntyny. Sekää ei toisaalt oo niin yksiselitteinen asia, kun kromosomeja on erilaisia, ruumiinrakenteita on erilaisia ja muuta vastaavaa. Et en käsitä biologistakaan sukupuolta sillee vaan mies/nainen.*⁸³

Suhteellisen homogeeninen moninaisuuden tunnustava kollektiivisuus käsitteiden analysoinnissa on hyvä esimerkki muutamasta asiasta. Ensinnäkin siitä, että sukupuolikäsité

⁸¹ Butler 1990, 54-55.

⁸² Juvonen, Rossi ja Saresma 2010, 12.

⁸³ Viivi, yksilöhaastattelu 23.4.2021.

ja -ajattelu elää ja muokkautuu jatkuvasti kulttuurin ja ajan mukaan. Keskustelu asiasta lisää tietoisuutta ja tiedostamisen myötä asia voi kasvaa ymmärrykseen niin, että sitä aletaan lopulta sujuvasti käyttää ja hahmottaa maailmaa uudella tavalla.

Itsensä näkeminen ihmisenä ennen kuin sukupuolensa edustajana ei kuitenkaan ole ollut kanssatutkijoille aina helppoa. Osalle se on omaehtoinen valinta ja tapa tarkastella itseään vapaasti kokien olevansa rooleista jollain tapaa vapaana siinä mielessä, ettei koe tarvetta määrittellä itseään. Kuitenkin, sukupuoli-identiteetti koetaan myös hyvin vaativana asiana, joka on osalle tuottanut paljon haasteita. Koettiin, ettei omalla olemisella ja olemuksella välttämättä täyttänyt tiettyjä raameja, tai oletuksia siitä, millainen on oltava. Myös ajatus siitä, että ylipäättään pitäisi kokea itsensä kuuluvan vahvasti johonkin sukupuoleen, on rajoittava. Eri aikakausien sukupuolikäsityksen ja -roolien normit ovat olleet hyvinkin rajoittavia ja rajattuja. Samoin tärkeä esiin tullut löydös on se, etteivät vain eri sukupuolien väliset erot ole keskustelun kohteena. Myös sukupuolten sisäinen moninaisuus on nostettava huomioon oman identiteetin löytämisen ja vahvistamisen mahdollisuuksien laajentamisessa.

Muistan et pienenä jo aatellu sitä, käsitys et ihmisel pitäs jotenki tosi voimakas sukupuolikokemus ja mul ei sellast ollu, mut oon kuvitellu et sellane pitäs olla, mikä ei tietenkään pidä paikkaansa. Seki o mun mielest sellane, oon kuitenkin sen ikäne jo et ollu hyvin stereotyyppist se sukupuolen näkemine ja kohtelu mun vaiks peruskouluaikana. Ni kyl nään, et on sellane asia mis on pakko itseään siinä sivistää ja nähdä se moninaisuus. Ja tosi tärkeenä pitäsin sitä, et puhuttas myös sukupuolen sisäisest vaihtelust eikä vain sukupuolten välisist eroista.-- Sisäinen vaihtelu sukupuolessa, tavallaa just se et ois enemmän kirjoa sille et jos aatellaa ihmisiä sukupuolen edustajana vain, ni ois enemmän kirjoo sille et mitä sä voit olla, jos haluaa aatella vain sitä biologista sukupuolta, et mitä sä voit olla miehenä tai naisena. Tai ehkä kaipaas sitä, et voit aatella ittees muutenki ku sitä kautta et mikä biologinen tai koettu sukupuoli on, vaa et voit aatella et oot se ihminen. ⁸⁴

Samoin oma etuoikeus tunnistettiin niiden kanssatutkijoiden puolelta, jotka eivät ole koskaan joutuneet pohtimaan omaa sukupuoli-identiteettiään sen tarkemmin. He tunnistivat ja tunnustivat olevansa etuoikeutettuja siinä, että asia on ollut heille itselleen selkeä. Samoin, jos sukupuolinen ajattelu identiteetistä huolimatta ei ollut itselle määrittävä tekijä, käsite ja sen tarkoitus ei ollut kovin tärkeää. Muutama kanssatutkija kertoi ajattelevansa itseään ensisijaisesti ”minuna” tai ihmisenä ilman tarvetta oman sukupuoli-identiteettinsä pohtimiselle. Ilona sanoi aina tunteneensa olevansa nainen, eikä hänen ole tarvinnut miettiä sitä enempää. Hän ymmärtää kyllä, että aihe voi olla monelle muulle hyvin hankala, mutta

⁸⁴ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

kuvailee itselleen sukupuoli-identiteetin olleen aina merkityksetön hyvällä tavalla. Leena on samoilla linjoilla:

*Siis tavallaa se, et mä ymmärrän et mul ei oo voimakast kokemusta sukupuolesta, et sillo mul on varaa aatel et sil ei oo merkityst. Toki ymmärrän et jos ois hirvees ristiriidas et mitä mä oon ja koen... Et mul on etuoikeus siinä, ettei mul voi hirveetä ristiriitaa olla siin kokemuksessa, koska ei oo mulle sen tärkeämpi. -- Ymmärrän et tärkeä asia jos on se iso ristiriita siinä, mut ehkä se ristiriitaki vois henkisesti tuntua helpommalta, jos se ei ois nii ahdas se lokero mihin ois pakko istua.*⁸⁵

Sukupuoli-identiteetti on kansatutkijoiden tarinoissa tärkeä tekijä huolimatta siitä, mikä heidän oma identiteettinsä on tai mikä sen merkitys ja tärkeys itselle on. He tulevat joka tapauksessa kohdelluksi muiden olettaman sukupuolen edustajana. Tämä kattaa sekä esimerkiksi muunsukupuolisen Viivin kokemuksen siitä, että omasta identiteetistään huolimatta hän tulee kohdelluksi naisena ja sen, miten esimerkiksi Roosa ja Leena kertoivat tullessaan joskus kohdelluiksi naisina, jotka eivät täytä tyypillisen naisen kriteereitä. Roosa kertoo, että hänellä kesti kauan tajuta sukupuolisen ajattelun nojaavan pelkästään binääriiseen ajatteluun. Lopulta hän on kuitenkin ymmärtänyt jotain hyvin tärkeää: ”Se, ettei ole stereotyyppisen naisellinen, ei kuitenkaan tee minusta yhtään vähempää naista.” Viivi kertoo identifioituvansa genderfluidiksi, eli suoraan suomennettuna sosiaalisesti joustavan sukupuolen edustajana. Suomenkielisistä termeistä omimmalta Viivistä tuntuu muunsukupuolinen, joka ei kuitenkaan tavoita englanninkielisen termin täyttä konnotaatiota. Tämä on taas esimerkki suomen kielen rajallisuudesta aiheen sanastossa. Sen lisäksi, että Viivi tulee usein kohdelluksi naisena, pohtii hän usein myös sitä, onko hänen muunsukupuolinen identiteettinsä tarpeeksi nonbinäärinen – eli täyttääkö hän tämän(kään) oletuksia. Viivi kertoo olevansa lähinnä female presenting, eli ei-cissukupuolinen henkilö, joka on olemukseltaan enemmän feminiininen kuin maskuliininen.

*Siin kohtaa just ku löys oman sukupuoli-identiteetin ja termin genderfluid, ni itelle tuli pelko. Et tää on se miten mä koen itteni, mut mikä on ikäänkuin se oikee tapa edustaa itteeni visuaalisesti muodin tai ulkonäön kautta. Rupesin mieltii enempi et mite muut näkee. Tuli et no, mun pitäis olla andorgynimpi, et en sais nyt olla superfeminiininen. -- Hurjaa, et sit ku on siinä pisteessä missä mä ite henkilökohtaisesti nyt, et kokee olevansa just sen näköne ku kuuluiski, et tält minä näytän, ni sit sielt tulee sellasta ku puhuu sukupuoli-identiteetistä, et aah no en ois koskaa uskonu ku näytät ihan naiselta, tai oletin et oot nainen.*⁸⁶

⁸⁵ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

⁸⁶ Viivi, yksilöhaastattelu 23.4.2021.

Kanssatutkijoiden kertomuksissa korostui se, että huolimatta siitä, miksi he itsensä kokivat, vahvat oletukset ympäristöltä – ja itseltäänkin yrittäessään sopeutua ympäristön ja kulttuurin antamiin raameihin tai hyväksymiin normeihin –, kokemus omasta sukupuolesta ei ole koskaan kuitenkaan oma, vaikka sen pitäisi olla. Se, miksi kokee itsensä, vertautuu aina jatkuvasti muiden oletuksiin. Joko epäilee itseään, koska ei ole ”tarpeeksi” jotain, tai oma kokemus mitätöidään sillä, miten se vaikuttaa muihin.

Toisaalta normitettu sukupuolirooli saatetaan välillä kokea jonkinlaiseksi suojamuuriksi tai itsesuojelukeinoksi. Sujahtaminen tiettyyn olettamukseen voi olla helpompaa kuin olla oma itsensä. Näin esimerkiksi Viivi kertoo tekevänsä aggressiivisiksi ajattelemiensa miesryhmien suhteen: on helpompaa olla yksinkertaisesti nainen kuin avata omaa identiteettiään.

Konformoituminen yleisesti hyväksytyihin rooleihin on ylipäätään todella vahva tekijä sisäisessä roolissa, siinä kipuilussa, muiden oletusten ja oman totuuden luomassa kognitiivisessa dissonanssissa, ja näiden summana – sisältäen mutta ei rajoittuen – sisäistetyn naisvihan kokemukseen sekä itseltään että muilta.

Useampi kanssatutkija totesi vaiheen 1 kysymyksiin vastatessaan pohtineensa sitä, onko hän tiettyä luonteenpiirrettä tarpeeksi: onko esimerkiksi tarpeeksi kunnianhimoinen voidakseen vastata olevana sellainen? Samoin kanssatutkijat kommentoivat sitä, että välillä oli – testin tarkoitusta tietämättäkin – hankala analysoida sitä, millainen oikeasti on versus millainen ehkä haluaisi olla. Vasta testin lopussa tulokset saatuaan lopulta paljastui, mitä testillä oli oikeastaan haettu. Kanssatutkijoista moni kertoi tämän herättäneen lähinnä reaktion, että ahaa, aivan, käy järkeen. Toisaalta testi toimi hyvin myös sisäänheittona syvempään sukellukseen sukupuolirooleista sekä kanssatutkijoiden omista identiteeteistä.

Toisaalta osa kanssatutkijoista oli pohtinut vastauksissaan sitä, miten hän itse näkee itsensä ja miten muut hänet näkevät ja kumman näkemyksen mukaan pitäisi vastata. Tämä oli erittäin mielenkiintoista: identiteettimme ja minuutemme on hedelmäsalaatti asioista, joita me ajattelemme itsestämme ja tietoisuutta tai ainakin oletuksia siitä, miten muut näkevät meidät. Ihmisen käsitys itsestään on aina hieman erilainen kuin muiden ihmisten käsitys hänestä. Muut ihmiset saavat editoidumman käsityksen, ja toisaalta on helppo hukata välillä itsensä ja minuutensa siihen, mitä oikeasti on versus mitä olettaa, että pitäisi olla. Tämä on erityisen totta sisäistetyn naisvihan teemassa ja naisoletettujen sukupuolirooleissa.

3.2 Nainen ja naiseus

Jo sukupuoli-termistä keskusteltaessa tuli ilmi, että sukupuolen oletukset vaikuttavat ihmisten omaan identiteettiin monin eri tavoin. Sukupuolta pystyttiin vielä selittämään ja määrittelemään yleistyneiden kuvausten ja vakiintuneempien sanojen kautta, mutta sanat nainen ja naiseus osoittautuivat hankalammiksi. Syitä tähän oli esimerkiksi se, että osalle kanssatutkijoista termi oli itsestäänselvä, osalle asia, jota ei ollut koskaan oikeastaan tarvinnut miettiä ja osalle jatkuvaa pohdintaa aiheuttava asia. Moni kanssatutkijoista myös kavahti sitä, miten ensimmäiset mieleentulevat ajatukset olivat stereotyyppisiä, vaikka tällaiset ajatukset ovatkin alitajuisia ja siltä osin luonnollisia. Vastauksissa haluttiin tavallaan tietoisesti sallia ja ymmärtää laajempi naiseuden käsite kuin rajallisiin stereotyypeihin ja normeihin pohjautuva, vaikka juuri tämä on iso osa sisäistetyn naisvihan kokemista. Asioiden merkitys ymmärretään ja osataan sanoittaa ja avata hienosti, mutta silti alitajunnasta puskee negatiivisia konnotaatioita käytäntöön tai ensireaktioihin. Näitä kuitenkin tutkimuksen aikana huomioitiin ja analysoitiin hienosti itse. Usein eri termien määrittelyssä ensimmäisenä tulee mieleen ”juuri ne stereotyyppiset piirteet”, vaikkei välttämättä haluta. Moni huomauttikin siitä, ettei haluaisi ajatella näin, mutta ajattelee kuitenkin.

Sisäistetty naisviha ja naiseuden normit harvoin ovat tietoisia valintoja vaan ne kumpuavat kulttuuriin, yhteiskuntaan ja kasvatukseenkin normittuneista pitkäaikaisista sisällöistä. Tästä huolimatta kanssatutkijat tuntuvat kokevan näiden alitajuisien ja tiedostamattomienkin asioiden ilmaisun jotenkin omana vikanaan ja kokevat siitä syyllisyyttä. Samoin kanssatutkijat kertoivat, että alitajuiset asiat ja stereotyyppiset yleistyksen tuntevat pahemmilta tai rajummilta, kun ne sanoo ääneen. Asia ja omat ajattelumallit tuntuvat todentuvan toden teolla monelle vasta, kun ne sanoi ääneen toiselle ihmiselle.

*Kyl mää aika perinteisesti aattelen, et se naiseus liittyy siihee fyysisee naiseutee, et siin o ne naisen sukupuolihormonit ja elimet ja sä oot fyysisesti nainen, et se naiseus liittyy niinku siihen. -- Kyl mul on paljon se perinteine kaava mieles, mihin mä liitän sen naiseuden enemmän. Sillai niinku, ne o varmaa just niit sisäistettyi juttui just.*⁸⁷

Osa kanssatutkijoista – kenties se osa, joille ilmiö oli tutumpaa – kuitenkin mainitsi kulttuurin ja yhteiskunnan roolin ja läpäisevyyden naiseuden käsitteessä ja käsittelyssä. Tätä määrittää usein normatiivinen heteroseksuaalisuus, joka perustuu heterouden normitukseen eli siihen, miten sosiaalisesti arvokkaina pidetään lähtökohtaisesti maskuliinisia miehiä ja feminiinisiä

⁸⁷ Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

naisia ⁸⁸. Toisaalta, koska tätä käsitystä on normittamalla tuotettu, se on historiallisesti ja kulttuurisesti muuttuvaa ja siksi sitä voidaan myös merkityksellistää uudelleen ⁸⁹.

Tää on tosi mielenkiintone kysymys koska ne [nainen, naiseus] on tosi arkipäiväisiä termejä. Kyllä mä niinku hahmotan jotenki semmosen sukupuolen kautta, ehkä naiseus tavallaa terminä kohdistuu ja ilmentää asioita, joita yhteiskunta ja kulttuuri lukee, kulttuurisen konseptin kautta naiseen ja naiseuteen liittyväksi, jotka on näitä mitä on aateltu et ne on niit heikompi ja ei-toivottui ominaisuuksii, et jos sä puhut paljo ja et osaa päättää asioista ja semmosia. ⁹⁰

Stereotyyppioihin ja käsitteisiin liittyen nousi esiin myös sitä, mistä ylipäättään ajatukset tulevat ja kenen luomia stereotyyppioita toistamme ja elämme? Pauliina esimerkiksi jäi pohtimaan paljon sitä, miten hankala olikin yhtäkkiä miettiä itseään tietoisesti naisen näkökulmasta. Hänelle tuli ensimmäisenä mieleen naista ja naiseutta pohtiessaan tavat, joilla miehet yleensä kuvaavat naista ja naiseutta.

On tärkeä myös huomata, että naisen-substantiivin lisäksi pohdittiin myös termiä naiseus, ja siitä johdannaisena naisellisuutta. Stereotyyppiat eivät rajoittuneetkaan vain naisiin, vaan kanssatutkijat pohtivat myös naisellisuuden näkemistä usein negatiivisenakin asiana. Pauliina ja Ilona molemmat kertoivat huomanneensa, että arjessa naisellisuutta käytettiin useasti negatiivisena kuvailuna silloin, kun se kohdistui miesoletettuun henkilöön. Ilonan työpaikalla mieskollegan käyttämiä kynsilakkoja oli ylenkatsottu naisellisena käytöksenä negatiivisesti. Pauliinan mukaan miehen kuvailua hyvin naisellisena harvoin tarkoitetaan hyvällä. Hän pohtiikin, miksi jonkun ollessa ”naisellinen” se on yleensä negatiivinen asia, kun se voisi myös olla positiivinen asia?

Sisäistetystä naisvihasta puhuttaessa onkin otettava huomioon myös naisellisuus ja feminiinisyys yleisempänä käsitteenä. Sisäistetty naisviha ja naisviha yleensäkin kohdistuu paitsi naisiin, myös naisellisina pidettyihin piirteisiin. Esimerkiksi Roosa, Aliisa ja Viivi sanoivat ymmärtävänsä naiseuden niin, että naiseuden määrittää se, kokeeko henkilö itsensä naiseksi. Kyseessä ei Aliisan mukaan ole se, käytetäänkö meikkiä tai tykätäänkö pinkistä, vaan tärkeintä on se, mitä jokainen naiseksi itsensä määrittelevä haluaa sen olevan.

Sosiaalinen sukupuoli ja identiteetti on siis ratkaisevaa, ja kanssatutkijat näkevätkin jokaisen ihmisen itsemäärittelyn tässä tärkeimpänä tekijänä.

Vaikka omaa naiseutta ei oltu kyseenalaistettu siinä mielessä, että koettiin itsensä cis-sukupuolisiksi, stereotyyppiat vaikuttivat monella kanssatutkijalla kokemukseen siitä, saiko edes

⁸⁸ Rossi 2007, 133.

⁸⁹ Butler 1990, 52.

⁹⁰ Iris, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

kokea itseään naiseksi. Ajatuksia saatettiin heijastaa myös muihin naisiin, ja vastakohtien kautta alitajuisesti saatettiin vahvistaa negatiivista itsetutkiskelua suhteessa naiseuteen.

Ehkä mul on helpommi se, et mul on joku käsitys siitä, et muilla se sujuu tosi sutjakkaammin, tällaset stereotyyppisen naiselliset asiat. Mut en aattel negatiivisesti, et liitetää negatiivisesti et naiselline naine on tyhmä tai pitää olla korostetun epänaisselline et voit olla älykäs, en mä sitä sitä kaut aattele. Mut ehkä aattelen et niillä, niillä [nauraa], on olemas joku rooli joka luontevasti tulee joiltain ihmisiltä, et onha seki tavallaa sellane ennakko-olettamus.⁹¹

Stereotyyppinen ajattelu tunnistettiin juuri siksi, eikä todellisuutta kuvaavaksi. Naiseuden laajempi käsitys yli stereotyyppien ja normien tunnistettiin ja tunnustettiin, mutta skaikesta huolimatta ne vaikuttivat tahtomattakin omaan identiteettiin. Näihin heijastettiin omaa minuutta siltä kantilta, missä määrin näitä rooleja pystyi täyttämään. Roosa kertoi pohtineensa paljon sitä, voiko hän edes sanoa tai kokea olevansa nainen, vaikka naiseksi itsensä kokeekin. Hänen kokemuksensa kuitenkin vertautuu siihen, millaisena tyyppillinen nainen nähdään ja millainen naiseus on sallittua. Toisaalta asia ei välttämättä ollut näin yksinkertainen: ehkä käsitys omasta naiseudesta oli vahvistunut vasta, kun oli ymmärretty, että stereotyyppit olivat kuitenkin vain kapeita normia. Oli löydetty omanlainen naiseus. Myös Leenalla on kokemuksia asiasta: hän on myös itse langennut olettamaan itseltään niitä stereotyyppisiä puolia ja toimintoja, joita naiseuteen liitetään, kuten uhrautuvaisuutta – vaikka hän tiedostetulla tasolla niitä vastaan kapinoi. Leena kommentoi myös, että monet naiseuteen liitettävistä ihailtavista piirteistä ovat hyvin persoonaa hävittäviä:

Jos mietit et mikä ois oikee ihanneäiti, ni sehä ois sellane et tekee kaikkensa toisen puolesta eikä se oo enää se ihminen tai persoona, vaa se on vaa se äiti. Se on vaikee suhtautuu ku toisaalta tietää, et ne on ihailtavii piirteitä, mut toisaalta niihi suhtaudutaa negatiivisina, ja itekki suhtautuu negatiivisina piirteinä, vaikka niitä itsekin tekee.⁹²

Stereotyyppiä naiseudesta olivat esimerkiksi hoivallisuus, lämpimyys, uhrautuvuus – samanlaisia sanoja siis, joita oli vaiheen 1 verkkotestissä. Kanssatutkijoiden kommentoissa näkyy se, että vaikka stereotyyppit tunnistettiin ja niitä pidettiin ahtaina, valtaosa heistä löysi niistä kuitenkin hieman itseään eikä välttämättä suhtautunut tähän varauksettoman positiivisesti. Nämä piirteet tunnustettiin hyväksi piirteiksi, mutta niiden yhdistäminen naiseuteen teki niistä sellaisia, että niitä haluttiin välttää. Tästä voi päätellä, että luonteenpiirteet eivät itsessään ole negatiivisia vaan hyviäkin, mutta se, että ne ovat osa

⁹¹ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

⁹² Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

feminiinisyyttä tai *naiseutta*, tekee niistä huonoja, koska feminiinisyyks ja naiseus ovat jotenkin huonompia kuin niiden vastakohta.

Sosiologi Tuula Gordonin mukaan naiseuden ja naisellisuuden normit muuttuvat kenties hitaammin kuin kulttuuri- ja yhteiskunnallinen elämä yleisesti ottaen. Tämän vuoksi oma suhde naisellisuuteen tai sukupuolisuuteen voi joutua törmäyskurssille oman toimijuuden kanssa.⁹³ Esimerkiksi Leena kertoi välillä estävänsä omaa käytöstään tai tunnereaktioitaan, jottei hänen käytöstään voitaisi leimata stereotyyppisesti.

*Tavallaa koko aja joutuu huomioimaa, ettei vaa anna kiehahtaa, että joutuu olee ylirationaaline. Et vaiks tekis mieli sanoo ”painukaa helvetti”, ni oltava yli-inhimilline, koska muute oisit vaa se yliemotionaaline naine.-- Mut se o tavallaa nii vaikee asia ottaa esille, koska sit se on tavallaa myös niin leimaavaa. Et jos tunnil tuodaa esille et naiset liia herkkiii, ni jos puutut siihe, ni oot vaa herkkä ja reagoit siihe. Tai jos hermostut ja suutut, ni helposti tulkitaa vaa sun sukupuolen kautta, vaiks se ois asiallista.*⁹⁴

Kansatutkijat ovat myös ylpeitä naiseudestaan ja haluavat korostaa sitä. Elli kertoi oman naiseuden löytämisen ja sen korostamisen omaehtoisesti olevan häntä voimauttava tekijä, jota hän haluaa myös vaalia. Hän liittää sen oman arvonsa tuntemiseen. Ronja puolestaan pohti sitä, että hänellä on oikeus olla nainen ja omata naisellisia piirteitä kuten kiltteyttä, herkkyyttä, empaattisuutta tai jopa alistuvuuttakin ilman, että ne nähtäisiin huonompina kuin ”miehiset” piirteet. Samoin Iris kertoi miettineensä asiaa paljonkin. Hän on tunnistanut kulttuurin asettamia määreitä naiseudelle, ja ajatustyön ja tietoisten valintojen kautta vahvistanut itseidentiteettiään. Hän on miettinyt paljon sitä, että kokee itsensä naiseksi, muttei ehkä allekirjoita olevansa kulttuuristen normien mukaisesti nähty nainen. Iris ei koe olevansa sellainen, eikä myöskään, että hänen pitäisi olla sellainen, tai että tuo normitus rajoittaisi häntä ihmisenä.

Itsemäärääminen on tärkeä läpileikkaava teema naiseutta määriteltäessä ja myös sen kokemisesta ja oman identiteetin kokemuksesta muutenkin. Naiseuden konseptiin liitetään stereotypioita, mutta kansatutkijat korostavat myös itsemääräämisoikeuden tärkeyttä näihin suhteutettuna. Aina se ei ole helppoa yhteiskunnan ja muiden ihmisen lähettäessä vahvaa viestiä siitä, millaista ”oikea” naiseus on. Naisia määritellään enemmän sen kautta, mitä he eivät ole, kuin sen, mitä he ovat. Yleensä tämä tapahtuu vastakohtana perinteiselle

⁹³ Gordon 2001: Kansallisuuden sukupuolittuneet representaatiot. Paperi esitetty Katajatar-tutkijakollektiivin kokouksessa 6.6.2001 Pirkkalan Kivirannassa. Tähän viittaa Lempiäinen 2001, 37, listatessaan painamattomia lähteitään.

⁹⁴ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

maskuliinisuudelle, mutta sitä tapahtuu myös naisten välillä ⁹⁵. Normatiivinen naiseus tarkoittaa ainakin jossain määrin valloilla olevien (nais)sukupuolittuneiden käsitysten toistamista ja tuottamista ⁹⁶.

Et ehkä toi sit yleisest naiskuvast, et on tavallaa vuosie varrel oppinu hyväksyy erilaisi tapoi olla nainen. Ehkä nuarempan ollu just sellasi et noiki pukeutuu noi, ni ne on tollasii. Varsinki ittee kohtaa, et ku en näytä toltä ni voiks olla nainen, voiks identifioituu naiseks. ⁹⁷

Emmä koe siin mitää ristiriitaa sanoo et mä oon nainen, mut ehkä koen silti sellasen pienen et nii, vähän ikäänku tietynlaisen kapinan et minäKIN oon nainen vaikken oo ”semmonen nainen”. [nauraa] ⁹⁸

Toisaalta kaikille kanssatutkijoille naiseus ei ole mitenkään tärkeä tai merkityksellinen asia. Sitä ei nähdä negatiivisena asiana, muttei myöskään erikseen korostettavana: tärkeämpää on tulla kohdatuksi itsenään kuin sukupuolensa edustajana. Naiseuden kokeminen vaihtelee: sukupuoli-identiteetti saattaa olla selkeästi ja kyseenalaistamatta nainen, mutta omaa naiseutta ei koeta kovin vahvasti. Monelle merkityksellisempää on ”olla minä” kuin olla nainen. Esimerkiksi Iirikselle tärkeää on tulla kohdatuksi ensisijaisesti henkilökohtaisella tasolla hänenä itsenään ilman ennakko-olettamuksia siitä, että hän olisi tietynlainen, koska naiset ovat tietynlaisia. Aliisa on samoilla linjoilla:

Emmä nyt koe, et mä haluan, et mua lähestytää sen kautta. Siis se just, et koska sä olet nainen, ni tee näin ja oo näin, ni se ei tavallaa oo mua määrittävä tekijä. Jossai määri tietty se, et ku nää kaikki perinteiset somen paineet ja mediapaineet et pitäs mahtuu siihe tiettyy muottii, mut sit ku oppii päästää sit muotist irti. Emmä tiiä osaanks... Osaaks sitä sillee tunnistaa et se ois sillee et tämä vaikuttaa nyt minuun koska olen [nainen], mut sit se et josai kohtaa tietty tulee sellasii hetkii et omistaappa penis. ⁹⁹

Naiseuden kokemisen vahvimmissa hetkissä nousivat esiin usein perinteiset naiseuden normit, kuten äitiys. Vilja kertoo, että naiseus on ollut hänelle iso osa äitinä, raskauden kokeneena ja synnyttäneenä. Mielenkiintoista on kuitenkin, että Vilja sitten selvensi äitiyden ja naiseuden ehkä tarkoittavan hänelle eri asioita – äitiyden ja naiseuden kokeminen ovat hänelle erillisiä asioita, erilaisia rooleja. Hän ajatteleekin itseään ehkä enemmän äitinä, koska hänelle naiseus ei ole ikinä ollut merkityksellinen asia sinänsä. Hän on kokenut enemmänkin olevansa vain hän, ihminen. Pauliinalle puolestaan äitiys on vahvasti läsnä naiseuden kokemukseen ja

⁹⁵ Mui ja Murphy 2002, 243.

⁹⁶ Ibid, 251.

⁹⁷ Roosa, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

⁹⁸ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

⁹⁹ Aliisa, yksilöhaastattelu 27.4.2021.

naisuus tulee paljon sitä kautta. Pauliina myös sanoo, että naisuus on hänelle sinänsä tärkeä asia, että hän määrittää itseään sen kautta – ei kuitenkaan niin, että hän olisi nainen korostetusti, mutta ehkä identiteetin ja vastakohtaisuuden kautta:

No kyl se o ehkä sellane et miten sitä itteää määrittää, et jos mä en pitäs itteeni naisena ni sit mä oisi ehkä vähä hukassa sen suhteen, et mikä mä sit olen...¹⁰⁰

Oman naiseuden tai identiteetin tasolla ja tyyllillä ei kuitenkaan ole aina väliä tässäkään. Sen lisäksi, että ihmistä kohdellaan oletetun sukupuolen mukaisesti, kanssatutkijat kertoivat myös, että heitä usein saatetaan kohdella ja ymmärtää siitä lähtökohdasta, että he ovat naisia. He tulevat kohdelluksi nimenomaan sukupuolensa edustajina, naisina. Kyse ei ole omasta identiteetistä, vaan siitä, millaisena muut heidänt näkevät tai päättävät nähdä.

3.3 Feminismi vs. feminisTi

Stereotypiat eivät jättäneet kanssatutkijoita rauhaan etenkään keskustelun kääntyessä feminismiin. Aiheesta tuntuu lähes kaikilla maailmassa olevan joku käsitys, jota värittävät erilaiset stereotypiat ja yleistyksset, asian varsin yksinkertaisen tarkoituksen usein unohtuessa. Erityisesti tässä kohden kanssatutkijoiden vastaukset tuntuivat olevan alitajuisesti perustuvan hyvin paljon ulkopuolisille ja usein miehisestä näkökulmasta tulleille negatiivisesti värittyneille olettamuksille. Roxane Gay kuvailee osuvasti, että feminismiin liittyy ajatus siitä, että feministi on ”kiukutteleva, epäseksuaalinen miestenvihaaja ja marttyyri”¹⁰¹, Tällainen ajattelu ulottuu myös naiseen joko niin, että he haluavat itse etäännyttää itsensä feminismistä, tai niin, että he pelkäävät leimautuvansa juuri tuollaisiksi.

Sosiologian professori Kirsti Lempiäinen toteaa, että näille olettamuksille yhdistävänä tekijänä vaikuttaisi olevan ”pelottava nainen”. Feminismissä ajatellaan olevan jotain kyseenalaista, jopa sellaista, joka ei kuulu naisellisuuteen. Ero feminismin herättämässä mielikuvissa ja siinä, mitä feminismi oikeasti on, on valtava.¹⁰²

Kanssatutkijoiden varovaisuus feminismi-teeman kanssa ei yllättänyt, se oli odotettavissakin. Tämän vuoksi yksilöhaastattelussa aihetta olikin suunnitellusti lähestytty useammassa eri kohdassa. Hyvin yksinkertainen kysymys siitä, ovatko naisten oikeudet tärkeitä, sai jokaiselta kanssatutkijalta ehdottoman myöntävän vastauksen. Kysymykseen tunnuttiin suhtautuvan ihmetellen: miksi näin itsestään selvää asiaa edes kysyttiin?

Gay on omakohtaisesti todennut, että oli helppo lopulta hyväksyä feminismi, kun hän

¹⁰⁰ Pauliina, yksilöhaastattelu 21.4.2021.

¹⁰¹ Gay 2014, 16.

¹⁰² Lempiäinen 2001, 25.

ymmärsi, että se tarkoittaa sukupuolten tasa-arvoa mahdollisimman intersektionaalisesti, eli ottaen huomioon sukupuolen lisäksi muutkin tekijät, jotka ihmisen identiteettiin vaikuttavat¹⁰³. Pääosin kanssatutkijoiden käsitykset feminismi-termistä mukailivatkin sen pohjatarkoitusta. Yleistyksenä mainittiin sen ajavan naisten oikeuksia ja sukupuolten välistä tasa-arvoa, sukupuoleen perustuvaa syrjintää vastaan. Termi koettiin siis lähes ainoastaan positiivisena, hyviä asioita eli tasa-arvoa ajavana. Ronja tiivistä feminismin naisten oikeuksien puolustamiseen, edistämiseen ja kehittämiseen eli naisten tasa-arvoisen kohtelun edistämiseen.

Tässä kohdin määrittelyissä näkyi eroja perustuen siihen, kuinka paljon kanssatutkija oli tutustunut. Aiheeseen enemmän perehtyneet kanssatutkijat syvensivät feminismin käsitystään ulottamalla tasa-arvoisen kohtelun koskevan sukupuolen lisäksi muitakin syrjittyjä ja alistettuja ryhmiä: naisten oikeuksista olisi ideaalisti tulossa kaikkien oikeuksia, ja feminismi ajaa ihmisoikeuksia. Pauliina ja Roosa kuvailivat feminismiä paitsi naisten oikeuksien puolustamisena, myös kaikkien heikommassa asemassa olevien ihmisten puolustamisena. Roosa tiivistikin feminismin ihmisoikeuksien puolustamisena. Vilja puolestaan korosti vastauksessaan tasa-arvoa kaikkien sukupuolten ja myös ei-sukupuolten, eli muunsukupuolisten ja fluid-sukupuolien, välillä. Aliisan vastauksesta huokui monien ennakkosenteet feminismi-käsitteestä keskusteltaessa:

Sukupuolten tasa-arvon ajamista, ja sit se et ku mä rakastan aina feminismikeskustelussa et ku yritetään määrittää et onks vaa naisten etuoikeutta, ni feminismi ajaa myös sitä et isillä ois helpompi saada huoltajuus ja kaikkee tämmöstä, ni feminismi on kivaa.¹⁰⁴

Feminismiin liittyvät ristiriitaiset tulkinnat nostettiin myös pinnalle. Ristiriitaista harvoin oli kanssatutkijan oma ymmärrys tai ajatus, mutta he tunnistivat muualta tulevien konfliktien aseman.

Mul o täst hirveesti ristitiittoi, ei niinku mun kanssani. Hirvee ristiriitane sana, tuntuu et kukaa ei oikee sitä ymmärrä, tuntuu et menee ohi tosi monella. Ite mä nään sen positiivisena asiana. En sillai nyt ehkä mitää kauhee voimakkaaks voi sanoo feministiks voi sanoo ku en oikee asioitte etee mitää tee, mut positiivine asia. Hyvä juttu.¹⁰⁵

Mä en o myöskää feminisimii hirveesti perhehtyny. Jotenki paljo uutisoidaa, tai mite uutisoidaa, o nii paljo radikaalei feministei jotka o nii äänekkäit, ja sit sitä vähä niinku sulkee ittensä sen ulkopuolel, mut kyl mä niinku aattelen et

¹⁰³ Gay 2014, 17.

¹⁰⁴ Aliisa, yksilöhaastattelu 27.4.2021.

¹⁰⁵ Ilona, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

*feminisimis perusajatus on se tasa-arvo. Vähä riippuu kulttuurist ja maasta, et kui tärkeet se on et naisten arvo nostetaa ja on sitä tarvetta et puolustetaa naisten oikeuksia.*¹⁰⁶

Ellillä on kokemuksia aiheesta keskustelusta miehen kanssa. Hänen kertomuksessaan tiivistyivät feminisimiä ja feministejä kohtaan suuntautuvat stereotyyppiat.

*Ni sit se mies sano, et kyl tota nykyfeminismi o sellast, et kyl hänel ois suuri loukkaus jos joku sanos hänt feministiks, et kyl hän sukupuolte välist tasa-arvo kannattaa, ja esimerkiks isie oikeudet o hänel tosi tärke juttu, mut kyl feminismi o iha paskaa. Sit mää kysyi hänelt et mitä tää nykyfeminismi ny o, ku mä oo kuullu sitä nii monest paikast. Ni hän sano, et ku ne huutaa sellasii iha epäolennasii asioit ja semmost niinku naiste ylivaltaa ajaa feminismi. Ja mä oli sillee, et no mä en oo tämmösee ikin törmänny, et an ny iha joku konkreettine esimerkki.*¹⁰⁷

Mielenkiintoista oli se, että osa kanssatutkijoista mainitsikin feminisimiin usein liittyvän väärinymmärryksen siitä, että sillä haluttaisiin tasa-arvon sijaan korostaa nimenomaan naisia ja ajaa naisia valta-asemaan.

*Mulle tosi usein ehkä aikasemmin viel se tuo semmosen mielikuvan et halutaan niinku haluttaa ajaa naisten asioita, yritetään nostaa sitä naista ja naiseutta vaikka sitte tavallaa, ku sehä ei tarkota sananana sitä, vaa et ajetaa kaikkien, et kaikil ois se tasa-arvo eikä lytätä ketää eikä haluta nostaa sitä naista vuorostaa sille määräävälle jalustalle, vaa et oltais kaikki. Mut se on tosi usein ollu sellane eka mielikuva mitkä mulle on siit tullu.*¹⁰⁸

*Varsinki ku käyny paljon keskustelui vanhemman sukupolven kanssa, jotka näkee feminismin just sillee naiset ylös ja muut alas, ja se ei todellakaa oo sitä, vaa nimenomaan et tuodaan esille sellasten ihmisten asemaa, joita ei yleensä välttämättä huomioida ja pyritään parantaa sitä sitten mahdollisimman tasa-arvoseks. Ja tavallaa et tuoda sit esille sitä et on ihmisiä jotka on tavallaa sellases tosi etuoikeutetus asemassa, ni ei oo tarkotus ottaa heiltä pois tai viedä heiltä pois, mut tavallaa myöski tuoda esille, et he on siinä asemassa. Ja et se asema on jotai sellasta mitä kuuluu käyttää myös niinku muitten hyväks. Mikä tosi harvoin nykyää ehkä toteutuu, ainakaa nyky-yhteiskunnassa, mut siihe niinku pyritään.*¹⁰⁹

Yhteenvetona kanssatutkijoiden vastauksista voi siis todeta, että naisten oikeudet ovat kaikille tärkeitä. Feminisimiä määriteltiin hyvänä ja tuettavana, tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia edistävänä asiana.

Kysyttäessä, kokeeko itsensä sitten feministiksi, hyvin moni kuitenkin vastasi, ettei ole ”sellainen” feministi. Tämä on hurja huomio. He olivat juuri äsken avanneet käsitystään

¹⁰⁶ Vilja, yksilöhaastattelu 22.4.2021.

¹⁰⁷ Elli, yksilöhaastattelu 3.5.2021.

¹⁰⁸ Iris, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

¹⁰⁹ Viivi, yksilöhaastattelu 23.4.2021.

feminismistä, omaa ymmärrystänsä siitä ja kuitenkin, kun tuli kyse heidän omasta toimijuudestaan, yhtäkkiä aiemmat käsitteet ja ymmärrykset korvautuivat muilta tulleilta oletuksista ja ennakkoluuloilta siitä, millaisia ne feministit ovat. Eikä kuva ole mitenkään positiivinen. Vilja ei ole muistelemansa mukaan ehkä koskaan sanonut olevansa feministi. Pääsyynä tähän hän näkee lähipiirin, jossa valloilla ovat negatiiviset ajatukset feministeistä vihaisina ja radikaaleina miestenvihaajina. Vilja kuitenkin itse allekirjoittaa feminismin perusajatukset tasa-arvosta ja tasapuolisuudesta, vaikkei koe aktiivisesti tekevänsä asian eteen mitään. Pauliina sanoo olevansa feministi siinä määritelmässä millaisena hän sitä pitää, vaikka naurahtaakin tunnustavansa feministi-sanan jännän kaiun, jonka kenties miehet ovat määrittäneet. Ellin vastauksessa tiivistyy hyvin se, miten sanojen varsinainen merkitys ja niille omista lähtökohdista annettu merkitys eivät tosielämässä välttämättä kohtaa.

En oo huomannu et naisil ois näit niinku nii villei väärikäsitteitä siit, et mitä se niinku käsitteen tarkottaa. Ja et jos joku käyttäähän sitä käsitteitä väärin, vaik naine, ni eihä se sitä merkitystä muuta. Et se silti sitä samaa tarkottaa, vaik joku tekisi jotain iha hulluu feminismin nimissä. -- Ni eihä se sitä just mitenkään muuta et mitä se aate on ja mitä sil halutaa saavuttaa. ¹¹⁰

Feminismin kokema kritiikki, ennakkoluulot ja kanssatutkijoiden ajatukset eivät kuitenkaan ole aina täysin ulkopuolelta tulleita. Viiteryhmän sisällä itsessäänkin tuntuu olevan hyvin paljon eri linjoja siitä, millainen on kunnan feministi: kenen oikeuksia ajetaan ja kenen ei tai miten radikaaleja tai aggressiivisia ollaan. Kuten mihin tahansa ryhmään, myös feministeihin ja sellaiseksi itseään kutsuviin kuuluu hyvin erilaisia ihmisiä. Jotkut kanssatutkijat kokivatkin olevansa liian huonoja feministejä tai että sitä pitäisi jotenkin suorittaa aktiivisesti tiettyihin tasoihin ja tittleiden käyttöoikeuksiin päästäkseen. Olenko tarpeeksi feministi voidakseni sanoa olevani feministi?

Kyl mä varmaa tavallaa oon feministi. Haluisin ol enempi, vahvempi feministi ehkä. Aatemaailma on feministinen. [Mitä meinaat sil et vahvempi?] Nii no nyt ku mun pitäis se perustella jotenki, ni en mä nyt ehkä osakkaan sitä perustella. Tää on ny vaikee. Mietin et oon tosi... Nautin naisellisistä asioista et kauneudehoidost ja estetiikast, tykkään olla naiselline naine sillee fyysisesti, Koenko mä sit olevani vähemmä feministi ku korostan näit naisellisiä piirteitä? Ei se nii ainakaa saa olla, ei se nii sovi olla. ¹¹¹

Se tulee aika paljo semmosis, et sit ku ruvetaa puhumaa asioista, ja mä oon ain ollu feministi nii kaua ku muistan, mut josai vaihees tuli paljo hankalampaa ku on tietty ryhmä jotka nii aggressiivisii ketkä tuo sitä esille, ni sit se oli välil tosi

¹¹⁰ Elli, yksilöhaastattelu 3.5.2021.

¹¹¹ Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

hankala selittää sitä et joo, mä oon feministi mut mä en haluu tappaa kaikkii miehii, et mä en haluu kastraatioo kaikil [nauraa]. Ni sit semmosis o tullu et anteeks ny vaa, mut täst ei oo kyse. -- Mut siäl o kyl välil semmosii keskustelui, et o ollu sillee et miks mä ees yritän. Myös muide feministie kaa se o joskus jopa vaikeempaa, et se o sellast et sä et oo oikee feministi. Sellaset ketkä rakentaa koko identiteettis sen varaa, ettei oo mitää muuta ku se aate, ni semmoses vaikeeta. Ja ku mä nään sukupuolen tosi moninaisena, et jos sä et nää vaikka niit nyanssei sen maskuliinise ja feminiinise välillä ku oot vaa joko naine tai joko mies ja mitää variaatioo ei saa olla. Ja nyt ku sä teet noin, ni pilaat naiste tähäästise edistykse, ni on sillee et no kiitos tästä. ¹¹²

Feministisyyden kokemus myös vahvistui aina välillä tietyissä tilanteissa, etenkin kun tasa-arvo oli uhattuna tai koettiin vääryyttä joko itse tai muiden kautta.

Ehkä seki enemmän sellanen asia mihin oma kiinnostus on lisääntyny, ku on joutunu huomaa sitä kuinka paljo sukupuoli vaikuttaa sillo ku en haluu sen vaikuttavan, tai ei oo mun valinta et vaikuttaako se vai eikö se vaikuta. Mitä tietosemmaks siitä tulee, ni sitä enemmän se teoria sitte kiinnostaa. Käytännön toteuttamine voi olla ihan siis, ja mä en feministiä koe negatiivisena määreenä ku tiiän et osa kokee et se on niinku haukkumatermi, ni en koe sitä sillä tavalla. Se on ehkä enemmän sitä et laps kuunnellu mun ränttäyksiä miten mua erilaisis työtilanteis on kohdeltu, tai mite opinnoissa miesvaltasel alal sukupuolee puututtu, tai mil taval on vaikutettu erilaisii mahdollisuuksii, et tuon paljo esille ja palkka-asiaa ja mite eri taval kohdeltu ja osittain kohdellaa yhä eri taval lapsiakin. Et kyl mä tajuun miks hänel oli se kuva, se oli ihan oikee kuva, kyl mä harrastan niit palopuheita. Vähä hassua et tulkittaa jotenki feministisenä kannanottona jos haluut olla sellane ihmine ku sä olet, ilman et täytät stereotypiaa etkä välitä mitä muut aattelee. Lapsenki lähisuvus paljo oikee perinteist stereotypiaa ja perinteist sukupuolikäsitystä ja vähä vanhoillistakin, ni ehkä siihen verrattuna ehkä näyttäytyy radikaalina, vaiks ei oo radikalismii vaa sitä et minä oon minä. ¹¹³

Moni kanssatutkijoista kuitenkin kertoi myös olevansa feministi ja että tietoisuus, kokemus ja ikääntyminen ovat vahvistaneet kokemusta. Feminisminsä varsinainen ilmaisu tai itsensä määrittely sen kautta ei ollut tärkeää esimerkiksi Aliisalle, vaan se oli osa ylipäätään käytöstä ja ajatusmaailmaa ilman sen kummempia määritteitä. Samoin monella oli kokemuksia feminisistä käyttäytymisestä esimerkiksi puolustaessaan oikeuksiaan työpaikoilla. Käytös oli tavallaan tuttua, mutta tittelin käyttöä karsastettiin. Toisaalta osa kanssatutkijoista pohti sitä, oliko heidän käytöksenä ”tarpeeksi” feministi-tittelin käyttämiseen. Ilonalle puolestaan feminismistä oli tullut merkityksellisempää ajan myötä, ja tähän on vaikuttanut tietoisuuden lisääminen. Hän kuvaakin aikuiseksi kasvamisena sitä, että on päässyt eroon teini-ikä ajattelustaan siitä, että naiseus on negatiivista, eikä hän missään nimessä ole kuten muut tytöt.

¹¹² Roosa, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

¹¹³ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

Ilona on ylpeä tästä asenteesta eroon pääsemisestä.

Kirjassaan *Bad Feminist* Roxane Gay kertoo omista kipuiluistaan sen kanssa, voiko hän kokea olevansa tarpeeksi feministi tai feministi ylipäättään, koska ei täytä stereotypisiä feministin piirteitä. Hän tiivistää tämän kuitenkin lopulta hyvin osuvasti: ”Mieluummin huono feministi kuin ei ollenkaan feministi.”¹¹⁴

3.4 Itseidentiteetin tilannekohtaisuus

Identiteetti ja käytös ei aina ole pysyvää, vaan se joustaa ja mukautuu usein tilannekohtaisesti. Samoin sukupuoliroolit ja normitetut odotukset eivät ole vain sanallisia tai ajatuksen tasolla tapahtuvia: niitä toistetaan eli performoidaan myös käytöksessä ja tilanteissa. Viivi kertoi esimerkiksi muokkaavansa käytöstään normitetummaksi uhkaavanoloisissa tilanteissa, joissa hän ei usko tulevansa hyväksytyksi omana itsenään. Myös muilla kanssatutkijoilla on kertomuksia siitä, miten heidän oma käytöksensä joko tietoisesti tai tiedostamattomasti muuttuu välillä sen perusteella, ovatko he mies- vai naisoletettujen seurassa. Muutoksen sisältö vaihteli: osa käyttäytyi rennommin miesten seurassa, osa vapautui enemmän naisten seurassa. Kaikki eivät osanneet sanoittaa muutosta käytöksessään. Iris esimerkiksi oli varma siitä, että käyttäytyi eri tavalla, mutta ei ehkä tiedostanut sitä. Kanssatutkijat kertovat käytöksen muutokselle useita syitä. Töissä mukautuminen miesvaltaisen työyhteisön käytökseen saattoi helpottaa työyhteisön jäsenenä olemista. Erilaiset käyttäytymismuutokset kumpusivat tai alkoivat usein noudattaa tyypillisiä ennako-oletuksia naisellisesta käytöksestä ja sukupuolinormeista, joita kanssatutkijat saattoivat kuitenkin muissa kommentissaan tunnistaa ja kritisoida. Samoin tämä heijastui välillä siihen, että naisvoittoisessa porukassa käytökseen heijastui (negatiivisia) ennako-oletuksia muista naisista ennakkoluuloihin perustuen. Vilja kertoi kokevansa olonsa rennommaksi miesten joukossa, kun taas tuntemattomien naisten keskuudessa hän kokee olevansa varovaisempi, ettei loukkaisi ketään sanomalla jotain ja suututtamalla toisia. Pauliina kertoi miesvaltaisella alalla työskennellessään omaksuneensa kovemman nahan: vaikkei omaa personaa pystykään piilottamaan, ronskimmilla jutuilla ja olemalla tavallaan yksi jätkistä, hän ehkä teki työyhteisössä olemisesta itselleen helpompaa. Ronja, Elli ja Aliisa kokivat keskenään eri tavalla käytöksensä muuttuvan usein sen hetkisen porukan sukupuolikoostumuksen mukaan.

Ehkä oon varautuneempi vieraas naisporukas, ja mä tulkitsen niitä. Mietin et mitä he aattelee minust, teen myös tulkintoja ja oon luonteeltani sellane et hirveesti pohdin, analysoin vierait ihmisiä et miten he suhtautuu minuun, mite paljon voin

¹¹⁴ Gay 2014, 329.

avata itteeni, miten he katoo mua. Tää o tällane mun oma luonteeseen liittyvä juttu. [Vieraas miesporukas] saatan ol jopa rennompi, mut toisaalta voin olla myös... Riippuu nii paljo siit porukastaki. Saatan ol rennompi, tai jos niil o joku oma miehekäs juttu, ni kylhä sit vetäydyn. ¹¹⁵

Miesvoittoses seuras mä koita ol ehkä vähä hiljasempi ja enemmän tarkkailija ku se niinku ketä o siin spotlightis, en haluu ol mikää huomio keskipiste. Jos o naisii pelkästää, ni mua ei kiinnost vittuukaa et sit voin sanoo tai tehd mitä vaa, et jos joku naine ei must tykkää tai mä oon sen mielest ärsyttävä ni ei se, ei kaikist tarvi tykät. Mut sit jos joku mies aattelis must et onpa toi kovaäänine tai ärsyttävä, ni sit mul o vähä et en mä haluu ol kenenkää miehe mielest sellane, et kyl vähä miehii haluu tehd vaikutust et ne aattelis et olipas se niinku cool tyyppi. ¹¹⁶

Ehkä silloin ku oli aktiivinen nuorisopolitiikas, ni silloin se oli sellane et miesseuras piti olla hirvee analyyttine ja osaa esittää pointtejansa. Ja sit jos sattu naisvaltasee porukkaa, ni se oli sellast hihi, viiniä. Just se et tavallaa, mut seki o et kuinka tuttujen ihmisten keskellä on, jos otetaa joku mun hyvä mieskaveri ja hyvä naiskaveri ni kyl niide seuras oon samanlaine, mut jos ollaa vähä tuntemattomammas seurassa, ja tietysti riippuu siitaki et minkälaisist asioista puhutaa. Kyl mä puhuisin Annika Saarikolle ihan sammallai ku jolleki poliittisen nuorisoseuran miesedustajaseurueelle. Riippuu vähän et miten tuttu, tuntematon. ¹¹⁷

¹¹⁵ Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

¹¹⁶ Elli, yksilöhaastattelu 3.5.2021.

¹¹⁷ Aliisa, yksilöhaastattelu 27.4.2021.

4 (Sisäistetyn) naisvihan ymmärtäminen ja sanoittaminen

*Tyhmä ämmä,
ruma huora,
paljonko maksaa?*

- Maria Makaaberi: ”Pyhä vitutus”¹¹⁸

Sisäistetyssä naisvihassa mikään ei ole helppoa. Jo naiseuden käsite, johon sisäistetty naisviha oleellisesti liittyy on hankala määritellä sen henkilökohtaisuuden sekä stereotyyppien ja haluttujen määritelmien välisen kognitiivisen dissonanssin vuoksi. Siinä risteävät sekä oma identiteetti että omat ja muiden oletukset ja odotukset siitä, mitä *pitäisi* olla. Yhteiskunnan ja ympäröivän kulttuurin (vaihtuvat ja alati muuttuvat) ajatukset siitä, mitä naiseus on tai mitä sen pitäisi olla, koetaan paineina huolimatta siitä, millaisena oma naiseus nähdään. Itseen vertaa näihin oletuksiin: olenko tarpeeksi nainen? Olenko oikeanlainen nainen voidakseni kokea olevani nainen? Vaikka en koe olevani nainen, ainakaan ensisijaisena määrittelynä, minua kohdellaan sellaisena silti ja minut nähdään sukupuoleni kautta, vaikkei se ole minulle merkityksellisenä. Aiheen käsittäminen, käsittely ja käsitteellistäminen on kaikki hankalaa sen kompleksisuuden vuoksi alkaen jo perustermeistä ja lähtökohdista.

Tässä luvussa käsitellään sisäistetyn naisvihan sanoittamista ja sanallistamista. Sanoittaminen ja sanojen löytäminen koettiin vaikeaksi monen kanssatutkijan toimesta. Esimerkiksi Iris totesi, että itselle tavallaan selkeiden ajatusten sanominen ja sanoittaminen ääneen on tosi hankalaa, koska sen tekee nyt ehkä ensimmäistä kertaa. Samoin se, mitä uskaltaa edes ajatella ja sanoa ääneen, oli osalle kanssatutkijoista kova paikka. Ronja reflektoi itseään paljon tämän asian tiimoilta yksilöhaastattelun lopussa vapaassa palautteessa.

Haastattelun alussa ja keskustelun edetessä heräsi ajatuksia ”Voinko sanoa nämä asiat oikeasti ääneen? Onko väärin olla tätä mieltä?”. Välillä tuli syyllisyyden tai häpeänkin tunteita ”miksi” koen näin? Oliko liian rajusti sanottu → Saanko minä naisena kertoa mielipiteeni ja kokemukseni vapaasti? Esim. seksuaalisuus, voinko puhua siitä vapaasti (=olenko huono nainen)?¹¹⁹

Ronjan pohdinnasta erityisen mielenkiintoisen tekee se, että siinä tiivistyy hetkessä sisäistetyn naisvihan henki: hän on vastauksissaan vapaasti oma itsensä ja vastaa rehellisesti, mutta hyvin nopeasti kokee syyllisyyttä ”hyvän naisen” normin rikkomisesta. Seksuaalisuutta

¹¹⁸ Maria Makaaberi on porilainen rockyhtye. Jäsenet ovat Una Hartnett, Kaisa Lankoski, Pauliina Vuolanne ja Iida-Milla Saarinen.

¹¹⁹ Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

käsittelevissä keskusteluissa syyllisyys ja häpeä olivat usein läsnä eri kanssatutkijoiden kommenteissa läpi koko tutkimusprosessin.

Missään vaiheessa tutkimusprosessia sisäistetyn naisvihan käsitettä ei annettu tai avattu tutkijan toimesta: tutkimusprojekti oli myös prosessi siihen, miten ilmiö ja termi avautuu kanssatutkijoille itselleen tietoisuuden lisääntyessä. Tämän kautta voitiin tutkia vapautumisen mahdollisuutta tietoisuuden avulla. Samoin sanallistamalla vaikeaa, alitajuista ilmiötä, päästiin tutustumaan nimenomaan suomenkieliseen keskusteluun ja sisäistetyn naisvihan olemukseen mahdollisesti tuoden täten ilmiötä ”läheemmäksi” kanssatutkijoita. Tapa, jolla puhutaan vaikuttaa paljon myös siihen, miten asioita koetaan. Sisäistetyn naisvihan tekemisessä tiedostetummaksi keskustelu äidinkielellä sekä kansantajuisesti, tieteellistä termistöä välttämällä oli tutkimuksen toteutuksen ja tuloksellisuuden kannalta oleellista.

Esimerkiksi bell hooksin töissä on ollut jatkuvasti tavoitteena luoda poliittista (tutkimus)keskustelua kansantajuisesti niin, että se on ymmärrettävää ja saavutettavaa kaikille¹²⁰. Keskusteluun mukaan ottaminen laajentaa ihmisten mahdollisuuksia käyttää kieltä myös todellisuuden muokkaamisessa. Sosiologipsykologi Päivi Korvajärvi kuvaa tätä niin, että sukupuolistetut yhteiskuntarakenteet muodostuvat ja toistuvat ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja arkisissa tilanteissa, joissa ajattelumallit ja mielikuvat ohjaavat toimintaa. Näiden rakenteiden muuttaminen edellyttää niitä ylläpitävien käytäntöjen ja kulttuuristen toimintamallien tunnistamista ja muuttamista.¹²¹

Näistä lähtökohdista tässä luvussa lähdetään purkamaan (sisäistetyn) naisvihan sanoittamista ja käsittämistä. Pureudumme myös siihen, miten naisviha- ja misogyniatermi mahdollisesti eroavat ymmärryksen tasolla, ja miksi sanavalinnat eivät ole tietoisuuden ja tunnistamisen vuoksi yhdentekeviä. Vaiheen 3 mediaesityksissä esiin nousseita sisäistetyn naisvihan eri osa-alueita käydään myös läpi ryhmäkeskusteluiden annin perusteella, sillä nämä antavat lisätyökaluja ilmiön perkaamiseen.

4.1 Naisviha, sisäistetty naisviha

Kanssatutkijoiden määritelmistä tuli esille se, että naisviha ei kohdistu vain naisiin, vaan myös naisellisina pidettyihin piirteisiin. Esimerkiksi toksinen maskuliinisuus eli miesten ja miehisyyden ahtaat piirteet vahvuudesta ja tunteiden patoamisesta sekä tietynlaisesta voimallisuudesta tai jopa aggressiivisuudesta mainittiin esimerkkinä siitä, miten näiden

¹²⁰ Rantonen 2000, 205; Rossi 2019, 39.

¹²¹ Korvajärvi 2010, 189.

vastakohta, eli feminiinisyyden, on myrkyllistä. Kanssatutkijoiden kanssa pohdimme ensimmäiseksi naisvihaa yleisenä ilmiönä.

No ensimmäisenä mulle tulee aina mielee, et se on niinku naisin kohdistuvaa vihaa ja panettelua ja alaspäin painamista, mut ny ku mä oon seurannu instassa niitä keskusteluja, ni on tullu paljo tietosemmaks siitä, et se ei liity vaa naisii, vaa kaikkii niihi piirteisii jotka mielletää feministisiks ja naisellisiks piirteiks, esimerkiks itkeminen. ¹²²

Must se tarkoittaa sitä, et on semmone niinku asenne mikä naisii alentaa ja pitää naisii jonai niinku heikompan, et ei niinku ihmine niinku miäs, mut on vähä sellane kylkituote et se synnyttää ja voileivä tekijä. Et se o ehkä sitä naisvihaa mun mielest, ja et ei naiset osaa eikä pysty nii hyvi autoo korjaa tai olee joku pääjehu jossai, et kyl mies pitää olla et hommat hoituu. Päivastoiha se usei o [nauraa]. ¹²³

Se on sitä, et ei niinku hyväksyt niit naiseuden piirteitä ja mitä siihe naiseutee kuuluu, ja tavallaa pidetää niit jotenki huonompina. Esimerkiks aatellaa, et koska sä oot naine ni et voi tehdä sitä ja tätä, koska sul voi ol menkat ja tulee hirveet hormonikiukut, ja oon sillee et nii, mä voin potkast sua munille ja sul tulee hirveet kiukut siitä, et mietitääs uudestaan. ¹²⁴

Naisvihan piirteitä oli myös se, että mistä tahansa käytöksestä löydettiin yhtymäkohta nimenomaan sukupuoleen. Samanlainen käytös eri ihmisiltä saattoi aiheuttaa vihaa vain, jos käyttäytyjä oli nainen. Aliisa kuvaili tämän liittyvän paitsi ulkonäköön, myös toimintaan: asioita kommentoitiin tai niihin puututaan vain sen takia, että kyseessä on nainen. Pauliina nosti vastauksessaan esiin viime vuosien ajan hyvin kiivaissa kommentoinneissa olleen Suomen pääministerin kohtelun:

Naisiin kohdistuvaa vihaa erilaisissa tilanteissa, mihin ei pitäis liittyä millää taval mitää vihaa. Hyvä esimerkki mu mielest tää Sanna Marin -gate¹²⁵, ku hääl oli jakkupuku ja koru, ja kuinka suure viha se herätti. Et okei, murentaako se niinku.. okei sil näky dekolteeta vähä enempi, ni murentaako se häne arvovalla, et on tuol muutki ollu paidattomina ja Putin ratsastaa leijonilla ilman paitaa ja se ei oo yhtää se huonompi äijä ni [nauraa] sillee niinku et joo. ¹²⁶

Jälleen myös normien tärkeys ja merkitys tuli esille. Käytös X voidaan kokea aivan eri tavalla riippuen siitä, kuka sitä toteuttaa. Sama käytös on hyväksyttyä, jopa keuhuttua toisille, mutta ehdottoman kiellettyä ja inhottavaa toisille.

¹²² Iris, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

¹²³ Elli, yksilöhaastattelu 3.5.2021.

¹²⁴ Roosa, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

¹²⁵ Suomen pääministeri Sanna Marin esiintyi lokakuussa 2020 Trendi-lehdessä. Valtavaa kohua herätti se, että Marin oli pukeutunut yläosakseen jakun ilman paitaa sen alla. Tapauksesta kirjoitti mm. Vainio (13.10.2020).

¹²⁶ Pauliina, yksilöhaastattelu 21.4.2021.

Yksinkertaisuudessaan vihaa naisia kohtaan, mut miten mä ehkä ite käsitän naisvihan, ni on hyvin usein sellasta... Sanotaa just semmoset tilanteet, mis miest kehutaan jostain asiasta tai piirteestä, mut sit naisella se koetaan huonona. Sanotaan vaikka et on monta seksikumppania miehellä, ni sanotaa et vitsi tää mies on ihan uskomaton valioyksilö, ja ei vitsi mikä äijä, ja sit ku tää sama toistuu naisella, ni sitte sitä naista niinku huoritellaan ja vähätellään ja haukutaan ja muuta. Et just tämmönen käsitys et mitä naiset on ja mitä naiseus on, ja ku naiset toimii sitä vastoin, ni se aiheuttaa naisvihaa, vaikka todellisuudessa se tilanne vois niinku miesten kohdalla olla täysin eri. ¹²⁷

Sekä naisvihan että sisäistetyn naisvihan koetaan pohjautuvan samoihin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, eli ne kumpuavat samoista patriarkaalisten rakenteiden ylläpitämisestä. Erona on se, että naisvihaajat ovat yleensä miehiä ja sisäistetyn naisvihan kokijat naisia. Naisvihan ilmentyminen on selkeämpää, useammin tekoihin pohjautuvaa ja siihen saattaa liittyä myös aggressiivisuutta ja väkivaltaisuutta. Sisäistetyn naisvihan tunnusmerkkejä on sen ilmeneminen enemmän pienissä ja arkipäiväisissä asioissa. Kanssatutkijoiden mielestä sisäistettyä naisvihaa on usein hyvin hankala tunnistaa tai huomata, koska sen sisäänrakennettu luonne esiintyy sellaisissa tavoissa ja ajatuksissa, joita ei välttämättä osaa edes kyseenalaistaa.

Sitä o mones eri muodossa ja sitä o montaa eri tyylä, ja varmasti jokane siihe joskus sortuu tämän ihana yhteiskuntamme takia. Se o mun silmis ainaki sellasii pienii, arkipäiväsii asioita, mitkä usei just huomaa vast jälkeepäi et tulee ahaa-elämys, et ”nii”. ¹²⁸

Muiden naisten ylläpitämää naista ja naisen arvoa alentavaa käyttäytymistä tai arvomaailmaa tai asenteita. Kuten naisvihaa mut omaksuttua, verenperintönä. Äidin maidossa niin sanotusti, et sut o kasvatettu ajattelemaa näin, et sinä naisena, sinun pitää nyt olla tällainen tai muuten et ole nainen. ¹²⁹

Se on ehkä ollu aikasemmi semmosena suorana vihana, naisiin kohdistuvan vihan ilmentymänä, mut mitä itellä on ehkä heränny lähivuosien aikana enemmän sen sisäisen naisvihan ajatus, et mitä se käytännös, mitä ne negatiiviset mielle yhtymät on mitä naiseutee ja tyttöytee liitetää, mite paljo se vaikuttaa siihen mite kokee ittensä, kui mones sukupolves vaikuttaa ja näin. ¹³⁰

Se on sitte tavallaa semmone et jos tässä käyttää sorrettu sukupuoli tai sorrettu sosiaaliluokka tai sorrettu kuka vaa, ni myös se sorrettu osapuoli toistaa niitä itellee haitallisia kaavoja. -- Se on sellast pientä ja huomaamatonta välillä. ¹³¹

¹²⁷ Viivi, yksilöhaastattelu 23.4.2021.

¹²⁸ Ilona, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

¹²⁹ Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

¹³⁰ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

¹³¹ Iiris, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

Sisäistetyssä naisvihassa tunnustetaan myös se, että vaikka ilmiöstä on alettu puhua vasta viime aikoina, sitä on tunnustamattomana ollut olemassa hyvin kauan. Nykyisinkin voimassa olevat sukupuoliroolit ja naiseuden normit ovat olleet melko muuttumattomia pitkään.

No se o just sitä et ku o ollu semmosii ajatusmallei mitä o niinku lapsuudes esimerkiks paljo toistettu, just sellasii naisii vähättelevii, et naine parkkeerannu, mitäköhä muit... Ylipäätää et mitkä o naiste juttui ja naiset voi ol niinku kampaajii ja siistijöit ja sellane vanha-aikane perinteine naise malli ja et mitä kaikkee naiset voi tehdä, et periaattees voi tehdä kaikkee, mut ehkä ei sit mielellää. ¹³²

Käsitän sellasena, et median tai vaikka kasvatuksen tai vanhempien kautta mielletää ennakkokäsityksii naisist ja millasii kuulus olla. Sillo ku naiset just toimii niin et se rikkoo sitä kuvaa, ni se aiheuttaa sen vihareaktion. ¹³³

Sisäistetyn naisvihan kokemisessa kanssatutkijoista osa mainitsi, että sitä voi käyttää aluksi jollain tavalla positiivisena oma identiteetin vahvistamisessa vastakohtaisuuksien kautta. Tästä keskusteltiin myös tämän tutkimuksen johdannossa sisäistetyn toiseuttamisen teeman myötä. Toiseuttamalla itsensä sisäisesti tyypillisestä yhteiskunnan hyvän tai oikeanlaisen naisen normista, voi kokea itsehyväksyntää omalle naiseudelleen ja sille, että epänormiudesta huolimatta on silti lupa kokea olevansa nainen.

Ehkä just enemmän silt kannalt, et kokenu tietynlaista sopeutumattomuutta, sitä et mä en oo tarpeeks kaunis tai tarpeeks hoikka tai tarpeeks naiselline tai minulla ei ole tarpeeks korkea ääni, tai olen liian äänekäs tai suorapuheinen jossain tai olen sitä tai tota tai tätä, ni ehkä enemmän tollast mitä ei ehkä sillo aatellu, et se on kuitenkin enemmän sitä sisäisen naisvihan ilmentymää. Se on ehkä just se, et se tavallaa tosi turhauttavaa, et tavallaa huomaa sen et vaikka ihan sama mitä tekee, sit on tavallaan nii kiinni siin sukupuolensa edustajana. Ja omalt osalta vahvistaa stereotypioit vaiks pitäskeskittyä siihe, et kui monella taval voi olla nainen tai tyttö tai muuta. Ja ehkä osittain, toisaalta semmoneki puoli et kiva tavallaa osata analyttisemmi mieltii, et mikä vaiks semmosen kokemuksen taustal on, et mä oon niinku ruma tai en oo viehättävä tai en oo sillä tavalla jotain. En tiiä mitä se jotain on, mut jotain mitä en voi tavottaa. ¹³⁴

Sisäisen toiseuttamisen hyvä tarkoitus, eli itsensä löytäminen, kuitenkin usein muuttuu negatiiviseksi toiseuttamiseksi. On hyvin veteen piirretty viiva siinä, että kaikki itsestä erilainen aletaan näkemään ei vain erilaisena vaan myös huonona ja halveksuttavana. Tästä kumpuaa ”en ole kuin muut tytöt” -ajattelu: olen parempi, en ole kuin muut tyttömäiset tytöt, olen jotain parempaa ja syvempääkin ehkä – enemmän maskuliininen, eli jollain tavalla ihailtavampia piirteitä omaava.

¹³² Elli, yksilöhaastattelu 3.5.2021.

¹³³ Viivi, yksilöhaastattelu 23.4.2021.

¹³⁴ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

Se o sitä et tavallaa kohdistetaa omaa turhautumist siihe sukupuolee muihin, tai niit omii epävarmuuskohtii siit omast naiseudest siihe muite tapaa ilmast sitä heidän naiseuttaa. Tai sit sitä, et ei hyväksyt heidän maskuliinisii piirteit välttämättä, et molemmat osapuolet tekee sitä. Et vähä myös edellee, et jos miehil on sitä huora ja madonna -ajatteluu, ni ehkä myös vähä naisilla. Semmost niinko et ajatellaa, et jos sää et oo kotiäiti ja hoivaa lapsii, ni oot huono nainen. Sit toine osapuoli aattelee, et ku oot kotona ja hoivaat lapsii, ni oot huono feministi. Et ne on molemmat tavallaa semmosii vähä myrkyllisii ajattelusuuntii.¹³⁵

Uusi termi kanssatutkijoiden kanssa keskusteltaessa oli pick me -girl, joka on melko vakiintunut termi jo englanninkielistä keskustelua seuranneiden parissa. ”Valitse mut -tyttö” on vähän kuin ”En ole kuin muut tytöt -tyttö”, sillä vivahde-erolla, että valitse mut -tytön käytös ja toiminta tähtää miesten miellyttämiseen. Etäännyttämällä itsensä halveksittavasta tyttöydestä korostamalla itsensä maskuliinisuutta ja miesten suosimista hän toivoo, että hänet nostettaisiin jalustalle yli muiden – eli valittaisiin. En ole kuin muut tytöt -ajattelun keskiössä on vahvemmin kokijan oman identiteetin löytäminen ja hyväksyntä.

Tää menee just tähän pick me girls -tyyppiseen ajatteluun ehkä, et naiset jotka vihaavat naisia. Esimerkiks huomaa tosi paljon vanhemmis sukupolvis, jotka on sillee et kamalaa kun nuoret tytöt nykyä tuolla pitkin poikin, se on tosi hyvä esimerkki aiheesta. Pick me -girls on näitä ei niinku muut tytöt, okei toiki on niinku vähä näin, mut se just naisia jotka pitää feminiinisiks koettuja ominaisuuksii negatiivisina asioina. Okei toi ei nyt pelkää kuulu pick me -girlseille, mut tää ”kyl olen tästä nyt niin tämän patriarkaatin kanssa samaa mieltä”.¹³⁶

Kanssatutkijoiden kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta sisäistetyn naisvihan nähdään olevan vahvasti liitännäinen naisvihaan eli naisten, naiseuden ja naisellisten piirteiden pitämiseen vähempiarvoisina. Tällainen ajattelu johtuu patriarkalisista yhteiskuntarakenteista, joita on pidetty yllä ja tuotettu hyvin kauan. Pitkäkantoisuudesta johtuen se on siirtynyt sukupolvelta toiselle, sukupuolinormien – erityisesti naisen hyväksyttävää käytöstä koskevien – pysyessä pitkään muuttumattomina. Sisäistetty naisviha voi kohdistua niin itseen kuin muihin. Samoin sisäistetyn naisvihan pohja-ajatus yksilölle on usein liitoksissa siihen, millainen hänen itseidentiteetinsä on: usein sisäistetty naisviha kohdistuu niihin ”toisiin” tai ”erilaisiin”. Käsitukset sisäistetystä naisvihasta voi oikeastaan tiivistää toteamalla, että sisäistettyä naisvihaa kohdistuu sekä perinteisiä sukupuolinormeja toteuttaviin kuin niitä rikkoviin ”naisiin”. Naisiin-sanalla ympärillä on käytetty heittomerkkejä, koska sisäistetyn naisvihan kohteen oma sukupuoli-identiteetti ei ole aina edes

¹³⁵ Roosa, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

¹³⁶ Aliisa, yksilöhaastattelu 27.4.2021.

merkityksellistä.

Tutkimusprosessin pääasiallisen tutkimussuunnittelu- ja aineistonkeruuvaiheen jälkeen ryhmäanalyysiin keskittynyt psykoterapeutti Sue Einhorn on julkaissut tutkimusartikkelin, jossa hän on analysoinut sisäistetyn naisvihan vaikutusta naisten välisiin suhteisiin. Hän uskoo, etteivät monet naiset varsinaisesti *vihaa* naisia, vaan kyse on naisten itsehalveksunnasta ja itseluottamuksen puutteesta johtuva sosiaalinen ongelma. Einhorn esittää, että patriarkaalissa yhteiskunnassa naiset omaksuvat eli sisäistävät naisvihaa, jonka myötä naisten identiteetit, halut ja toiveet peittyvät sen alle, mitä heiltä odotetaan.¹³⁷ Näin jatketaan patriarkalisuuteen perustuvien valtasuhteiden ja normien ylläpitämistä, sukupuolen performatiivisuutta.

4.2 Misogynia vs. naisviha

Misogynia sanana juontaa juurensa kreikan kielen sanoihin *misos* eli viha ja *gyne* eli nainen. Kirjaimellisesti käännettynä se siis tarkoittaa naisvihaa. Misogynia-sanana käyttö on vakiintunutta kansainvälisesti sekä tieteellisessä keskustelussa. Tässä tutkimuksessa tein tietoisesti päätöksen heti alussa puhua naisvihasta misogynian sijaan. Vaikka ne tarkoittavat kirjaimellisesti samaa asiaa, niiden herättämät ajatukset ja konnotaatiot ovat hyvin erilaisia. Tämä tuntui perustellulta myös siksi, että sanavalinnoilla ja sanallistamisella on tiivis yhteys tunnistamiseen ja ymmärrykseen. Jälkikäteen ajatellen, naisviha-sanana käyttö oli hyvä myös käytännön kannalta. Osalle kansatutkijoista misogynia oli sanana tuntematon ja konseptina tuntui siten etäiseltä. Tämä puoltaa naisviha-sanana käyttöä: kun asioista puhutaan oikeilla nimillä, ei voida tuudittautua siihen, että ne ovat jotain etäistä siellä jossain, tapahtuen jollekin toiselle. Tämän lisäksi naisviha-termin käytön voidaan jopa ajatella lisäävän sen tunnistamista. Tuija Saresma sanoo, ettei Suomessa uskalleta puhua naisvihasta, sillä täällä uskotaan, että siitä puhumattomuus tarkoittaa, ettei sitä ole olemassa. Asia on kuitenkin päinvastoin: jos aiheesta ei puhuta, sitä yritetään kätkeä tai sen olemassaoloa kieltää, lisää tämä sen ilmenemistä.¹³⁸

Kymmenestä kansatutkijasta seitsemän kertoi misogynian ja naisvihan tuntuvan eri asioilta. Moni yllättyikin kuullessaan, että kirjaimellisesti kyse on lopulta samasta asiasta. Molempien sanojen käytölle löytyi puolustajia ja ajatuksia, ja osa totesi puhuvansa mieluummin jommasta kummasta. Perustelut olivat hyvin samankaltaisia niiden perusteluiden kanssa, joita esitin

¹³⁷ Einhorn 2021, 482-483, 497.

¹³⁸ Hinkula 24.2.2021.

naisviha-sanan käytölle itse tässä tutkimuksessa. Kanssatutkijoiden keskuudessa vihaa pidettiin hyvin vahvana sanana ja sen käyttö tuntui rajulta. Naisviha-sana kuulosti myös aktiivisemmalta tekemiseltä ja tietoiselta valinnalta.

Must tuntuu, et ennen tätä sun graduu, en tiä kuinka mont kertaa olin kuullu naisviha-sanaa, et misogynia on ehkä tutumpi. Mut ajattelin et etenki sisäistetty naisviha, se on jotenki niinku opittua ja tiedostamatonta, semmosta niinku mite puhuu naisesta tai vähättelee. Mut se naisVIHA on hirvee vahva sana. Ajattelin, et se on pienempi vähemmistö jotka VIHAA naisia, mut ilmiönä se tulee sit ehkä semmoses keskustelussa. ¹³⁹

No mä o ehkä aatellu et sovinisti ja misogynisti o vähää niinku samaa tarkottas, et naisvihaa huokuu, mut sit vähä aattelis et jos joku o sovinisti tai misogynisti, ni se ei mun korvaa välttämät oo naiste vihaaja, vaa et semmone niinku naiste vähätelijä, et ei välttämät suoranaisesti niinku vihaaja. ¹⁴⁰

Ellin kommentti herätti pohdintaa siitä, miksi tässä tutkimuksessa ei tullut mieleenikään käyttää sanoja sovinismi tai seksismi. Syy on se, että molemmissa termeissä oli tutkimuksen kannalta ongelmallisuutta. Sovinisti olettaa miestoimijuutta, ja tämän työn on tarkoitus keskittyä naiseen toimijoina. Seksismi-sanan välttelyssä oli kyse sen kuulostamiselta kaukaistavalta termiltä, jossa puhuttaisiin biologisesta sukupuolesta eli sex-sanasta. Tutkimuksessa oli tarkoitus keskittyä nimenomaan naiseuteen sen laajassa merkityksessä, joka ei vain nojaa biologiaan.

Toisaalta misogynia-sanan käyttö kuulosti monen kanssatutkijan mielessä laajemmalla termiltä, joka nojaa yhteiskunnallisiin rakenteisiin selkeämmin. Vieraskielinen termi kuulosti tieteellisemmän oloiselta, kun taas naisviha kuulosti arkisemmalta ja aktiivisemmalta.

Niinku mä sano, ni must naisviha kuulostaa hirvee semmoselt voimakkaalt. Suomes toi viha sana, ni se ois semmost aktiivista mitä teet ja aatteet. Vihaan jotain, sillo su pitää niinku aktiivisesti ajatella jotai. Se misogynia, ni se voi olla semmosta, ettei ees tajuu et käyttäytyy alentavasti. ¹⁴¹

Ehkä siin tulee, jos nyt iha tälle eka reaktio mikä tulee mieleen, siit naisviha-termist tulee aktiivisempi, enemmän niinku aktiivinen teko. En tarkota pelkästää fyysinen, mut ikään kuin tarkoituksellinen ja sen takii enemmän mieltäny sen ulkoseks vihaks. Naisiin ulkopuolelta kohdistuvaksi, eikä niinkään et se sisältä tuleva. ¹⁴²

¹³⁹ Vilja, yksilöhaastattelu 22.4.2021.

¹⁴⁰ Elli, yksilöhaastattelu 3.5.2021.

¹⁴¹ Vilja, yksilöhaastattelu 22.4.2021.

¹⁴² Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

Kuitenkin misogynia-sanan käyttämisen ongelmana nähdään sen etäännyttävyyys. Termi ei aukene kaikille ja se kuulostaa tieteelliseltä ”pätemiseltä”. Misogynia on asia, jota meillä ei tapahdu: asia, josta voi ulkoistaa itsensä ajatellen sen olevan jotain hienoa, joka ei kosketa omaa arkielämää. Osa kanssatutkijoista sanoi misogynian olevan epäkonkreettista ja kaukaista. Roosin mukaan naisviha sanana kertoo rehellisesti enemmän siitä, mitä asia itsessään on. Misogynia-sana Roosin mielestä etäännyttää ja erottaa oikeasta asiasta, joka ei ole arkipäiväistä, vaan jotain joskus jossain tapahtuvaa. Myös Ronjan mielestä naisviha-sanan käyttö oli myös selkeämpää.

Naisviha o selkeempi sana, ymmärrettävämpi, maallikolle ymmärrettävämpi sana. Ja aika voimakas sana myös. Siin o se ”viha”. Miso... mikä se edes oli, mä en ees muista. Misogynia, se voi ol vähä neutraalimpi jollai taval, naisviha o sellane negatiivine ja aggressiivine sana. Et onks se hyvä vai huono juttu, sitä mä en tiedä.¹⁴³

Ronjan mainitsema negatiivisuus ja aggressiivisuus sanan takana on erittäin tärkeä huomio. Naisviha on aina negatiivinen asia ja rumasta asiasta puhuminen sen oikealla nimellä on äärimmäisen tärkeää tunnistamisen, tiedostamisen ja toivotun vapautumisen kannalta. Naisviha sanana herätti tunteita misogynia-sanaa enemmän ja keskustelun herättämisessä on tärkeää herätellä ihmisiä. Rajuhko termi kiinnittää huomiota ja pakottaa reagoimaan.

¹⁴³ Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

5 (Sisäistetyn) naisvihan kokeminen

Mummo sanoo someavioliitto pitäis hankkia

Nuorena pullat uuniin

pistä pankkiin lanttia

Piä ittes hoikkana,

niinhä tekee koko Baltia

Naksahtaa pääs ku se nalkutus alkaa

Oven takana koko suku samaa virttä jauhaa

- Sofa: ”Tyttörukka”¹⁴⁴

Joukko yhdysvaltalaisia tutkijoita on vuonna 2009 selvittänyt sisäistetyn seksismin teemaa ystävättäriensä välisissä keskusteluissa. Keskusteluista löytyi neljä teemaa, joilla sisäistettyä seksismiä oli toistettu. Teemat olivat epäpätevyuden olettamus, joka aiheutti sisäistettyä voimattomuuden tunnetta, naisten välistä kilpailua, naisten näkemistä objekteina sekä naisten vähättelyä tai halveksuntaa.¹⁴⁵ Nämä samat teemat ovat hyvin löydettävissä kanssatutkijoiden kokemuksista sisäistettyyn naisvihaan liittyen. Sisäistetty naisviha liittyi lähes jokaiseen mahdolliseen yksilön elämän osa-alueeseen: olemukseen, oletuksiin, ulkonäköön, työhön, harrastuksiin, seksuaaliseen käyttäytymiseen, elämän suorittamiseen ja elämiseen ylipäätään, omaan identiteettiin, tyttöyteen ja naiseuteen. Samat teemat nousivat esiin ryhmäkeskusteluissa vaiheessa 3, jossa kanssatutkijat näkivät viisi erilaista sisäistetyn naisvihan teemaa representoivaa mediaesitystä. Mediaesitysten funktio representaatioina oli kaksiulotteinen, kuten koko käsite ylipäätään. Representaatiot edustamisena eli samaistuttavuutena, tunnistamisen laukaisijana ajoivat sitä, että niistä pystyi tunnistamaan mahdollisesti omia alitajuisia käytöksiään ja ajatuksiaan. Samoin representaatio esittämisenä tuki tätä: naisvihan ja sisäistetyn naisvihan esittämistä ja tuottamista löytää ympäröivästä kulttuurista kaikkialta. Akateemikko Gayatri Chakravorty Spivak on kuvannut representaation kaksiulotteisuuden keskinäistä riippuvuutta sanoen, ettei ole olemassa poliittista edustavuutta ilman esteettistä puolta eli näytteille asettamista tai päinvastoin¹⁴⁶. Aineiston perusteella naisvihan, joko ulkopuolisen tai sisäistetyn, teemat ja ilmentymät ovat myös hyvin homogeenisiä teemoiltaan ja siten linkittyvät vahvasti toisiinsa. Suurimpana

¹⁴⁴ Sofa on helsinkiläinen räp-duo, jonka muodostavat Sonja Kuittinen ja Fanni Noroila.

¹⁴⁵ Bearman, Korobov ja Thorne 2009, 10.

¹⁴⁶ Rojola et al. 2000, 309.

erona lienee se, että miesten käytökseen liittyy vahvemmin fyysisen turvattomuuden ja koskemattomuuden rikkomisen pelko.

Naisvihaan oikeuttavat teemat tuntuvat koskettavan jokaista elämän osa-aluetta. Työ, opiskelu, ulkonäkö, käytös, harrastukset, fyysinen voima tai voimattomuus, seksuaalisuus ja seksi, äitiys tai lapsettomuus... Tuomioitaan ja näkemyksiään naisoletetusta henkilöstä tuntuvat jakavan niin tutut kuin tuntemattomat, iästä, sukupuolesta ja asemasta riippumatta. Risteävyyksiä on huomattavissa myös siinä, miten kanssatutkijoiden omat kokemukset muilta kohdistuvasta sisäistetyistä naisvihasta saattavat heijaistua myös heidän ajatuksissaan muita naisia kohtaan. Vaikka haitallisia ajatuksia saatetaan tiedostaa ja tunnistaa, ja vaikka niistä voidaan aktiivisesti pyrkiä pyristelemään ulos, ovat ne niin syväänjuurtuneita, että se on välillä mahdotonta.

Tämä luku keskittyy kanssatutkijoiden moniulotteisiin kokemuksiin (sisäistetyistä) naisvihasta niin objektina kuin subjektina. Yksilöhaastatteluiden lainaukset on yhdistetty kanssatutkijoihin, mutta ryhmäkeskusteluiden lainaukset ovat nimettömiä.

5.1 Itseltä

Jokainen kanssatutkijoista kertoi kokeneensa sisäistettyä naisvihaa jossain vaiheessa elämäänsä. Osalla kokemukset sijoittuvat enimmäkseen nuoruuteen, mutta lähes kaikki tunnustivat ja tunnistivat edelleen hetkittäin saavansa itsensä kiinni sisäistettyyn naisvihaan nojaavista ajatusmalleista. Ajatukset saattoivat olla niinkin perustavanlaatuisia, kuin saako henkilö edes kokea itseään naiseksi, koska ei ole normien mukainen ja stereotyyppisesti feminiininen. Ryhmäkeskusteluissa tämä normien mukaisuus ja erityisesti niihin sopeutumattomuus kirvoitti useita keskusteluita eri mediaesitysten kohdilla.

– Ittee kohtaa, sellasis naiseutee liittyvis piirteis, ni huomaa, et välil soimaa ittees et noni taas sää itket tääl jolleki Oivariini-mainoksel, et voiks sää vähä rajottaa tota toimintaa. Kyl semmosist ehkä niinku huomaa et on sitä sisäistettyy, et pitää sitä jotenki huonompan, et pitäs olla semmone perinteisemmi maskuliinine.

– Se sättiminen menee itteen ja siihe et pitäis ite olla niinku vähemmän herkkä ja olla vahvempi ja suorapuheisempi, mut sit ei saa olla liian suorapuheine eikä liian esillä et pitää jotenki jatkuvasti mieltii sitä et miten on ja miten tekee ja muuta. Et miten ottaa sen oman tilan, otanko mä sitä nyt liikaa, mun pitäis ottaa sitä vähemmän...

– Joo, ei muit naisii tuu sillee tuomittuu samoist asioist ku mist tuomittee itteensä.

--

– Ku on ollu pienest pitäe ajatus, etten oo oikeenlaine tyttö, ku ei välttämättä oo kiinnostanu ne samat asiat, ne heppatunnit ja muut, ni toisaalt sellane olo, et myös tässä on aika kapea katsanto siihe, et mitä se tyttöys on. Mut jotenki sit

itekki mieltii sitä, tosi vaikee ite mieltii jälkikäteen et mikä osa niist omist tykkäämisist on lähtösi omist tykkäämisist, ja mikä ympäröivän yhteiskunnan muokkaamaa. Esimerkiks semmone, et haluaa olla korostetun älykäs, ja se ei oo tyttömäistä, tai jos oot tyttömäine ni et voi olla älykäs... -- Tulee vähä huijattu olo, et miten sen voi erottaa, et mikä on minusta lähtösin ja mikä on yhteiskunnan viestiä.

– Ja se rooli o nii ahdas kaikille. Jotenki se, et kene etuu se palvelee, et roolei yhä haluaa käyttää ja vahvistaa. Käytännös palvelee aiempien ja vanhempien sukupolvia, et ne ei joudu kyseenalaistaa omaa maailmankuvaa ja minä-kuvaa.

– Mut se et sää kerrot ton, et mää oon alkanu harrastaa skeittaamista, väitän et se reaktio on useimmite sellane et waaaau. Ku arvatkaa ku mää kerro et mun harrastus o twerkkaamine, ni arvatkaa mikä reaktio se on. Kertoo et mua kiinnostaa lajit jotka o provosoivii. Tankotanssii harrastin monta vuotta ja olin ylpee siit lajist, mut kyl siitäki tuli reaktioit et aha, aha.

Roosa ei tuntenut nuorempana sopivansa tyttömäisten tyttöjen porukkaan. Hän mielti paljon sitä, voiko edes identifikoitua naiseksi tai saako hän kokea olevansa naissukupuolta, koska ei näytä normien mukaiselta superfeminiiniseltä naiselta. ”En ole kuin muut tytöt” -ajattelu onkin hänelle tuttua ystäväpiirin koostuessa lähinnä pojista. Roosa kertoo saaneensa ”suomalaisen miehen kasvatuksen”, eli jos isälle tapahtuu jotain, hänen tehtävänsä olisi sitten pitää huolta äidistä ja olla perheen pää, vaikka perheeseen kuuluu velikin. Hän koki paljon kipuilua omasta sukupuolestaan, ennen kuin ymmärsi, ettei sukupuolinen ajattelu nojaa pelkästään binääriseen ajatteluun. Se, ettei ole stereotyyppisen naisellinen, ei kuitenkaan tee hänestä yhtään vähempää naista.

Myös Ilonan kokemukset ovat samanlaisia. Hän pitää jalkapallosta ja autoista, korkokengät ja mekot olivat hänelle nuorempana suuri ”no-no” ja hänen luonnehdintansa mukaan naiseuden stigma. Ilona koki, että koska ei tykkää naisellisista asioista, ei hän ole tai halua olla kuin muut tytöt. Myöhemmin Ilona on tehnyt paljon tietoista työtä päästäkseen eroon sisäistetystä naisvihasta ja siihen liittyvistä oletuksista. Välillä kuitenkin negatiivisia ajatuksia nousee yhtä tahtomattaan, esimerkiksi Temptation Island -ohjelman sinkkunaisten esittelyjä katsoessaan. ”Tulee sellainen olo, että voi herrajumala, mikä tääkin nyt on. Vaikka tiedän, että suurin osa on ihan käsikirjoitettuja sanoja suuhun.”

Vaikka henkilö toisaalta tuntisikin itsensä feminiiniseksi, naisellisina pidettyjä ominaisuuksia saatetaan hävetä. ”Oikeesti mun lempiväri on pinkki, mut väitän aina, et se on turkoosi. Ihan kuin vaaleanpunaisessa olis jotain noloa,” kertoo Ronja.

Tästä tulee mieleen jälleen Stuart Hallin ajatukset stereotyyppistämisestä asioiden merkityksellistämässä. Kaksinapainen joko-tai-ajattelu on vahvasti läsnä alitajuisissa normeissa: feminiininen ja maskuliininen ovat eri asioita, ja toinen niistä on se puoli binäärisestä ajattelusta, johon syystä tai toisesta ensisijaisesti toivotaan kuuluvansa: ettei olla

osa niitä ”toisia”.¹⁴⁷ Osittain tähän perustuu myös yleinen tapa ajatella, ettei ole kuten muut tytöt – sillä ”tyttömäiset” asiat ovat luonnollisesti huonompia, kuten yhdessä ryhmäkeskusteluissa pohdittiin omakohtaisilla esimerkeillä.

– *Tos mietin, et ku sanottii et sä et oo niinku muut tytöt, se on kehu, ni oisko se sit pojilla sama? Et jos sanottas, et sä et oo niinku muut pojat, ni oisko se sit kehu?*

– *Ei ku sehä ois niil iha hirveet.*

– *Vihasin nuorempana One Directionii ja Justin Bieberii¹⁴⁸. Ni ne oli molemmat sellasii ”en oo niinku muut tytöt”-juttuja ja haukku niit et mitä paskaa toiki o. Niin jumalauta sellast positiivist ja semmost niinku tasapuolist musiikkii. Mitä sitä ny vihaamaankaa. Et se oli puhtaasti vaa sen takii et nii moni naispuolinen, ja tytöt, siit tykkäs.*

– *Tuli mielee romanttiset komediat, ku mähän tykkään katsoa niitä, en häpeile sitä yhtään. Mut se esimerkiks, mulla ainaki miespuoliset kaverit, ni ne ei suostu ees aattelee sitä nii, et se o genre ja genren sisäl on niit mitkä o munki mielest iha paskoja, ja niit mitkä on ihan huippuja. Mut ei, ne on sillee et ne on kaikki ihan paskaa. Et ootteko kattonu niit sit, mikä siin on et ne on heti huonompii? Et ne on sellasii et tytöt ja naiset kattoo niit, ei miehet kato niit.*

– *Ja mää oo se joka ollu ylpee siit et mää en sit muute mitää romantiikkahömppää katto ollenkaa. Et oon erilaine. En oo mikää hömpänaine ollenkaa.*

Ulkonäköön perustuvat ennakko-oletukset esiintyivät kanssatutkijoiden kokemuksissa vahvasti sekä silloin, kun ne kohdistuivat heihin itseensä että kun ne kohdistuivat muihin. Pauliina kertoo välillä saavansa itsensä kiinni siitä, että hän katsoo ensin toisen pukeutumistyyliä ja ulkonäköä, ennen kuin kuuntelee sitä, mitä henkilöllä on sanottavana. Tahtomattaan hän perustaa välillä ulkoiseen olemukseen ajatuksen siitä, onko henkilö vakavasti otettava vai ei. Samaa ajattelua hän kuitenkin suuntaa myös itseensä.

Mietin, että mistä se tulee, että miten se on niin sisäänrakennettua, ja keneltä se tulee ja kuka vaikka on opettanut naiset siihen, että ei saa pukeutua tietyllä tavalla. Ja ehkä itekin mieltii, että en mä voi laittaa tätä, tämä ei ole niinkuin fiksun näköstä. Oon huomannut, kun itelläkään ei ole pienet rinnat, että ei koskaan käytä töissä sellaista paitaa, missä olisi avara kaula-aukko, koen että se ei ole asiallista. Vaikka toisaalta mitä väliä, mutta toisaalta se on naisille iskostettu, ettei se ole työelämässä asiallista pukeutumista. Mutta kertooko se enemmän musta vai siitä, joka katsoo mua?

Ulkoisen pukeutumisen vaikutus (nais)ihmisen vakavastiotettavuuteen nousi esiin myös ryhmäkeskusteluissa. Eve Kulmalan videossa parodioitiin naisten pukeutumista pyrkimyksenä miellyttää miehiä sekä olla vakavasti otettava työntekijä.

¹⁴⁷ Hall 1999, 189-191.

¹⁴⁸ One Direction oli ”poikabändi” eli miespuolisista henkilöistä koostuva yhtye. Justin Bieber on pop-laulaja.

- Jotenki itellä oli sellanen et no onks tää nyt work appropriate¹⁴⁹. Et se oli aika sellanen yllättävä tilanne mitä mä jäin vielä myöhemminki mieltii aika paljon, et sit ku mä meen oikeesti töihin, ni miten mä siin kohtaa sitä asiaa käsittelen ja miten mä sen kanssa toimin. Just ku ei se mun pukeutumine vaikuta siihen miten mä teen mun töitä, tai miten pätevä mä oon tai miten ihmiset ottaa mut vastaan, ni mun ei pitäis lähteä itteeni muokkaa sillee et paremmin sopisin siihen heidän asettamaan muottiinsa.
- Mä rupesi mieltii Sanna Marinii täst, et paljonko hän joutuu mieltii. Et tietty on jakkupukulookki ja miehetki siel siistinä, mut arvostan sitä mistä esimerkiksi keskustelufoorumeil hän saa kuittii, siit et on hiuspidennykset ja siin mieles laittautunu ja kaunis ja tyylikäs ja saaki olla, mut se niinku otetaa esii sit ku ruvetaa työtötelee ja väheksyy.
- Mut tuleeks siin sit vähä se, et aatellaa et sä et oo nii uskottava jos sä oot nätti? Et jos sä olisit vähä homssusempi...
- Nii, mut sit taas kui paljo Tarja Halone, kui paljo sitäki nauretaa sitä häne ulkonäköö.
- Mut miks seki ois naisel jokotai, et joko sä oot ruma ja menestyvä, tai kaunis ja bimbo.
- Just se et [Timo] Soinil naureskellaa enemmän sellast huumoripainotteist ja vitsikäst, enkä meinaa et se ois oikee, mut Sanna Marinille oikee sellast julmaa. –
- Siinä nimenomaa näkyy oikee tällane naisviha, täs tyttöhallitus-meiningis. Melkei et mitä tahansa se Sanna Marin tekee tai puhuu, ni aina se lynkataan.
- Ja sit liitetää viel siihe naissukupuoleen.
- Mul tuli kyl se mielee ku mainittit ton toppien käytön. Et jos sattuu olee rintava, ni itekki huomannu jos vaa pistää jonku topin päälle, mihi kaikil o oikeus jos varsinki kuuma päivä, eikä haluu pistää mitää peittävä, ni välil ihmiset tulee ihan sanomaa et voisitko nyt pistää jotain peittää itseäsi, hirvee lortto. Jos ois sama toppi, mut pienempirintasella, ni ei saa samaa kohteluu siitä. Iha vaa siks ku oon fyysisesti rintavampi, ni oon sit hirvee lortto.
- Joo siis äitini huutais mulle ihan helvetisti tällä hetkellä et oon julkisel paikal tälle. Paljastavasti. ”Lait ny ees joku neule päälles.” No on se tos vieres.

Eräs kanssatutkijoista pohti naisvaltaista alaa, jolla hän työskentelee. Hän tunnustaa ajattelevansa usein esimerkiksi työparin sukupuolesta stereotyyppisesti. ”Mies on rennompi, helpompi ja rehdimpi. Nainen on luultavasti vaativa, tarkka, nipottaja ja arvosteleva. Vaikka toisaalta nainen voi olla myös empaattisempi ja turvallisempi.”

Miesvaltaisessa tehtaassa, jossa Ilona työskentelee, on hänen lisäkseen töissä vain kaksi muuta naista. Tehtaan työntekijöistä korkeammassa asemassa ovat asentajat, jotka ovat aina olleet kaikki miehiä. Viime aikoina Ilona on kuitenkin keskustellut mahdollisuudesta kouluttautua asentajaksi.

Sitä tarjottiin minulle, koska en pelkää likaisia töitä. En kyllä itse edes koskaan ajatellut, että voisin olla asentaja, koska ne on aina olleet miehiä. Ei mulle tullut mieleenkään itse sitä kysyä.

¹⁴⁹ Töihin sopiva.

Myös Aliisa on kokenut epäilyksen tunteita omien haaveidensa saavuttamiseen sukupuolensa vuoksi. Hän on haaveillut pitkään moottoripyöräkortista.

Mietin kuitenkin, että voinko mä mennä tonne autokouluun ja sanoa, että haluan moottoripyöräkortin, vai nauraako ne mut pihalle sieltä. Se on ehkä sitä, että on omassa päässään siinä asiassa. Että koska on nainen, niin on semmonen ennakkokäsitys, että nauraako noi mut pihalle täältä.

Perhe- ja parisuhde-elämään kohdistuvat paineet ja yhteiskunnan odotukset tuottavat paljon sisäistetyin naisvihan kokemuksia ja tunteita. Henkilökohtaisen elämän valintojen pitäisi olla hyvin yksityinen ja yksilön päätettävissä oleva asia, mutta käytännössä näin ei kuitenkaan ole. Elli kertoo esimerkiksi olleensa eräässä parisuhteessa pidempään kuin olisi halunnut, koska koki ympäristöltä odotuksia siitä, että nyt hän on parisuhteessa eikä voi vaihtaa miestä kuin sukkaa. Pauliina ja Vilja ovat välillä kokeneet, että heidän pitäisi suorittaa täydellistä äitiyttä. Oletukset täydellisestä äitiydestä ovat ehkä lähtöisin ulkopuolelta, mutta niiden asettamat paineet on helppo sisäistää itselleen. Välillä niitä on helpompi ja välillä vaikeampi sulkea pois omasta ajattelustaan. Myös Leena on pohtinut sitä, miten paljon hän lopulta vastustamisyrityksistään huolimatta konformoituu odotuksiin – ja ovatko ne sitten kuitenkin myös sellaisia valintoja, joita hän joka tapauksessa tekisi omaehtoisestikin.

Se on ehkä ollu niinku viel voimakkaampaa se muilt tuleva. Se voi olla ihan sellast, et niide laste kaa pitäs olla tai ne ei käyttäydy tai koti ei oo tarpeeks siisti tai millo mitäki, et se semmone tietynlaisen perinteisen roolin [toteuttaminen], vaiks en mä niinku misää vaihees oo antanu ymmärtää et oisin just tämmöne, jolt vois olettaa tätä. Ja oletus, et vaikka tottakai jos lapsi sairastuu, ni tottakai se on äiti joka luopuu kaikesta. Erityisesti mun mielest se korostuu siin vaihees jos o jälkikasvu, et se tietty vaikuttaa tosi paljo muide odotuksii ja vaatimuksii. Ehkä enemmän liittyy siihen äitiytee ku sukupuolee.-- Ehkä se, sanoisin et mun on paljo helpompi rooli ottaa et minäpä luovun omist menoistani ku puolison ottaa se rooli. Et se on vaikuttanu. Semmone mitä oon yrittäny myöhemmi tehdä sellasii valintoi et voisin rikkoo tota. Yks herättävimmist asioista oli, et ku puoliso uralla sai merkittävän kansainvälisen luottamustoimen, ni tavallaa mulle lähetettii kiitokset et oon mahdollistanut mun puolisolle uran. Ehkä tarkotettii hyväl, mut tuntu must iha hirveeltä. Et mun pointti ois se, et toine voi tehdä uraa vapaasti ja samal mun pitäs olla kotona ja hoitaa lapset ja koti ja koulut ja kaikki. Se on toisaalt ärsyttäny ites se piirre, kui helppo on mennä siihe, et tottakai mä hoidan millon minkäki asian.¹⁵⁰

Sana ”vaimomatsku” eli vaimomateriaali toistuu usein Ronjan ja Ellin puheissa. Elli on myös yrittänyt muokautua vaimomatsku-kriteereihin:

¹⁵⁰ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

Pitää olla tietyn tyyppinen, että voit olla hyvä nainen, ja hyvä vaimo. Siihen liittyy anteeksipyyteleväisyyttä omasta naiseudesta, ei saa olla niinsanotusti äänekkäs, pitää olla tietynlaisesti konservatiivinen. Kyllä itelläkin on ollut sellaisia seurustelusuhteita, että oon kysynyt toiselta 'mimmonen sä haluat että mä oon', ja sitten oon ollut sellanen.

Äitiyden lisäksi paineita tulee myös, jos äitiys ei ole osa omaa unelmaa. Äitiys ja naisellisuus on universaalisti eri kulttuureissa pitkän aikaa nähty kiinteästi toisiinsa liittyvänä¹⁵¹, mikä kuuluu kanssatutkijoiden kertomuksissa vahvana riippumatta siitä, ovatko tai haluaisivatko he olla äitejä vai eivät.

Ronja ei halua lapsia ja hän on kokenut joutuvansa perustelemaan sitä jatkuvasti sekä muille että itselleen. Hänelle kipupisteitä ovat olleet muiltakin tulleet kyseenalaistukset siitä, onko hän edes hyvä tai kunnollinen nainen edes, kun ei halua perhettä perustaa. Toisaalta vahvuutta löytyy siitä, että kokee elävänsä omanlaistaan elämää.

Äitiys, kun itse en lapsia halua tehdä enkä oo sillä tavalla äidillinen, että haluisin perustaa perheen, ja sen perinteisen kaavan, autot, miehet, asuntolainat ja lapset. Niin ne naiset ketkä noudattaa tätä perinteistä kaavaa, ollaan niin eri maailmoista. Niin olen välillä yllättänyt itseni katsomasta vähän niinkuin alaspäin, että haluaako he todella tämmösiä asioita. Mutta tottakai tiedostan, että iso osa naisista haluaa just tätä, että he toteuttaa sitä omaa unelmaa.

Iris kokee yhteiskunnan odotuksia sekä siitä että hänellä pitäisi olla parisuhde että omia oletuksiaan siitä, miten parisuhteessa pitäisi olla. ”Oon huomannut, että kyllä mä jotenkin ajattelen, että vaikka kodinhoidollinen vastuu on mulla. Että vaikka molemmat tekis, niin kyllä se ois sitten mun hommaa pitää koti siistinä.” Ilonan ajatukset ovat samanlaisia. ”Tunnen tosi huonoa omaatuntoa, jos en hoida kotia. Tulee sellainen olo, että kyllä mun nyt tarvis. Se on ihan pinttymä.”

Omien oletusten täyttämisen mahdottomuudesta kertoo myös Viivi. Alakoulusta asti hän pyrki opiskeluissaan täydellisyyteen. ”Parhaani tekeminen ei riittänyt. Piti olla paras”, Viivi kertoo ja nimittää ylisuorittamistaan kiltin tytön syndroomaksi. Kiltti tyttö piti olla myös siksi, että naisten tai tyttöjen toimintaan puututaan hanakammin, jos opettajat kokivat, ettei kiltti tyttö nyt suorita kiltteyttään mallikelpoisesti. Viivin tilanteessa jatkuva suorittaminen eskaloitui ylikuormittumiseen jo alaikäisenä. Kiltin tytön syndrooma ei ole vain Viivin oma ajatus, vaan se on tuttua hyvin monelle naisoletetulle. Tällä tarkoitetaan konformoitumista siihen rooliin, että pitäisi olla hyvin käyttäytyvä, muista huolehtiva, täydellisesti itseensä kohdistuvia odotuksia suorittava ja täyttävä. Esimerkiksi viimeisimmässä

¹⁵¹ Vuori 2010, 109-110.

kouluterveyskyselyssä keväällä 2019 paljastui, että tyttöjen pahoinvointi on kasvanut – tyttöjä ja tyttöyttä arvostava kasvatustapa ei ole ollut Suomessakaan kovin yleistä.¹⁵²

Naisten seksuaalisuuteen ja sen toteuttamiseen liittyy valtavasti odotuksia ja vaatimuksiakin. Yhteiskunnan yleisesti hyväksyttynä pitämää, pidättäytyvää ja lähes neitseellistä seksuaalisuuden toteuttamista tai toteuttamatta jättämistä vastoin käyttäytyminen aiheuttaa paitsi ulkopuolelta tulevaa paheksuntaa, myös sisäistettyä naisvihaa. Ilmiöstä puhutaan usein ”slutsheimauksena”, eli naisen seksuaalisuuden moraalisen paheksuntana.¹⁵³ Vaikka omien ajatusten myrkyllisyyden tajuaisikin, ei niiden poissulkeminen aina ole helppoa, kuten Elli kokee edelleen lähes päivittäin:

Kun on ollu paljon lyhyissä parisuhteissa ja kanssakäymisissä, mitkä ei oo johtaneet mihinkään, niin sitte itteensä kohtaan on sillee että 'Oot sää aikamoine huora. Ja ilmaseks viä.' Et kyl sää niinku aikamoinen hupakko olet. Että toinen puoli itsestä on, että 'sä oot just semmonen, sä näytätki siltä'. Mutta sitten se toinen puoli on sillee, että 'Mitä vittuu, en kyl todellakaan oo'.

Omaa käytöstä tai siihen kohdistuvia ennakkoluuloja ei voi olla välttämättä vertaamalla miehille sallittuun käytökseen myöskään. Vaikka nämä tunnistaa yhteiskunnan ristiriitaisiksi odotuksiksi samasta käytöksestä mutta eri sukupuolilta, se aiheuttaa paljon pohdintaa ja huonommuudenkin tunnetta tai pohdintaa siitä onko itse hyväksyttävä.

Kyl mä vertaan itseeni miehiin paljon, naisena. Ja et miehille sallitaan paljon asioita mitä minulle ei, naisena sallita, tai mä en saa puhua niistä asioista sillee ku miehet tai ilmaista itteeni sillee ku miehet, esimerkiksi ny seksuaalisuus. Se o ny se mikä ensimmäisen... toki se muuallaki, työelämäs ja näin, mut mä koen sen seksuaalisuuteen liittyvän vahvasti. No tavallaa ilmaista sitä sun seksuaalisuutta, sitä vapautta toteuttaa ittees. Ku puhuttaa sinkkuhmisist, et jos nainen sinkkuna harrastaa vaiks irtosuhteita tai ei halua parisuhdetta just nyt et nauttii seksist, fyysisest kanssakäymisest miehen kans, ni mä koen et sitä vähä pidetää huonona sitä naista siin kohtaa. Ku sit taas miehelle se on kautta aikojen ollu sallittuu, hyväksyttuu, niil on ollu rakastajii, ne käy vierais. ”Pojat on poikii.”¹⁵⁴

Reaktiot sisäistetyn naisvihan tunnistamiseen omissa ajatus- ja käytösmalleissaan vaihtelivat kanssatutkijoiden joukossa. Vaikka itsensä kiinni saaminen hävetti, sillä koettiin myös olevan positiivisia vaikutuksia. Pauliina kuvaili, miten ensireaktio tunnistaessa ajatuksissaan sisäistettyä naisvihaa on häpeä ja tunne siitä, miten ei ole sen parempi ihminen kuin muutkaan näitä ajatusmalleja alitajuisesti toteuttaessaan. Niiden tunnistaminen kuitenkin saa miettimään sitä, mistä ne tulevat ja kuka niitä on opettanut. Samoilla linjoilla ovat myös esimerkiksi Elli,

¹⁵² Otsamo 16.9.2020. Artikkelissa on haastateltu lastenpsykiatriaerikoistuvaa lääkärää, LT Riikka Riihosta.

¹⁵³ Talasterä 17.5.2021. Artikkelissa Temptation Island Suomi -realityohjelman naisosallistujiin kohdistuvaa vihapuhetta kommentoi tutkijatohtori Katariina Mäkinen.

¹⁵⁴ Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

Iris ja Ilona. Elli tuntee olonsa hyväksi kiinnittäessään huomiota omiin sisäistettyä naisvihaa heijastaviin ajatuksiinsa, koska siten hän huomaa tiedostavansa näitä asioita, ja siten voivansa pyrkiä tietoisesti ajattelemaan eri tavalla. Hän ei ole enää ”unessa”, vaan kokee oppineensa asioita. Ilona puolestaan kokee, että aiheesta puhutaan nyt enemmän joka puolella, kun siitä aiemmin ei ole paljoa puhuttu Suomessa tai suomeksi. Sisäistetyn naisvihan värittämät ajatukset ja tunteet herättävät Irista miettimään omia ajattelumallejaan, ja tunnistamaan paremmin sisäistettyä naisvihaa ylipäätään.

Roosa puolestaan kertoi kokevansa olonsa syylliseksi ja vähän tyhmäksi sortuessaan tiettyihin ajatusmalleihin. Ne refleктоituvat paitsi muihin naisiin myös häneen itseensä:

Mikä mä oon paheksumaan jotain toista tapaa olla nainen, tai miksi paheksun itessäni semmosii piirteitä? Esimerkiksi kun mä oon aika tunteellinen ja suht herkkä kuitenkin, ja on ollut tavallaa itelleen vaikee myöntää, kun aina on ollut, että pitää olla vahva, täytyy jaksaa, itse täytyy pärjätä, mikä on tietty aika suomalaista, niin miksen sais olla vaikka äidillinen, kun omassa kaveriporukassa oon vähän sellanen kanaemo.

5.2 Muilta naisilta

Sisäistetyn naisvihan kokemukset eivät rajoitu vain kanssatutkijoihin itseensä, sillä lähes kaikki ovat kokeneet sitä myös muilta naisilta. Kertomusten perusteella näitä asenteita ylläpitävät niin hyvin läheiset kuin tuntemattomatkin ihmiset. Kaikki kokemukset eivät kohdistuneet välttämättä kanssatutkijaan itseensä vaan he olivat todistaneet tapauksia yleisellä tasolla. Aineiston perusteella vaikuttaa vahvasti siltä, että toisen ihmisen naiseuteen, naiseuden kokemukseen tai sen esittämiseen ja toteuttamiseen on sanansa sanottavana ja tuomionsa annettavana lähes kenellä tahansa äidistä esihenkilöön. Ruodinnan kohteeksi kelpaavat niin ulkonäkö, seksuaalisuus, harrastukset, perheellisyys tai sen puute – kritisoitavaa löytyy elämän jokaiselta osa-alueelta. Naisten toimintaan puututaan, ja sitä arvostellaan, hanakammin kuin miesten. Ryhmäkeskusteluissa pohdittiin erityisesti naisten puuttumista toisten naisten toimintaan, ja miten sukupolvien väliset erot siihen vaikuttavat. Seuraavan keskustelun aikaansai Facebook-kommentit naisilta koskien Roope Salmisen seksuaalirikosoikeudenkäyntiä.

– Ni useimmitte ne on ne Pirjo-Irmit ja muut, jotka huorittelee ja nii kamalaa tekstii käyttää, et miksi tommonenki likainen lutka tuolla, sietää joutuukki jonneki.
– On niinku yleisesti törkeitä, iha mihi vaa liittyen, myöskin naisiin, mut sit naiset on ottanu tosi usein kohteeks just naiset.
– Ja must kauheimpii o ne, et siin voi ol joku tosi traagingenki uutisotsikko, ja sit siin o vaa kuva naisest jota se koskee. Ja sil ny sattuu olee vaikka huulitäyteet tai avonaine paita, ni siin yhläi naiset ja miehet sivuuttaa sen itse aiheen, vaiks et

”hyväksikäyttö tuhosi elämäni”, ja sit ne rupee kommentoimaa et olisi toikin voinu jättää noi kauheat ampiaisenpistokset huulistaan ja hirveä lumppu. Miks pitää tommost ruvet niinku tällases.

– Se o kumma juttu et nää keski-ikäset Ritva-Liisat, ni tuntuu et ne ei tunne niinku mitää häpeet. Et nuoret sentää, yhtää sitä hyväksymät, on sentää josai jodelissa, et nää tekee sitä omal naamal. Kirjotellaa eikä mistää välitetä. Et mitä täs o tapahtunu sukupolvie välil, et nuoret sentää häpee sen verra sitä omaa käytöstää, ettei tee sitä omal naamallaa.

– Heidät o kuitenkin kasvatettu siihe et tytöt o tietynlaisii, pitää jalat ristis kunnes o naimiis ja...

– Mut he iha aidosti, vilpittömästi o sitä mieltä. Ne o heijä arvot mitkä siin loistaa ja paistaa, ja asenne.

– He ei oo niinku muut naiset.

– Eiku nykyajan naiset, ja nuoret naiset vast onki!

Vilja työskentelee naisvaltaisella alalla ja hänen työpaikassaan on pelkkiä naisia. Hänen kokemustensa perusteella työpaikan naisvaltaisuus vaikuttaa sekä positiivisesti että negatiivisesti. Solidaarisuus, toisten tukeminen ja samalla viivalla oleminen kuuluvat hyviin puoliin, mutta ongelmina on toisaalta kuppikuntien muodostuminen ja kateuskin tietyssä määrin. Erään kanssatutkijan naisvaltaisella työpaikalla ”nokkimisjärjestykseen” vaikuttaa sukupuolen sijaan enemmän ikä ja hierarkia. Selän takana saatetaan arvostella ”nuoria likkoja”, ja myös ulkonäkö saattaa vaikuttaa työyhteisön asenteeseen ihmistä kohtaan. Tälle kanssatutkijalle itselleen on kerrottu myöhemmin, että häntä on monesti pidetty ylimielisenä ja ylpeänä diivana, vaikkei hän itse koe olevansa kumpaakaan. Hän kuitenkin tunnustaa välillä sortuvansa itse samanlaiseen ajatteluun: ”Näyttävää, missityyppistä, laittautunutta tyyppiä koskien, niin eka ajatus on, että se on varmaan vähän diiva. Hävettää, koska ei se ulkonäkö mitään ihmisestä kerro, eikä saisi kertoa.”

Ilonan työpaikalla on hänen lisäksi vain kaksi muuta naista. Toinen heistä toimii esihenkilöasemassa, ja Ilona on muutaman kerran todistanut melkoisia lausahduksia ja ajatuksia. Kerran työpaikalle oli tulossa oman alansa asiantuntija, joka sattumoisin oli nainen. Ilonan naispuolinen esihenkilö oli tuhadellut naureskellen, että ”mikähän asiantuntijanainen tuokin muka on”. Toisella kertaa saman naispuolisen esihenkilön sanat osuivat Ilonaan itseensä:

Ihmisiä usein ihmetyttää, että mua kiinnostaa autot ja autourheilu. Kerroin kahvipöydässä, että kihlattuni haki uudet vanteet autoonsa, ja ne maksoi 600 euroa. [Esihenkilö, nimi poistettu] sanoi, että ’juu, no miehille on aina noi vanteet niin tärkeitä’. Sanoin, että no mulla on hienommat. Maksoikin saman verran.

Ennakkoluuloja harrastusvalinnoistaan on kokenut myös Vilja. Häntä kiinnostaa muun muassa pelaaminen, ja hänellä on moottoripyöräkortti. Viljan kertoessa näistä mielenkiinnon kohteista, on vastauksena sukupuolesta riippumatta usein suurta ihmetystä. ”Tosin en voi olla

varma, ovatko ne siksi, että olen nainen vai siksi, että olen minä.”

Ulkonäölliset asiat tuntuvat monen kanssatutkijan elämässä olevan vapaata riistaa muilta naisilta tulevalle kritiikille. Ylipäättään naisoletettuna oleminen vaikuttaa olevan oikeutus muilta tuleviin kommentteihin siitä, miten hyvin tai huonosti ihminen kritiikin antajan omaa naiskuvaa toteuttaa. Viiville on kuullut useaan otteeseen, miten hän ei näytä siltä, miltä näin tytön pitäisi, ja miten hän on pilannut itsensä esimerkiksi lävistyksen vuoksi. Aliisan äiti on monesti kehoittanut häntä olemaan vähän feminiinisempi sekä kertonut vinkkejä siitä, miten naisen kuuluu olla ja sanoa. Yhtenä vinkkinä esimerkiksi se, että aina pitäisi pitää rintaliivejä, myös kotona ollessa. Aliisalta on myös kysytty onko hän kenties masentunut, koska hänellä ei ole meikkiä. Miehen kanssa naimisissa oleva Roosa kuulee edelleen ihmettelyjä siitä, miten hän ei olekaan lesbo, vaikka hän nuorempana pukeutui androgyynisemmin.

Ulkonäköön liittyvät odotukset ja niiden vaikutus sekä itse koettuun että itse toteutettuun sisäistettyyn naisvihaan nousivat esiin myös ryhmäkeskusteluissa.

– Mut sit huomaaan kyl et mua ärsyttää sellaset naiset, jotka on kovi miesmäisiä ja kovi vahvoja, en tiä miks se ees ärsyttää, mut se ärsyttää.

– No just et jos o oma semmone vastakohta.

– Tuntuu vieraalta.

– Tietynlaine uhka itelle tai tuntuu sellaselt.

– Se o jännä ristiriita, ku jäin mieltii et millane se naisen pitää olla tai millai pukeutuu. Samal ku oon ite sitä mieltä et saan just ol tälle, laittautuu ku menee baarii, tykkään laittautuu ja saan ol naiselline. Mut sit mul on yks ystävätär, hän on hyvin naiselline niinku muutenki, muodokas, runsaat muodot ja pitkät hiukset. No nyt mä sanon et överinaiselline ja tässäki jo huomaa tän, hänel tosi lyhyt paita, tosi lyhyt hame, korostaa sitä ja on ylpee siitä. Kulkee rinta pystys ja o ylpee siitä. Ja mua vähä nolottaa kulkee sen kans, tää o iha hirveet sanoo. Mul tulee vähä sellasii et onks sun pakko pistää tollasii, et eks voi vähä tone it down¹⁵⁵. Sää tiiät et se ulkonäkö ei saa määrittää sitä, millai muut suhu suhtautuu, et muut pitää sua bimbona tai tyhmänä tai kevytkenkäsenä siks ku oot pukeutunu liia lyhkäsee hameeseen tai jos sul o isot rinnat vaikka. Samaa aikaa mä oo sillee et onks pakko iha noi, kaikki katsoo meitä. Samaa aikaa sitä ihailee. Et toisel o pokkaa, rohkeut, itsevarmuutta olla välittämättä.

Kanssatutkijat kertoivat useaan otteeseen, miten käsite ”kiltti tyttö” ja siihen täsmäämisen oletus ja edellyttäminen ovat olleet läsnä monissa eri kokemuksissa. Roosan ystäväpiiri koostui nuorempana pelkästään pojista ja näin ollen vanhemmat naisopettajat erityisesti karsastivat häntä. Roosa kuuli usein opettajilta, miten ”kiltit tytöt eivät käyttäydy noin”. Tyttömaisille työille lirkuteltiin ja heitä suosittiin, mutta Roosalle ei hyvä heilunut hänen ollessaan erilainen kuin mitä tyttöjen olisi pitänyt olla. Aliisa puolestaan oli ajatellut

¹⁵⁵ “Tone it down” eli hillitit itseään.

hakevansa opiskelemaan oikeustieteelliseen, mutta hänen tätinsä oli todennut Aliisan olevan ”liian liikkis” sinne. Aliisa uskoi luottohenkilöksi kokemansa tädin sanoja, eikä hakenut opiskelemaan.

Ellin tuntemukset omasta sisäistetystä naisvihastaan seksuaalisen aktiivisuuden takia vaihtelevat usein sen myötä, millaista vahvistusta hän saa joko ajatukselleen olevansa huora, tai ajatukselle siitä, että hän saa myös naisena toteuttaa vapauttaan.

Jos vaikka äiti on ollut mua kohtaan niin, että se on huoritellut, niin se on vaikuttanut, että jos mun äiti sanoo noin, niin sen on pakko olla totta. Mutta itekkin sitten haluu puohustautua tollasessa tilanteessa, että 'hei, sä oot vaan kateellinen'. Yritän itse mieltä, että en hakisi ulkoista vahvistusta millekään tunteelle, ja että mitä toinen sanoo sulle, niin se on sen omaa projisointia, että ei se välttämättä liity suhun mitenkään.

Ryhmäkeskusteluvaiheessa naisten seksuaalista aktiivisuutta sivuttiin sekä Tympeät tytöt - kuvassa että Roope Salmista koskevan uutisen Facebook-kommenteissa. Huora-sanan käyttö ja sanankäytön haavoittavuus ja henkinen väkivalta nousivat esiin molempia mediaesityksiä koskevissa keskusteluissa. Huoraksi kutsutuksi tuleminen on tuttua surullisen monelle kanssatutkijalle.

Just eilen muistelin teinivuosii, ja niit kertoi, ku itseäni ja parast ystävää, ei ollu yks eikä kaks naista ku kutsu huoraks. Kumpikaa ollu ees ollu koskaa pojan kaa, et neitsyit, eikä pukeuduttu mitenkää provosoivasti, ehkä sit heidä mielestä. Tiukka toppi saatto riittää siihe. Iha o vessakirjotuksii ollu et huoria ovat.

Opiskelin teollist pintakäsittelyalaa, meil oli ain työvaatteet ja hupparit. Koulu aulast läpi käveltii ni sielt kuulu et helveti huorat, et se o nii arkipäiväst. Paskaset työvaatteet ja hupparit ja silti huudetaa huoraa.

Heteronormatiivisuus paitsi naiselle hyväksyttävänä käytöksenä näkyi myös kanssatutkijoiden kokemuksissa sukupuoli- ja seksuaali-identiteettikysymyksissä. Roosa kertoi kokemuksiaan aiemmasta työstään lastensuojelulaitoksessa:

Kuulin, miten nuorelle tytölle, jolla oli ensimmäinen tyttöystävä, sanottiin, että kyllä säkin pääsisit helpommalla kun seurustelisit vaan jonkun kivan pojan kanssa. [Alaikäisen] tytön aiemmat poikaystävät olivat olleet täysi-ikäisiä miehiä, ja nyt hänellä oli kerrankin oman ikäinen seurustelukumppani.

Sisäistettyä naisvihaa saatettiin muistaa koetun myös ihan lapsuudesta asti muutenkin, toisten naisten osalta – oman perheenkin sisällä. Leena muistaa lapsuudestaan havainnoineensa jo hyvin nuorena, miten hänen äitinsä äiti kohteli eri sukupuolta olevia lapsenlapsiaan ja sitä ennen lapsiaan. Tätä ei nuorena osannut tunnistaa sisäistetyksi naisvihaksi, vaikka myöhemmin se on ollut melko selkeää Leenalle. Vaikka Leena kertoo äitinsä olleen muuten

hyvin kiltti ja myöntäväinen, oli hän kokenut erityistä ylpeyttä äidistään tämän noustessa vastustamaan oman äitinsä räikeää, lapsiinkin jo kohdistuvaa syrjintää ja sisäistettyä naisvihaa.

5.3 Miehillä

Valtaosa kansatutkijoista kertoi kuulleensa, että Suomessa on tällä hetkellä ämmähallitus, huulipunahallitus tai tyttöhallitus. Nimityksestä huolimatta kyseisten hallituslaisten oikea paikka olisi toki keittiössä tai muissa naisten töissä. Naisten työt olivat näistä puhuville miehille hyvin selkeitä, ja ehkä vieläkin selkeämpää oli se, mitä naisten työt eivät ainakaan ole: niitä kunnon miesten töitä, joihin tarvitaan voimaa ja teknistä osaamista, jota naisilta ei voi mitenkään löytyä. Kokemuksia oli useita, niin töistä kuin harrastuksista. Kokemuksia yhdistää se, miten naisten oletetaan olevan kyvyttömiä ja kykenemättömiä fyysisyyttä vaativiin töihin.

Iris on aiemmin työskennellyt puutarha-alalla, jossa problemaattinen ajatus on, että miehet käyttävät koneita ja naiset kitkevät. Kerran Iris oli itse päässyt käyttämään konetta, jolloin hänen naispuolinen esihenkilönsä oli huolestuneena varmistanut, että olihan Iriksellä tähän toisen, miespuolisen esihenkilön, lupa. Ilona puolestaan on ollut tehtaassa töissä lähes neljä vuotta, ja hänellä kesti kauan todistaa muille osaavansa työnsä. Tehtaassa asentajan työtä tekevät ovat aina olleet miehiä. Ilonan miespuolinen serkku oli ollut töissä neljä kuukautta, kun hänelle oli ehdotettu asentajaksi kouluttautumista. Kun Ilona itse oli vihdoinkin päässyt keskustelemaan mahdollisesta asentajaksi kouluttautumisesta lähes neljän vuoden jälkeen, oli hänelle lakonisesti todettu, että ”Kai sä tiiät, että nää [asennettavat] muotit on kalliita?” Oletettavasti kyseiset muotit ovat kalliita kaikille. Nuorisopolitiikassa mukana ollut Aliisa luonnehtii itseään harteikkaaksi itäsaksalaiseksi kuulantyöntäjäksi ruumiinrakenteeltaan. Nuorisopolitiikassa useat asiat tehdään talkoohengellä, mutta Aliisan tehtäväksi usein painavien säkkien kantamisen sijasta annettiin kahvinkeittäminen. Syyksi oli sanottu esimerkiksi se, että naisille sattuu niin paljon vahinkoja.

Kansatutkijoiden kokemuksissa näkyi, miten samanaikaisesti heitä pidetään miesten töihin liian heikkoina, miten heiltä odotetaan epänaissellisempaa käytöstä esimerkiksi työyhteisössä ollakseen vakavasti otettavia ja miten kuitenkin miehet saattavat olla hyvinkin reviiritietoisia ”omista” maailmoistaan. Viivi harrastaa ryhmäpelaamista internetissä, mutta on vähentänyt tiettyjen pelien pelaamista kokemansa syrjinnän vuoksi. Omankin joukkueen jäseniltä tulevat herjaukset ja ”me oltiin täällä ensin” -asenne on vienyt häneltä monesti pelaamisen ilon. Vastaansanomien ja itsensä puolustaminen usein innostaa muita jatkamaan ja koventamaan

herjauksia. Miesten reviiiritietous ulottuu lähes kaikkiin mielenkiinnon kohteisiin, kuten ryhmäkeskusteluissa kanssatutkijat totesivat. Seuraavan keskustelun inspiroi Eve Kulmalan videolla esiintyvä t-paita.

- *Ton Gunnarit¹⁵⁶-paidan tunnistin ehkä enempi sieltä nuoruusajoilta, et pari kaverii ei tosiaa kuunnellu niit bändei, minkä paitoi käytti ja sil haettii just sitä hyväksyntää. Ni siin tuli ehkä itel vähä sitä sisäistettyy naisvihaa ku oli sillee et, mikä sua vaivaa. Siin tuli vähä semmone ku ite oli just semmone ku oli, ni muutte feikkiys tuntu tyhmältä. Approrprioit mun kulttuurua!*
- *Kerro mulle näistä, todista et sä tykkäät näistä. Ja sit toinen vastaava tullu vastaan, et ku mainitsee et tykkää pelaamisesta, ni sit tulee näitä...*
- *”Pelaatsä Simsii?”*
- *Ruvetaa oikee kuulustelemalla kuulustelee, et tiedäkö mä oikeesti ja pelaanko mä oikeesti. Ja sit jos mainitsee mitään pelejä, jotka ei oo peliyhteistön miesyleisön silmissä niinku...*
- *Uskottavii.*
- *Nii uskottavii, ni sit tulee hirveesti mössönmössön ettet sä oikeesti pelaa jos sä pelaat tollasta. Hirveetä schaijaa.*
- *Kunnon portinvartijoita¹⁵⁷.*

Alasta riippumatta kanssatutkijat kokivat miesten mahdollisuudet työelämässä paremmiksi esimerkiksi palkkauksen ja etenemisen saralla. Ronja kertoi, että sosiaalialalla vähälukuisemmat miehet lähes viedään työpaikkojen suhteen käsistä. Vilja on todistanut eri työpaikoissaan alasta huolimatta miesten etenevän asemassaan nopeammin. Pauliinan miehelle oli tultu tarjoamaan henkilökohtaista palkanlisää hyvän työn tekemisen vuoksi. Samanlaisessa roolissa omassa työssään oleva Pauliina ei voisi kuvitellakaan työnantajansa tulevan vapaaehtoisesti kiittämään rahallisesti hyvästä työstä: ei osaamisen tai ansaitsemisen puutteen vuoksi, vaan hänen sukupuolensa takia.

Kanssatutkijat olivat kokeneet myös huomattavasti fyysiseen naiseuteen ja sen piirteisiin kohdistuvia ennakkoluuloja, vihaa ja turvattomuutta. Iiriksen poikaystävä epäili kuukautisten olevan syynä, jos Iiris oli pahalla päällä. Ravintola-alalla työskennellessään Aliisa saattoi kokea asiakkaiden puolelta pyyntöjä näyttää tissit ja lähteä panemaan, etenkin jos alkoholia oli nautittu. Roosa muisteli lukuisia iskuyrityksiä, joihin ei:tä ei ole huolittu vastaukseksi. Elliä oli 14-vuotiaana kesätöissä miespomo ahdistellut, mutta Elli oli tajunnut sen vasta myöhemmin. Muita miehiä tai poikia pomo oli kohdellut asiallisesti, mutta esimerkiksi Ellin työtä tarkkaillessaan oli hän saattanut pitää kättään Ellin reidellä ja nojata kiinni. Käytettyä

¹⁵⁶ ”Gunnarit” eli Guns’n’Roses on se rockyhtye, jonka t-paita Kulmalalla on päällään sketsivideolla.

¹⁵⁷ Portinvartijalla viitataan englanninkieliseen termiin ”gatekeeping”. Se tarkoittaa henkilöä, joka on kohottanut itsensä ”portinvartijan” asemaan jossakin aiheessa, ja kuvittelee voitavansa ylempiarvoisena päättää muiden oikeudesta olla myös kiinnostuneita aiheesta. Samoin portinvartija voi halveksua toisen, alempiarvoisen, näkemyksiä aiheesta.

autoa ostaessaan Elliltä puolestaan oli oletettu seksuaalisia palveluita kiitoksena. Elli on myös parisuhteissaan kokenut usein aiempien suhteiden painolastin kohdistuvan itseensä.

Miesystävä on saattanut esimerkiksi syyttää Elliä siitä, miten häntä on aiemmin petetty, ja miten kaikki naiset ovat samanlaisia.

Aineiston mukaan kanssatutkijoilta on siis odotettu vapaata seksuaalista käyttäytymistä miehen niin pyytäessä, ja kieltäytyneet reaktiot on otettu tuottuneesti vastaan. Kuitenkin myös seksuaalista itsemääräämisoikeutta toteuttaessaan kanssatutkijat ovat kokeneet naisvihaa. Ronjalle on mies kertonut lukko-vertauksen.

Se on hyvä avain, joka käy moneen lukkoon, mahdolliseen moneen lukkoon käyvä avain on hyvä. Mutta se lukko, mihin käy useampi avain, se on paska lukko.

Lainauksessa avain siis tarkoittaa miestä/penistä ja lukko naista/vaginaa: miesten seksuaalinen aktiivisuus nähdään hyvänä ja hienona asiana, mutta naisen seksuaalinen aktiivisuus huonoutena ja halpana. Vertaus tuntuu sen kuulleesta, ja lukkoon verratusta, Ronjasta raivostuttavalta, epäoikeudenmukaiselta ja yksinkertaisesti vääryydeltä. Hän kokee sen olevan malliesimerkki siitä, miten miehille ”pojat ovat poikia”, mutta sinkkunaisella ei ole vapautta tai oikeutta ilmaista fyysistä vapauttaan ilman, että saa huoran maineen. ”Käytetty” nainen on huono eikä ollenkaan vaimomatskua. Häntä ei huoli kukaan.

Käytös, ulkonäkö, työ ja seksuaalisuus ovat universaaleja teemoja naisvihan kokemisessa riippumatta siitä, kenen taholta sitä koetaan. Miesten osalta koettuun naisvihaan liittyy kuitenkin turvattomuuden tunne vahvemmin kuin muihin kanssatutkijoiden kokemuksiin. Naisena yksin tai naispuolisen kaverin kanssa matkustaminen koetaan usein synonyymina sille, että on vaarassa, kokee paljon reissannut Ronja. Viivi on kokenut olonsa turvattomaksi sekä sanallisen että mahdollisesti fyysisen hyökkäyksen osalta tuttavapiirissä ihmisoikeuksien tullessa keskustelun aiheeksi. Roosa tiivistää omassa haastattelussaan, että elämä on aina vähän vaarallisempaa naisena.

Naisiin kohdistuu erityisesti lähisuhdeväkivaltaa sekä seksuaalista väkivaltaa. Molemmissa näissä vallalla ja alistamisella on iso rooli: väkivallan teko liittyy usein hallitsemiseen, naisen seksuaalisuuden kontrollointiin ja miehisyuden esittämiseen.¹⁵⁸ Lontoossa maaliskuussa 2021 kotimatkallaan siepattu ja murhattu Sarah Everard nosti maailmanlaajuisesti otsikoihin keskustelun naisten kokemasta pelosta ja säännöistä, jotka valtaosa naisista on sisäistänyt liikkuakseen turvallisemmin ulkona yksin. Illalla kuljetaan mahdollisimman hyvin valaistuilla kaduilla ja kulkuväylillä. Pukeutua pitää niin, ettei myöhemmin tarvitse spekuloida oliko uhri

¹⁵⁸ Koskinen 2010, 247.

kenties pyytänyt tulla väkivallan teon uhriksi. Sarah'n murha sai nopeasti aikaan myös sosiaalisessa mediassa leviävän ”Text me when you get home” -kuvan, joka esitti tekstiviestiä ystävältä toiselle. Pyyntö lähettää viesti, kun on päässyt turvassa kotiin, ei valitettavasti ole vieras monellekaan naiselle ympäri maailmaa, ja tähän kuvalla haluttiin kiinnittää huomiota kehottamalla naisia jakamaan tarinoita väkivaltaisista tai seksuaalisen väkivallan kokemuksista, peloista pimeässä tai ihan vain yksin miehiä tai miesjoukkoja ohittaessa.¹⁵⁹ Kenties eräs shokeeraavimmista asioista Sarah'n murhassa oli se, miten hän noudatti näitä sääntöjä ja silti hänet murhattiin. Nämä säännöt ovat tuttuja valtaosalle naisia, ja edes jonkinlaista turvallisuudentunnetta – ajatusta siitä, että jos *minä* käyttäydyn kuten pitää, minulle ei tapahdu ehkä pahaa – oli ravisteltu.¹⁶⁰ Sarah'n murhaaja on mies, ja kuvottavinta tapauksessa on se, miten siitä uutisointi synnytti pelottavuutensa vahvistamia miesten, tai jopa nuorten poikien, ahdisteluliikkeitä naisia kohtaan. Aliisa kertoi, miten Sarah'n murhan jälkeen Suomessakin ovat poikajoukot lähteneet seuraamaan naisia iltapimeällä, huudellen perään ”pelottaako”.

Ajatus siitä, että naiseen kohdistuva väkivalta tai sen uhka riippuisi hänen omasta käytöksestään, tuli esille myös ryhmäkeskusteluissa. Sitä, ”ansaitseeko” nainen seksuaalista väkivaltaa perustuen hänen käytökseensä ylläpitävät sekä miehet että naiset, uskovat kanssatutkijat.

– Surullista et naisina ja aika nuorinaki hyväksyty, et et voi mennä kenenkää kyytiin tai vetää kännejä ilman, et joku kattoo et oot ok, et älä ny oo nii tyhmä. Ollaa vaa hyväksyty se et noin vaa käy ku mokaat. Naiset vähintäänki tiedostamatta kääntää sen uhrin vaikutusvallan alasena olevaks asiaks eikä tekijän.

– Ehkä näkee sen kumpi oletettu sukupuoli kirjottaa kommentin, itekki huomaa sen et patriarkaalia ei rakenna vaan ne miehet, vaa me kaikki vahvistetaa sitä kuvaa koko aika. Tai vahvistetaa tai ei vahvisteta, riippuu kuinka siihe sit reagoi tai kommentoi.

– Täs on kyl just tätä vähä tiettyy meininkii. ”Jotkut on just tollasii”. Et emmää siis, mut jotku naiset... Ja sit se o iha sairast, ku nyt ollu näit hyväkskäyttöjuttui, ku sit se oletus o et se uhri saa nii paljo jotai hyötty, et se tulee niist asioist ulos, et varmaa just raha tai mainee takii...

– Tuntuu, koska nää o et sun pitäs tietää paremmi. Koska johanen nainen o iha varmaa kokenu näitä. Must se o ollu vähä liia korkee raja pitkä aikaa et mikä o seksuaalist häirintää ja mikä o seksuaaline teko. Et melkei mitä vaa saa tehdä, mut sit ku o liia lyhyt hame, ni ”no mut sää halusit sitä, sul oli hame ja verkkosukkahousut, eikse nyt tarkot et tuu tänne”.

– Se [seksuaalinen väkivalta] on se naisen kokemus.

– Ku tulee se häpeän tunne, ja et onks se nyt sitte et ku olin humalassa...

¹⁵⁹ Macfarlane 11.3.2021.

¹⁶⁰ Manne 17.3.2021.

– Nii ja ku yleine mielipide o toi, ni voi se omaki ajattelu hämärtyy siin, et tää o iha ookoo. Ja sit ehkä myöhemmi herää siihe et hetkine, ei toi ny ehkä ollu iha okei mitä mul tapahtu ja sillo siit kertoo sitte.

Naisvihan kokemusten kattavasta kirjosta huolimatta valtaosa kanssatutkijoista kokee kuitenkin mahdollisuutensa elämän eri osa-alueilla pääosin positiivisiksi. Pauliina ja Vilja uskovat, että omalla työllään ja taidoillaan voi päästä eteenpäin. Vilja kertoo vanhempiansa opettaneen hänelle sen, ettei pienistä asioista pidä valittaa ja töiden eteen on nähtävä vaivaa. Hän uskookin pääsevänsä elämässään juuri sinne, minne omat taidot riittävät.

Viivi puolestaan toivoo pääsevänsä tulevaisuudessa töihin alalle, joka on perinteisesti nähty hyvin miesvaltaisena. Hän pohtii, miten paljon sukupuoli mahtaa edelleen alaa määrittää: vaikka paljon kehitystä onkin alalla tapahtunut sukupuolten välisessä tasa-arvossa, mietityttää Viiviä, onko hän tarpeeksi hyvä, pätevä tai palkattava. Iris puolestaan kokee omat mahdollisuutensa elämässä tasa-arvoisiksi erityisesti sen takia, millainen hän on, ja millaiseksi hän on oppinut:

Joo, koska osaan itse olla piittaamatta kulttuurisista normeista. Ajattelen, että mä haluan nyt tehdä näin, niin sitten mä teen. Ainakin mun mahdollisuudet on tasa-arvoisemmat kuin joillain muilla ihmisillä. Vaikka oon valkoinen länsimainen nainen, niin sitten kun oot kasvanut tässä kulttuurissa joka nostaa toista sukupuolta, niin heihin verrattuna koen, että mulla on tasa-arvoisemmat mahdollisuudet, kuin jos sä olisit se pieni hentoinen nainen.

5.4 Tytöttely

Tytöttely ilmiönä on tuttua jokaiselle kanssatutkijalle ja jokainen heistä on kokenut sitä elämänsä aikana. He kuvailevat tytöttelyä vähättelyksi, jonka tarkoitus on usein nöyryyttää ja asettaa työteltty henkilö alemmaksi itseään, esimerkiksi työympäristössä. Tytöttelyä oli koettu usein vanhempien miesten, mutta erityisesti naisvaltaisilla aloilla myös vanhempien naisten, tekemänä. Ikä ei välttämättä ole määrittävä tekijä, vaan asema korkeammalla työpaikan asteikossa iästä huolimatta saattoi aiheuttaa tytöttelyä. Roosa sanoo tytöttelyn tuntuvan vähättelevältä: ”Että oot vaan tollanen tyttö, ihan ku tyttö olis vain joku ´vaan´.” Vähättelyn tunteesta puhuivat myös Vilja ja Ronja.

Naisvaltaisella alalla vanhemmat naiset puhuu tyttönä, eli eivät arvosta sua, kun oot vaan tollanen tyttö. Se tuntuu nololta – sille sanojalle. ¹⁶¹

¹⁶¹ Vilja, yksilöhaastattelu 22.4.2021.

Siinä on sellanen 'älä puutu tyttönen' -fiilis, alistetaan nuoria hölmöjä, jotka on kouluttamattomia ja hakee paikkaa vielä. Se tuntuu nöyryyttävältä ja alentavalta.
162

Kuitenkin tyttö-sanahan käyttö ja sen kokeminen ovat hyvin kontekstiriippuvaisia. Esimerkiksi hoivakodissa työskennellessään Aliisa ei kokenut asukkaiden tytöttelyä vähättelevänä. Samoin Roosa kertoi välillä kuulevansa tytöttelyä hellittelyä esimerkiksi läheisiltään. Vilja puolestaan kertoi olevansa ”isin tyttö”, jossa kontekstissa tyttö-sana on hyvin positiivinen. Naissukupuolen vähättelyä harjoitettiin nuoruuteen ja osaamattomuuteen liittyvän tytöttelyn lisäksi myös rouvittelemalla. Ilmiö on sama, vaikka sana on eri: iän osoitus pilkkaamistarkoituksessa tai halveksien on yhteistä. Leena kertoo, että nykyisin rouvittelemalla keittää hänellä yli samalla tavalla kuin tiettyssä mielessä käytetty tytöttely aiemmin.

Ja nyt uus ilmiö se rouvittelemalla. Huomaan, et siihen liittyy taas tää ulkonäkö-asia, et ikäänku tyttönä vielä on sellane harmiton viehättävä hepsankeikka, ja rouvittelemalla on sellane et oot vähän niinku jo paras päiväys menny jo. Tuntuu hirveen usein olevan sellane klangi. -- Se rouvittelemalla on sellane et keittää aika nopeesti mulla. Liittyy nimenomaa siihe tapaa mil sitä käytetään, et tavallaa pyritään mitätöimään se [persoonaa]. Siin on viel sellane rouvittelemalla liittyvä negatiiviset mielikuvat, enemmän se Justiina tulee mielee, eihä jos joku puhuu rouvasta ni ei kauhee helposti tuu mielee joku tyylikäs vanhempi nainen, vaikka Seela Sella. 163

Monet kanssatutkijat kertovat myös harrastavansa välillä itse tytöttelyä – sarkastisesti. Huumorilla tytöttely omassa kaveripiirissä, jossa kuulijat tunnistavat tytöttely-ilmiön, tuntuu lähes sanan uuteen, vahvistavaan käyttöön omimiselta. Tästä reclaiming- eli takaisinottamisen ilmiöstä ja sen voimauttavasta vaikutuksesta puhutaan lisää luvussa 6.2.

¹⁶² Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

¹⁶³ Leena, yksilöhaastattelu 6.5.2021.

6 Sisäistetystä naisvihasta vapautuminen

Pienempää, myöhään, vähemmän, puolet

Sua ei ole tehty kenenkään kylkiluusta

- PMMP feat. Mariska: ”Tytöt”¹⁶⁴

Näkyväksi tekeminen lisää tietoisuutta ja tietoisuus auttaa tunnistamaan. Tunnistamisen kautta voidaan näin ollen oppia huomaamaan ja saamaan itseään kiinni haitallisista ajatusmalleista. Tiedostamista ja tunnistamista voidaankin pitää edellytyksenä vapautumiselle. Sisäistetyn naisvihan aihetta pidettiin kanssatutkijoiden keskuudessa hankalana käsitellä ja käsitellä vielä prosessin alussa, mutta sen verran osattiin sanoa, ettei haluttu itse ainakaan olla osa ongelmaa. Kanssatutkijoista kukaan ei epäillyt sisäistetyn naisvihan olemassaoloa tai vähätellyt sitä missään vaiheessa tutkimusprosessia. He olivat valmiita kohtaamaan sen itsessään, toki varmasti toivoen, ettei löydöksiä tulisi.

Tässä viimeisessä käsittelyluvussa keskitytäänkin tunnistamisen ja vapautumisen keskinäiseen suhteeseen ja prosessiin. Samoin keskustellaan digitaalisen kulttuurin vaikutuksesta tähän prosessiin sekä reclaiming¹⁶⁵-ilmiön vaikutusta.

Kanssatutkijoiden ymmärrystä ja oman tiedostamisen ja tunnistamisen tasoa kysyttiin vaiheen 2 alussa, vaiheen 3 lopussa sekä viimeisenä vaiheessa 4. Näin ollen kanssatutkijoiden tietoisuuden kehittymistä pystyttiin seuraamaan sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä. Pitkin tutkimusvuotta monet kanssatutkijat kertoivat myös ajatelleensa asiaa aiempaa enemmän. Sisäistettyä naisvihaa toistavista ajatuksista ei välttämättä ole päässyt kokonaan pois, mutta nyt ne saa helpommin kiinni. Niitä tunnistaa hyvin nopeasti ajatuksen ilmeentymisen jälkeen ja niitä pysähtyy pohtimaan tietoisesti. Seurauksena niihin kiinnittää huomiota, niitä analysoi ja tunnistaa ja jatkossa niistä pyristelee aktiivisesti pois, ettei enää hairahtuisi niitä tuottamaan.

Yksilöhaastatteluiden alussa osa kahdeksan kymmenestä kanssatutkijasta sanoi sisäistetyn naisvihan teeman olevan tuttu. Yksi kertoi, ettei välttämättä vielä tunnista asiaa ja toinen sanoi, ettei ehkä aktiivisesti tunnista, mutta kun siitä mainitaan tai siitä saa esimerkkejä, niin sitten tunnistaa. Tämä tavallaan kertoo siitä, että ilmiötä ei välttämättä tiedosteta, mutta

¹⁶⁴ Paula Vesalan ja Mira Luodin yhtye PMMP oli aktiivinen ja erittäin suosittu vuosina 2003-2013. ”Tytöt” ilmestyi vuonna 2012. Mariska on suomalainen laulaja ja lauluntekijä.

¹⁶⁵ Reclaiming tarkoittaa jonkun asian, usein halveksivan sanan, uudelleen määrittelyä niiden toimesta, joita kohtaan sitä on halveksivasti käytetty. Rossi (2017, 1) käyttää siitä suomennosta häpeän takaisinottaminen. Sanaa pohditaan tarkemmin alaluvussa 6.2.

käytännön kokemusten kautta jokainen löytää siihen yhtymäkohtia tai tuttuutta. Toisaalta kanssatutkijat mainitsivat myös ristiriidoista siinä, että vaikka tema oli tuttu ja piti itseään suht tietoisena temasta, sen tunnistaminen omassa käytöksessä ei välttämättä aina ollut helppoa.

No mä koen et mä tunnistan sitä itte tosi huonosti, mutta sitte esimerkiks ku vaikuttajat siit puhuu ja tuo tilanteit ilmi, ni oon niinku samaa mielt heidä kanssaa ja se käy mun järkee, mut koen et jossai tilanteissa ite tunnistan sitä tosi huonosti. Jotku on selkeitä tai joistai aattelee et tää varmaa johtuu tästä. -- Mä voisin ehkä kuvailla sillai, että mä tiedostan sitä enemmän ku ehkä mun lähipiiri, sisko ja ystävät, koska seuraan instassa sellasii vaikuttajia, jotka puhuu siitä ja tuo sitä julki ja ilmi, ni mun arjessa se on sillee näkyvä ja sanallistettu asia. ¹⁶⁶

Tietoisuuden lisääminen erityisesti sosiaalisen median kautta oli auttanut siinä, että piirteitä alkoi tunnistaa toisissa ihmisissä ja itsessäänkin. Myös aikuistumisen kerrottiin auttaneen jättämään taakseen erityisesti teini-ikässä koettuja tunteita ja ajatuksia niin itsestään kuin muista naisista. Tunnistamisen lisääntyminen antoi perspektiiviä aiempaan elämään ja asioihin.

Sanotaanko, et viimise vuode aikana tullu mulle tutummaks ja niinku nyt sitä o alkanu ajattelee, et iänki kans tekemist, et huomaa asioit paljo paremmi. Alkanu sisäistää iha semmosii vanhojaki asioit mitä tapahtunu, et tajuu et sitä o joka puolella. Mä en mikää professional tosiaa sanoo olevani, mut koko aja enemmän valkenee ja vuode sisäl alkanu huomaa pienii asioit, et mitä tapahtuu. Ja varsinki ku on tuol mieste keske koko päivä, ni voi päivän aikana tul kaikkii pienii asioit. [Sanoit et vuoden aikana, mikä luulet et siihe vaikuttanu?] Mää veikkaa se et on niinku, varmaa tosi paljo et tullu ikää lisää ja arvottaa asioit eri taval. Ja se tietty et on enemmän muutenki törmänny tähä ilmiö, et netist lukenu enemmän ja muide, ja siit oppii et minkälait toi on, ja siit et kui paljo sitä tapahtuu. Ni sen takii varmaa alkanu näkyä enemmän munki elämäs... ¹⁶⁷

Kyl sitä mun mielest vuosie varrel oppinu paljo paremmi tunnistaa. Nuoren ehkä tullu enemmän, et omast aikasemmast käytöksest huomaa, et toi ei ehkä ollu iha paras tapa ajatel tota asiaa. Ku oon liikkunu enemmän jätkäporukas, ni ollu semmone ”en oo niinku muut tytöt”, semmone perus teini-ikäse poikatyö meininki. Ei oo ain iha tuntunu sopivansa oikee semmose tyttömäiste tyttöje joukkoo, ku ei oo ain ollu iha samoi kiinnostukse kohteit. Et nyt vanhempan ehkä alkanu hyväksyy paremmi sen oma naiseutes ja naisellisuutes, ja nyt o iha kiva välil ol semmosis porukois mis o semmost feminiinist meininkii. ¹⁶⁸

Osalle kanssatutkijoista sisäistetyn naisvihan kokemukset olivat tuttuja, vaikka varsinainen termistö ei olisi ollut tuttu tai ei olisi tutustunut teemaan sen syvemmin. Yleisessä

¹⁶⁶ Iris, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

¹⁶⁷ Ilona, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

¹⁶⁸ Roosa, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

keskustelussa edelleen valloilla oleva mieskeskeinen naisviha oli monelle tutumpaa. Ronja nosti esiin sen, miten mieskeskeinen naisviha on tutumpaa, mutta hän tunnistaa ja kokee myös naisten harjoittaman naisvihan vahvasti omassa elämässään.

En voi sanoa et kauhee tuttu. Paljo puhuttaa sovinismista ja feminismistä, mieste harjottamast naisvihasta ja millai miehet alistaa naisii, mut aika vähä puhuttaa siit millai naiset suhtautuu naisii, millai naiset alistaa naisii ja pitää yllä semmosii tiettyi stereotyyppioit ja perinteisii, vähä niinku alistaviiki normeja. Et millane naisen kuulus olla, millane on hyvä ja kunnollinen nainen. Tiettyi asioit odotetaa naisilt, ni myös muut naiset ylläpitää niit stereotyyppioit, et ei vaa miehet. Ensimmäiseks mietin tota äitiyttä, perhee perustamista. Kunnollinen naine, aito nainen, haluaa perustaa perheen, se kuuluu siihe naiseutee et sun kuuluu haluta perustaa perhe. Nää o mul henkilökohtasii asioit ja kipupisteit, joiden kaa oon paininu, ni ehkä ekaks sit mieltii tähä äitiytee.¹⁶⁹

Heti yksilöhaastatteluiden alussa osa kanssatutkijoista kertoi tutustuneena ja perehtyneensä teemaan jo aiemmin, ja he olivat näin ollen ”vapauspyrkimysten prosessissa” pidemmällä. Elli oli tutustunut aiheeseen enemmän viime aikoina esimerkiksi YouTubessa videosseita katsomalla. Hän kertoo tiiviimmän tutustumisen alkaneen feminismiin tutustumisesta – sen aidossa merkityksessä, eikä usein miesten ylläpitämänä stereotyyppisenä feminisminä.

On se mul niinku ain ollu semmone et tota, nyt jälkikätee mietittyn ni oon mää ain ollu niinku feministi, vaiks en oo sillo sitä tavallaa käsitteen tuntenu, mut o ajatellu et millee, usei varsinki miehet, puhuu feminismist sillee et se o vähä niinku jotai muuta ku mitä se o, ni o vähä ajatellu et se o liike, mikä ei oo niinku tasa-arvo-liike vaa se o enemmän sellane spektaakkelimaine. Et ajetaa vähä niinku naiste semmost, millee se sanos, sillee et miehet ehkä puhuu just nykyfeminismist, ja sit se o varsinki nuorempan ollu sillee, et mitä se tarkoittaa, et en halua ol missää ääriliikkees mukana, ja nythä tietää jo, ettei se oo mikää ääriliikee vaa o se vähä feministie pilakuvii mitä o maalailtu. Et feministit o kaljui ja karvasii ja vihaa miehii. Ja nyt tietää, et eihä se oo niinku mitää todellisuut.¹⁷⁰

Tunnistamisesta huolimatta itsensä kiinni saaminen huonoista ajattelutavoista on silti tuttua kanssatutkijoille. Ne ovat niin sisäänrakennettuja, että niiden toteuttaminen ainakin alitajuisesti ensireaktiona on hyvin vaikea karistaa kokonaan pois, vaikka olisi asiaan perehtynytkin. Tämä on tuttua myös Ellille.

Se o mun mielest nii sellane syvää juurtunu et sitä niinku ittessäski välil huomaa et ei vitsi, se o mussaki, ja vaiks koittaa sitä karsii ja sellasii ajatusmallei mihi oppinu lapsest asti, ni se silti ain vähä tulee vähä sellaset stereotyyppiset ajatukset mitkä o vaa joskus ollu tosi ok ja valtavirtaa, ja nyt vast mieltii ja osaa vähä kyseealastaa. No iha sillee naisist ylipäättää, et naiset on sillee et pitäs ol

¹⁶⁹ Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

¹⁷⁰ Elli, yksilöhaastattelu 3.5.2021.

jotenki vaimomatskuu tiäksä, semmost et täytyy ol tietyytyppine et voi ol hyvä naine ja hyvä vaimo. Ja noiha rupee ole auttamattomasti iha vanhentuneit käsityksii. Siihe liittyy anteekspyyteleväisyys omast naiseudest, et ei saa kauhee niisanotutsti äänekäs naine olla, pitää ol tietylaine konservatiivine ja jos vaiks joku mies ei tykkää vaiks et o tumma tukka, ni ei sit niinku oo. Mul varsinki ittel ollu seurustelusuhteit mis vähä niink kysyny toiselt et no millane sä haluisit et mä oon, ja sit niinku ollu. Ni se o ehkä niinku se, ku ei se sit toisippäi kuitenkaa oo toiminu. ¹⁷¹

Yhtenäistä on se, että vaikka itsensä kiinni saaminen näistä ajatuksista ensin tuottaa häpeää, niiden tunnistaminen ja tiedostaminen nähdään kuitenkin hyvänä asiana. Kanssatutkijat kokivat ensihäpeän jälkeen ylpeyttä siitä, että osaavat ja uskaltavat itsessäänkin tunnistaa jo sisäistettyä naisvihaa, eli he osaavat pyrkiä siitä pois tietoisia valintoja tekemällä.

6.1 Keskustelu vaikuttumisen välineenä

Digitaalinen kulttuuri on saavutettavaa ja nopeaa, joten sen kautta myös asiat ja ilmiöt leviävät tehokkaasti paikasta ja kulttuurista toiseen. Digitaalinen media luo käyttöön uusia vuorovaikutuksellisia viestintätyökaluja, jotka mahdollistavat ihmisiä löytämään tietoa nopeammin, luomaan yhteisöjä ja osallistumaan poliittiseen elämään eri tavalla. ¹⁷²

Ongelmallista on välillä se, miten keskustelua usein käydään angloamerikkalaisesta kulttuurista käsin ja englanninkielisin termein. Asioiden sanallistaminen suomeksi ja sitä kautta niiden konkretisointi on välillä hyvin hankalaa, kuten aiemmin on todettu. Tämä kävi ilmi erityisesti keskustellessa kanssatutkijoiden kanssa keskusteluista, medioista, vaikuttajista ja teemoista, joita he seuraavat sisäistetyistä naisvihasta ja siihen liittyvistä yhteiskunnallisista aiheista. Mediarepresentaatiot ovat usein englanninkielisiä.

Englanninkielisii suurin osa, amerikkalaisii tosi paljo, mut se on kulttuurina tosi erilaine loppuje lopuks ku mitä täällä. Myös joitai brittei, et mä en oo oikee löytäny sellasii suomalaisii kanavii, mitkä ois semmosii hyvii mitä käsittelis just tätä. Suomeks tulee kyl sit luettuu artikkeleit ja muit mitä kirjoitellaa naiseudest ja feminismist ja sit tietty instast tulee seurattuu just Sofi Oksast ja Mariskaa ja Maria Veitolaa ja Paula Vesalaa, ketkä puhuu näist asioist ja välil kirjottaa pitkiiki tekstei, ni ne o ain tosi kiinnostavii. ¹⁷³

Digitaalisilla alustoilla käytävät keskustelut ovat myös ubiikkeja: jokainen kanssatutkijoista oli törmännyt aiheeseen jossain muodossa tai mediassa riippumatta siitä oliko keskusteluja varsinaisesti etsinyt. Osa on perehtynyt aiheeseen paljonkin, osa on törmännyt siihen

¹⁷¹ Elli, yksilöhaastattelu 3.5.2021.

¹⁷² Sundén ja Sveningsson Elm 2007, 3.

¹⁷³ Roosa, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

ohimennen tai tahattomasti. Jokainen kanssatutkija sanoi seuraavansa aiheita tai siitä käytävää keskustelua ainakin jossain määrin. Kanssatutkijoista kolme kertoi seuraavansa keskustelua satunnaisesti, muut kertoivat seuraavansa sitä aktiivisemmin.

Erityisesti kanssatutkijat kertovat seuraavansa keskusteluita Instagramista, Facebookista ja muista sosiaalisen median kanavista, videoesseinä YouTubessa, lehtien kommenttiosioista ja keskustelupalstoista. Varsinaisia teemaan keskittyvistä tileistä mainittiin erityisesti Tympeät tytöt, Eve Kulmala ja cvlvcvnh. Suosittuja seurattavia olivat myös julkisuuden henkilöt ja vaikuttajat, jotka eivät ole vain keskittyneet yhteiskuntavaikuttamiseen, mutta puhuvat siitä paljon omilla kanavillaan. Tällaisia olivat erityisesti Maria Veitola, Miisa Nuorgam, Sofi Oksanen, Paula Vesala ja Mariska. Välillä harrastettiin niinkutsuttua vihalukemista¹⁷⁴. Tätä voi harrastaa myös viihteellisessä mielessä, mutta Iris, Viivi ja Roosa perustelevat tätä sillä, että vastapuolen argumentteihin tutustumalla he tavallaan vahvistavat omia näkemyksiään. Samalla he varautuvat siihen, millaisiin argumentteihin voivat jatkossa vastapuolelta törmätä. Iris kertoo pitävänsä tarpeellisena ja äärimmäisen mielenkiintoisena lukea esimerkiksi Instagram-postauksiin tulleita kommentteja nähdäkseen, miten ihmiset reagoivat asioihin. Vastakkainasetteleva keskustelu ei kuitenkaan aina ole vain esimerkiksi miesten ja naisten välillä tapahtuvaa. Roosa kertoo olevansa hyvin aktiivinen somekeskusteluiden seuraamisessa, mutta myös esimerkiksi feministiryhmien sisäiset ristiriidat voivat nekin tuottaa ahdistusta, ärsytystä ja suuttumusta.

Mä oon jostai syyst, välil tulee katottuu niit iha vaa sitä varte et saa uusii argumentteit vastapuolel, et tietää tavallaa mitä ne vastapuolen perustelut on ja mitä ne heittää, et sit o helpompi repii ne kappaleiks. [Mitä meinaat vastapuolella tässä, radikaalifeministit¹⁷⁵ vai patriarkaatin edustajat?] Tää menee siihe patriarkaaliseen. Tän niinku kristilliseen naiskuvaa ja semmosee, mikä on tavallaa tosi vahingollista sille naiskeskustelulle, varsinki ku tulee muilt naisilta. Et miehilt ku tulee, ni voi olla sillee et no sä oot mies, sä et ees ymmärrä mitä on olla nainen, mut naiselt ku tulee, ni se tuntuu jotenki viä niinku pahemmalta. Et sä tiät mitä se on, ja silti sä puhut noin. -- Tumblris seuraan myös niit ketkä iha käsittelee tähä aiheita, tosin mul on se et jos huomaan et samalt blogilt tulee hirveesti semmost aggressiivist feministist, just sitä ääriä, ni mä poistan sitte ku mua rupee turhauttaa ja en enää keskustele, ku oon todennu et sil alustal ei johda mikkää positiivisee, vaa vahvistaa vaa negatiivisee vastakkaiasettelui. Youtubest en oo kuullu viime aikoin mitää isompiä väittelyit, et josai vaiheessaha

¹⁷⁴ Vihalukeminen on raivostuttavan materiaalin, esimerkiksi keskustelukommenttien, lukemista viihteellisessä tai tahallisesti ärsyntyneeseen tähtäävässä mielessä.

¹⁷⁵ Radikaalifeministillä tässä viitataan termiin rad fem, eli feministi-kärjellä hyvin aggressiiviset ja syrjivät henkilöt/ryhmät, jotka kutsuvat itseään feministeiksi. Yksi vahva esimerkki tästä ovat TERFit, eli trans exclusionary rad fems: ”feministit”, jotka eivät koe transnaisia naisiksi.

oli tää kokoaikane sota tavallaam se oikeisto ja vasemmisto ja sit SJW¹⁷⁶-porukat, mitkä sit veti iha överiks sen ja sit oli siä välis sillee, etten kuulu tän mihinkää. ¹⁷⁷

Roosan kommentti on hyvä muistutus siitä, että vaikka digitaalisen median ja kulttuurin mahdollistamassa keskustelussa on paljon hyvää, on asialla myös käänntöpuolensa. Voimauttavaa ja asiallista sisältöä etsivä voi törmätä myös syrjiviä tai alistavia käytäntöjä ylläpitävään sisältöön. Verkkoon mahtuu valtavasti erilaisia ryhmiä, joten myös (sisäistä) naisvihaa tuotetaan verkossa jatkuvasti. Näin ollen siellä myös ylläpidetään erilaisia sarron käytänteitä. ¹⁷⁸ Keskusteluiden seuraaminen aiheuttaakin kanssatutkijoissa sekä positiivisia että negatiivisia tunteita. Positiivisiksi asioiksi mainitaan tietoisuuden lisääminen, piirteiden tunnistaminen itsessään ja sitä kautta käytöksen muuttaminen. Kuitenkin keskustelut saattavat myös herättää tai vahvistaa kanssatutkijoiden jo olemassa olevia negatiivisia ajatuksia itsestään. Ronja kertoi keskustelupalstojen aiheuttavan paljon epäilyksiä itsestään – aluksi.

Jos mä ny keskustelufoorumeist puhun edellee, joo on sil taval, et se jotenki kärjistyy se... ekaks tulee se et no oonks mää nyt oikeesti niin huono mitä nää muut, se vaimomatsku-juttu esimerkiks, et ai mä en nyt sit oikeesti oo vaimomatskuu, et onko oikeesti näi iso osa naisist ja miehist ny sitä mielt, et mä oon oikeesti huono ku mä oon tätä mieltä tai elän elämäni näin. Ni sit joutunu mieltii sillee et okei, onks mun mielipitees tai käyttäytymises oikeesti jotai väärää, mut sit olen kyl yleensä ollu edellee siin samas kannassani ja lähinnä tullu vastareaktio, et pitäkää te sit tunkkinne ja minä olen edellee tätä mieltä. Ensireaktio o ehkä se, et mä puolustaudun ja olen edellee siin, häkellyn siit et joku ylipäättää pitää mun mielipidettäni vääränä, mut sit mä alan refleктоимаа sitä, et olenks mä sittenki vääräs, et onks nää muut ku näin iso osa o tätä mieltä, ni oonks mä sittenki jotenki väärässä. Mut yleensä pysyn sit loppue lopuks omas kannassani ja totean et ei, kyl ne on nyt nää muut, ketkä ei jotenki ymmärrä. ¹⁷⁹

Vaikka jokainen kanssatutkija jossain määrin seuraa keskustelua, osallistumisen kynnyks on monelle varsin suuri. Keskusteluun osallistumista pidetään pelottavana, syystäkin välillä sen aggressiivisuuden vuoksi. Myös todellisen keskustelun mahdollisuus verkossa mietityttää. Useampi totesi, että omien näkökulmien läpisaaminen tuntuu mahdottomalta, sillä monesti keskustelijat keskittyvät vain huutamaan omaa näkökulmaansa, välillä jopa trollaavasti¹⁸⁰. Vilja kertoi, että hänestä on hienoa, että keskustelua käydään, mutta hän ei siihen pystyisi osallistumaan, koska vihapostin ja -kommenttien saaminen pelottaa. Pauliina puolestaan

¹⁷⁶ Social justice warrior, sosiaalisen oikeuden soturi, on stereotypia, jolla usein kutsutaan monta asiaa äänekkäästi ajavia henkilöitä, jotka ovat erityisesti sosiaalisessa mediassa äänekkäitä myös muiden kuin omien oikeuksiensa puolesta. Välillä heistä käytetään myös termiä puolestaloukkaantajat.

¹⁷⁷ Roosa, yksilöhaastattelu 28.4.2021.

¹⁷⁸ Sundén ja Sveningsson Elm 2007, 3.

¹⁷⁹ Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

¹⁸⁰ Tahallaan ärsyttävästi: trollien toiminnan eli trollaamisen tarkoitus on provosoida vahvoja reaktioita.

pyrkii välttämään keskusteluun osallistumista, koska välillä hän haluaa vältellä jopa keskusteluiden lukemista. Oikean keskustelun todelliset mahdollisuudet ovat usein hyvin vähäiset.

Joitaki jaksaa lukee, ja osast tulee heti sellane huh, en mä jaksaa tällast, en jaksaa lukee. Menee hirveeks väittälyks, ei millää taval rakentavaa. Koska mä koen, et vaiks sä mite yrittäisit oman asian sanoo, ni joku tarttus ja kääntäis sen iha eri taval millee sä oot sen tarkottanu, ni en koe mitenkää hedelmälliseks. ¹⁸¹

Keskusteluun osallistuminen tai ainakin mahdollisuus siihen koetaan kuitenkin tärkeäksi sekä itselle että aiheen kannalta. Moni kanssatutkija kertoikin osallistuvansa sisäistettyä naisvihaa ja yhteiskunnallisia teemoja koskeviin keskusteluun, mutta omissa lähipiireissään tai kasvokkain eikä verkossa. Osa kuitenkin osallistuu myös verkkokeskusteluihin. Erityisesti siihen osallistutaan, jos se niin sanotusti menee tunteisiin. Ellillä esimerkiksi on tapana jakaa omalla sometilillään sisältöä myös valistusmielessä, sillä hän sanoo seuraajissaan olevan myös heitä, jotka eivät oikein tiedä asioista tai halua tunnustaa faktoja. ”Joskus jaan sillee passiivis-aggressiivisesti, et tässäpä tietoa.” Ronja puolestaan kertoo, että oikein kipakan aiheen sattua kohdalle ja kolahtaessa itseensä, hän saattaa osallistua keskustelupalstoilla keskusteluihin, vaikka keskustelut saattavat olla hyvinkin räikeitä.

Ku muut hyökkää usei nii vahvasti vaiks ite koittaa ol asialline ja perustel järkevästi su kantas, ni jos se yhtää poikkeee siit valtamassan, valtaväestön kannasta, ni siit sielt tulee niit hyvi kärkkäit kommenttei vastalauseit. Siel voi joku haukkuu, mä älähdän takas, mä hermostun, ja sit mä vetäydyn ku mä ahdistun, et mua vastaa hyökätää, vaiks mul on ihan asialline kanta tässä, mä hermostun. ¹⁸²

Samoin välillä hyvin radikaali keskustelu tai shokkiarvoisuus saattoi herättää ihmetystä. Pyhittääkö tarkoitus aina keinot? Erityisesti Aliisa pohtii sitä, miten feminismiä ymmärretään edelleen tarkoituksella ja tarkoituksettomasti väärin, ja miten feministien toteuttamat shokkiarvot toimivat: herättelevätkö ne ihmisiä, vai kääntävät ihmisiä enemmän feminismiä vastaan?

Itellä on se sillee jes, tästä puhutaan. Mut sit joskus kyseenalaistaa niit asioita mitkä tehää tavallaa aatteen nimissä, et ajaaks tää tavallaa ihmisiä poies, vaiks oikeesti shokilla herätetää ihmiset, mut ajaakse shokkiefekti toisaalt ihmisii poies? Just tää cvltcvnth, ni heillä on hyvin paljo tällasii shokkiefektimäisiä, no siis naisvihagaala, ei nyt välttämättä nousis mihinkää Iltalehden uutisii. Mut ku tietää et tehdään oikeet asiaa ja haetaa oikeet asiaa, ni sen tietää ite et on oikee juttu ja

¹⁸¹ Pauliina, yksilöhaastattelu 21.4.2021.

¹⁸² Ronja, yksilöhaastattelu 25.4.2021.

on ihan fiiliksis siitä, mut siin iskee se perinteine et no mitä muut aattelee. Ihmine aattelee ihan liikaa sitä, mitä muut ajattelee. ¹⁸³

6.2 Reclaiming-ilmio eli takaisinottaminen

Tässä tutkimuksessa on lähdetty ajatuksesta, että representaatiot ja sanat myös rakentavat maailmaa. Ne eivät ole pysyviä, vaan ne kehittyvät koko ajan. Koska maailmaamme tuotetaan sanoilla ja ilmaisuilla, voisiko niitä muuttamalla myös muuttaa maailmaa, tai ainakin pyrkiä muokkaamaan sitä?

Ajatus ei toki ole uusi. Reclaiming-ilmio on tuttua erityisesti alistettujen ryhmien historiasta. Aiemmin representaatiosta keskustellessa käsittelin termin kaksijakoisuutta ja sitä, miten sekä edustaminen että esittäminen ovat poliittisia eli merkityksellistäviä toimia. Stuart Hallin esittämä kolmas representaation poliittinen toimi on niiden kääntäminen itseään vastaan, eli haitallisen historiallisen esityksen omaava esitys käännetään itseään vastaan toistamalla se uudella tavalla. Näin representaatiot rakentavat itsensä uudelleen. ¹⁸⁴ Leena-Maija Rossi on todennut samoilla linjoilla, että mediaa käytetään identiteettityön välineenä (jälleen esittämällä ja edustamalla, näkyväksi tekemisellä): erityisesti nais-, queer- ja ei-heterohahmojen representaatioita uudelleenmerkityksellistämällä voidaan tehdä valtavasti tasa-arvotyötä ¹⁸⁵.

Esimerkiksi queer-sanaa on menestyksekkäästi reclaimattu eli alistettua ryhmää halventavasta sanasta on alistettu ryhmä itse ottanut sen uudelleen käyttöön ja luonut uuden merkityksen omista lähtökohdistaan. Alistavasta sanasta onkin tullut ylpeyden aihe – se ei ole halventavasti muiden puolesta enää annettu, vaan sille on luotu uusi, positiivinen omistajuus. Näin tapahtuu Rossin reclaiming-sanalle kääntämä termi takaisinotto. Takaisinottoa voi ajatella myös niin, että takaisinottaja vie muilta vallan alistaa itseään määrittämällä sanalle uuden merkityksen, ottamalla sanaan kytketyn valta-asetelman pois.

Tutkimuksen aikana tämä takaisinottamisen ilmio esiintyi mielenkiintoisella tavalla. Aiemmin jo yksilöhaastatteluissa työttöly-ilmioistä keskusteltaessa osa kanssatutkijoista kertoi käyttävänsä itse termiä sarkastisesti, luomalla halveksuvalle sanalle tai halveksivalle käytölle neutraalin merkityksen, tai jopa kääntämällä sen merkityksen positiiviseksi. Roope Salmisen seksuaalirikosoikeudenkäyntiä koskeissa kommentteissa esiintyi sana ”huorastaminen”. Sitä oli käytetty törkeässä, uhria syyllistävässä merkityksessä. Huora-sana muutenkin esiintyi

¹⁸³ Aliisa, yksilöhaastattelu 27.4.2021.

¹⁸⁴ Rossi 2010, 275.

¹⁸⁵ Rossi 2007, 131.

useasti pitkin prosessia kanssatutkijoiden kommentteissa. Huorastaminen-sanauudelleenomistajuus tapahtui ryhmäkeskusteluissa hyvin nopeasti.

- *Voi huorastaminen. Se o nii hirvee sana, mut jotenki aattelen et jos sen niinku ounais.*
- *Joo, joo.*
- *Mun mielest se o just... Must tollane huorastus o iha niinku kiva.*
- *Sellane vähä niinku kalastus, huorastus. Semmone harrastus.*
- *Joo kyl pitää laittaa tatskalistaa. Joku kerta otan sen darrassani. ”Nyt pitäisi alkoholi kieltää ja huorastaminen.”*

Myöhemmin samassa keskustelussa yksi kanssatutkijoista kertoikin erästä kokemusta jakaessaan sujuvasti olleensa huorastamassa yhtenä päivänä.

6.3 Emansipatorinen vaikutus

Koko tutkimusprosessin aikana seurattiin kanssatutkijoiden mahdollista tietoisuuden lisääntymisen vaikutusta heidän emansipaatioonsa eli vapautumiseen sisäistetyn naisvihan ikeestä. Yksilöhaastattelussa pohdittiin, onko suhde omaan identiteettiin muuttunut esimerkiksi somekeskusteluita seuraamalla. Yksittäisistä negatiivisista hetkistä, kuten Ronjan kertoman esimerkin kommenttipalstojen herättämistä entistä vahvemmista epäilyistä oman ”vaimomatskuuden” suhteen, huolimatta pääosin muutokset olivat positiivisia. Kanssatutkijat kertoivat keskustelun seuraamisen lisänneen tietoisuutta ja ilmiön tunnistamista itsessään. Tätä kautta he ovat pystyneet kyseenalaistamaan omia ajatuksiaan ja käytöstään. Leena on jo aiemmin huomannut tulevansa joka tapauksessa kohdatuksi oman sukupuolensa edustajana kontekstista, kuten asiantuntijaroolissa, riippumatta, joten hän on tehnyt ajatustyötä sen eteen, mitä hän itse ajattelee aiheesta. Samoin hän on tahtonut rohkaista lapsiaan siihen, että he saisivat olla omia itseään ilman tunnetta siitä, että heidän pitäisi toteuttaa tiettyjä stereotyyppioita. Ilona on löytänyt paljon voimaannuttavia ajatuksia ja ajatusten herättelyä erityisesti Tympeät tytöt -tililtä. Samoin hän on löytänyt muutaman eri TikTok-tilin sisällöistä vahvistavia ajatuksia siitä, että hän todellakin pystyy mihin vain. Roosa on oppinut hyväksymään omia puoliaan ja itseään enemmän sellaisena kuin on. Samoin itsereflektointi on lisääntynyt: ”Myös huomaa semmosii negatiivisii piirteit, et ahh, ton takii ei oookkaa hyvä ajatel noin, tai et tos on viel kehitettävää, tai et noinki voi ajatel, tai ei ny ainakaa tollai.” Viivi kehuu lähipiiriään, jonka kanssa asioista on voinut keskustella niin, että hän tuntee olonsa turvalliseksi. Häntä ilostuttaa se, että ihmiset kiinnittävät enemmän huomiota hänelle tärkeisiin asioihin, kuten sukupuolten ja muunsukupuolisten tasa-arvoon sekä

kehopositiivisuuteen. Ellillä tietoisuuden lisääntyminen on myös vaikuttanut vahvistavalla tavalla omaan käytös- ja ajatusmalliin.

On se kyl muuttanu, et kyl tota aktiivisesti pyrkii omii ajatusmallei muuttamaan. Mitä enemmän niit juttui näkee ja lukee, ni sitä enemmän sitä haluu murtaa vanhoi omii ajatusmallei, ja korvat niit niil uusil ja paremmilla. Kyl mä mun mielest oon aika hyvi onnistunu, ei mul kauheesti oo sietokyky kuunnel alistavaa paskaa yhtään. Siin mis joskus nuorempan oli tosi tärkeet tietyl tasol et myötäili ja miellytti, ni ei se kyl enää tunnu yhtää tärkeelt. En mä jaks kenekää juntin juttui kuunnel sillee et no juu on se näinki, et kyl mun täytyy saad sanoo jos mä kuulen jotai, mikä ei pidä paikkaansa.¹⁸⁶

Kanssatutkijoilta kysyttiin seuraavaksi ryhmäkeskusteluiden lopussa, oliko asiaa miettinyt enemmän nyt, kun prosessi oli käynnistynyt. Myöntävistä vastauksista osviittaa antoi jo se, että moni kanssatutkija oli vaiheiden välillä ottanut minuun yhteyttä lähettämällä linkkejä heissä tunteita herättäneisiin asioihin, esimerkiksi sisäistettyä naisvihaa uhkuviin kolumneihin. Tunnistamisen jälkeen asiaan oli alettu kiinnittää enemmän huomiota ja jotkut sanoivat, että nyt sitä näkee melkein kaikkialla kun ”silmät ovat avautuneet”. Yksi kanssatutkijoista kertoi kiinnostavansa aiempaa enemmän huomioita asioihin, esimerkiksi televisiosarjoissa, joihin ei ennen olisi ehkä reagoinutkaan. Hän totesi prosessoivansa asioita eri tavalla ja yrittävänsäkin tunnistaa sisäistetyn naisvihan teemoja enemmän. Toinen kanssatutkija tunnusti pohtineensa yksilöhaastattelun jälkeen omia vastauksiaan.

Kyl aika paljo miettiny, jatkuvasti sinult kysele et mite etenee, mitähä ne muut o jutellu. Vähä myös miettiny et oliko omat puhevuorot kärkkäit verrattun muihi, olinko liia suorapuheine, mut sit todennu et ei, minä oon yks naisista ja nää on mun rehellisii ajatuksii. Haluan ne tuoda ilmi. Työkamuje kaa jutellu hee ajatuksista naisvihaa kohtaa ja kyl se sillee o mieles pyöriny. -- Kyl mää kans huomaan enemmän. Tulee aika paljo tehtyy itsereflektioo. Omii asioit pohdiskelee, et onks täs ny just se, miks mä aattelen täl taval ja onkse hyvä juttu. Et millai vois muuttaa niit asenteita. Ja ettei lähe mukaa sellasee enää, tai nii paljo.

Yksi kanssatutkija, joka oli tiedostanut sisäistetyn naisvihan ilmentymistä jo ennen tutkimusprosessin alkua, kertoi alkaneensa nyt mahdollisuuksiensa mukaan yrittää muuttaa tilannetta käytännössä. Hän oli aiemmin kertonut naispuolisesta tutustaan, joka usein puhui rumasti esimerkiksi toisten naisten pukeutumisesta.

Tää ehkä boostaa sitä, et haluun oikeesti tehdä enemmän asioiden etee. -- Mul ainaki jäi kätee tää tuttu minkä mainittinki, et alentaa muita jos pukeutuu tietyl

¹⁸⁶ Elli, yksilöhaastattelu 3.5.2021.

taval, et ei niis lähe todellakaa mukaa. Millai rohkenee, ni muuttaa oman piirin tilannetta. Ainaki se ettei ite lähe mukaa enää mihinkää tollasee.

Muutama kanssatutkija oli kiinnittänyt huomiota erityisesti omaan sisäistettyyn naisvihaansa. He kertoivat reflektoidensa omia ajatuksiaan aiempaa aktiivisemmin ja siten pysähtyvänsä miettimään ovatko he oikeasti jotain tiettyä mieltä, vai mistä ajatukset oikeasti kumpuavat. Yksi kanssatutkijoista kertoi huomanneensa olevansa feminiimpi ja feministisempi, kuin hän oli kuvitellut.

Ryhmäkeskusteluiden viides ja viimeinen mediarepresentaatio oli sarjakuva (liite 5). Sarjakuva alkaa hyvin perinteisellä ja monelle kanssatutkijalle omakohtaisella ”en ole kuin muut tytöt” -ajattelulla. Juonenkäänte on kuitenkin se, että protagonistin sarjakuvan kuluessa oppii näkemään, että muutkin tytöt ovat erilaisia kuin mitä hän oli heistä stereotyyppisesti ajatellut. Lopussa kaikki ovat kavereita. Ryhmäkeskusteluissa sarjakuvan kerrottiin tuottaneen hyvän ja toivoa valavan olon.

- Mulle nousi tosta ehkä semmonen, et asioiden ei tarvi olla toisiaan poissulkevia. Ei tarvi pitää vain joko niistä tyttöjen jutuista joista puhuttu, tai sit niistä toisista jutuista. Et sä voit tykätä mistä ite henkkoht tykkäät, lokeroimatta sitä...*
- Tavallaa just, et sitä kaivattais et kaikki sais olla omia persooniaan. Oli se sukupuoli sit mikä tahansa.*
- ”Mä en oo ku muut tytöt” vois ol mennee talve lumii.*
- Noin sen kuulus mennä.*
- Paljon on omist ennakkoluuloit ja asenteist kii, et miten näkee muut ja ympäröivän maailman.*

Toisaalta kommentteja tuli myös siitä, että sarjakuva tuntui kuitenkin epärealistiselta verrattuna esimerkiksi omiin nuoruuden kokemuksiin yksin, tai ryhmän ulkopuolelle, jäämisestä, koska ei täyttänyt tiettyjä normeja, kuten juurikin ne muut tytöt. Osa tällaisen kommentin sanojista oli aiemmin kertonut kipuilleensa oman naiseutensa kanssa, eli tavallaan se erilaisuus josta muut ovat pilkanneet, on otettu suojelekeinoiksi ja suojamuuriksi – eli takaisinotettu.

- Myös toimii sillee toisinpäi, et enite yläasteel, et monet porukat myös semmosii, et ei välttis iha toimi noinkaa, et ketää ylipäättää kysyttäs mukaa. Tosi usei jos joku erilaine ja viel boostaa et karttaa porukoita, ni ei välttis tuu ikin pääsee mukaa ja joutuu kiusaamise kohteeks, eikä välttämät oo mitää mukavaa tyttöporukkaa.*
- Ei toi kovi realistiselt tuntunu.*

6.4 Pitkän aikavälin vaikutukset

Vaihe 4 toteutettiin vuosi pääasiallisen aineistonkeruun päättymisen jälkeen. Sähköpostitse kanssatutkijoille lähetettiin kysymys ”Ovatko ajatuksesi, kokemuksesi ja/tai tuntemuksesti sisäistetyistä naisvihasta muuttuneet? Jos ovat, miten?”. Tässä pystyin tutkimaan sitä, oliko tiedostavuus kenties vain hetken huumaa vai jäikö siitä jotain pysyvää ajatusta. Voiko tietoisuuden lisäämisellä tosiaan pyristellä vastaan? Ohjeistuksena heitä pyydettiin pohtimaan aikaa ennen tutkimusprojektin aloittamista ja vertaamaan sitä nykyhetkeen. Kymmenestä kanssatutkijasta kahdeksan vastasi. Jokaisessa vastauksessa korostui kasvanut tunnistaminen ja tunnustaminenkin sisäistetyn naisvihan olemassaolosta. Kanssatutkijat kertoivat seuraavansa esimerkiksi uutisia eri tavalla ja huomaavansa mediakeskusteluissa tiettyjä kaavoja, jotka he tunnistivat yhteiskunnalliseksi patriarkaalisten rakenteiden ylläpidoksi. Vastauksissa vahvistuu ennakoajatus siitä, että tietoisuus lisää tunnistamista ja huomioimista. Jokainen kanssatutkija kertoi kiinnittävänsä sisäistettyyn naisvihaan enemmän huomiota, ja he uskovat myös tunnistavansa sen aiempaa aktiivisemmin.

Kiinnitän omaan ajatteluuni aiheesta enemmän huomiota, pyrin aktiivisesti itse olemaan ylläpitämättä naisvihaa, kiinnitän myös julkisessa keskustelussa asiaan enemmän huomiota. Jos olen seurassa, jossa selkeästi nousee esiin naisvihaa, kommentoin asiaa tai ehkä johdatan keskustelun toisaalle. Asia myös häiritsee minua enemmän nykyään, kun tietoisuuteni on kasvanut, toisin sanoen koen vaivaannuttaviksi keskustelut, joissa toisia naisia väheksytään.¹⁸⁷

Kuitenkin erityisen positiivisesti yllättää se, että moni kertoi keskustelun ja tietoisuuden lisääntymiseen todella vaikuttaneen myös käytökseen. Sisäistetyt ajatusmallit oli tunnistettu ja niistä pyrittiin aktiivisesti pois, ja kanssatutkijat myös puuttuvat rohkeammin muiden toimintaan. Sisäistettyä naisvihaa ja sen ylläpitämistä ei enää haluta kokea itseltä tai muiltakaan.

Kerrottakoon, että pidän sitä sun gradukokemusta tosi silmiä avaavana. Tuli jo pelkästään siinä semmone, et hitto, mähä oon enemmä feministi ku mitä mä oon tajunnu. Ja se tavallaa herätti ajattelee myös muilla elämän osa-alueilla, et kyl mä oon wokempi ku vuosi sitten. Ajatukseni sisäistetyistä naisvihasta... En muista mitä kaikkee oon siitä vastannu, et tiä onko sillee muuttunu, mut siis se et oon itse asias rohkaistunu puuttuu semmosee sisäisee naisvihaa ja ehkä myös tiettyi käytösmallei, joita en osaa varsinaisesti nimetä, ni niitä oon tullu jättäneeks pois ehkä. Tuntuu, et täst aiheest on tullu keskusteltu enemmän lähipiirissä ja

¹⁸⁷ Pauliina, jälkiseurantavaiheen vastaus 11.5.2022.

tällasii asioihi kiinnittää paljo enemmän huomioo ku seikkailee sosiaalisen median ihmeellises maailmas. Ehkä tällasii pointteja. ¹⁸⁸

Yksi tutkimuskysymyksistä liittyi tietoisuuden lisääntymisen emansipatoriseen vaikutukseen. Samoin jo tutkimukseni alussa korostin itseidentiteetin ja sen määrittämisen vapauden tärkeyttä suhteessa sisäistetyyn naisvihan kokemuksiin. Jälkiseurannassa saamissani vastauksissa muutamissa korostuikin se, miten aiheen pohtiminen laajemmin oli aloittanut syvemmän itseidentiteetin tutkimisen kanssatutkijoissa. Roosa on pohtinut sukupuoli-identiteettiä ja sen normittamista hyvin omakohtaisesti.

Olen alkanut kiinnittää enemmän huomiota sisäistettyyn naisvihaan. Itselläni on ollut melko pitkä ja vaikea prosessi oman sukupuoleni kanssa ja taisin vastata tuolloin reilu vuosi sitten identifikoituvani kuitenkin naiseksi. Olen miettinyt kyseistä vastausta paljon sen jälkeen, erityisesti tuon sisäistetyyn naisvihan kautta. Minkä verran kipuilustani on omaa identiteettiä ja aitoa tunnetta omasta sukupuolesta ja minkä verran on vain vieraantuneisuutta siitä kuvasta, joka itselläni on naiseudesta. Olen kuitenkin monella tapaa feminiininen ihminen, tykkään pukeutua hameisiin, rakastan röyhelöitä ja leikin mielelläni meikeillä. Olen äidillinen, tunnen vahvaa hoivaviettä ja haluan biologisia lapsia. Itken helposti, ilmaisen tunteitani avoimesti ja voin puhua niistä tunteja. Näitä kaikkia pidetään yhteiskunnassamme naisellisina piirteinä. Ja kuitenkin mietin, tekevätkö ne minusta naisen. Jos olisin syntynyt mieheksi, tekisivätkö nämä asiat minut vähemmän mieheksi. Minusta vastaus on, että ei tekisi. Olen siis tullut siihen tulokseen, että lopulta olen gender queer tai suomalaisittain muusu. Häilyyn mielelläni sukupuolinormien rajamailla, en koe tarvetta osoittaa sitä sen enempää, yhteiskunta näkee minut sellaisena kuin näkee. Ihan hauskaa välillä aiheuttaa hämmennystä. Nuorena oli vaikea hyväksyä omat naiselliset puolensa, mutta vuosien mittaan, tietoisuuden lisääntyessä olen alkanut hyväksymään itseni sellaisena kuin olen. Tämän itsehyväksyntä on myös helpottanut keskustelemista aiheesta ja vahvistanut uskomusta siitä, että mitä enemmän näistä puhutaan sen parempi. Suurin osa sisäistetyistä naisvihasta, jota näkee erityisesti keskusteltaessa naisten oikeuksista, johtuu häpeästä ja yhteiskuntamme myrkyllisestä maskuliinisuudesta. Nämä asiat eivät korjaannu vaikenemalla. On ollut ihanaa päästä viimein keskustelemaan näistä aiheista kattavasti ja omalla äidinkielellä. Olen kyllästynyt koittamaan ilmaista itseäni englanniksi ja vielä enemmän olen kyllästynyt keskustelemaan amerikkalaisten, erityisesti konservatiivien (regressiivien, jos minulta kysytään) kanssa. ¹⁸⁹

Myös Ilona mainitsee tutkimusprosessin vahvistaneen omaa naiseutta, sen toteuttamista ja oikeutta sen toteuttamiseen.

Viime kevään jälkeen olen ehdottomasti huomannut muutosta. On tullut huomattua, että sitä on paljon tarkkaavaisempi ja on oppinut tunnistamaan niin itsessä kuin muissakin haitallisia käytösmalleja. Näin ollen olen osannut itsekin

¹⁸⁸ Aliisa, jälkiseurantavaiheen vastaus 12.5.2022.

¹⁸⁹ Roosa, jälkiseurantavaiheen vastaus 13.5.2022.

muuttaa tapoja ja kitkeä tälläisiä pois omasta käytöksestä ja ajatusmaailmasta. Tunteukset ei juurikaan ole muuttuneet, paitsi sen suhteen, että mitä enemmän pääsee jyvälle, sitä enemmän on tullut tunnettua surua ja vihaa siitä kuinka syvälle naisviha on juurtunut yhteiskuntaan. Niin ja en tiedä onko se tämä kevät, aikuistuminen, Lizzo¹⁹⁰ vai Sannan gradu, mutta omakuva naisena on kyllä kirkastunut viime keväästä. Sitä jotenkin on alkanut arvostaa itseään ja kehoaan naisena aivan eri tavalla. Uskaltaisin väittää, että tällä gradu työlläsi on ollut aika merkittävä vaikutus siihen(kin).¹⁹¹

Kanssatutkijoiden omakohtaiset vapautumisen prosessit ja tunteet voisi tulkita viittaavan myös uusliberalistiseen feminismiin, jossa siis käsitellään naisen asemaa hyvin yksilökeskeisesti. Yhteiskunnan vaikutus ei ole mitään sen rinnalla, että menestyvän ja vapaan naisen pitää vain olla tarpeeksi kunnianhimoinen. Rakenteiden vaikutus on unohdettu tai kielletty: jokaisella naisella on käsissään menestyksen avaimet, kunhan vain on tarpeeksi sisukas. Tai rehellisesti sanoen, tarpeeksi sellainen kuin mies. Uusliberalistinen feminismi nojaa yksilökohtaiseen voimaantumiseen ja on saanut ansaittua kritiikkiä siitä, että se kieltää yhteiskunnan rakenteiden ja rakenteellisen naisvihan systemaattisuuden¹⁹². Kuitenkaan yksilön voimaantuminen ei tämän tutkimuksen perusteella sulje pois ymmärrystä siitä, että myös rakenteellisuudella on vaikutusta. Kanssatutkijoiden kommentteissa valtaosassa jo yksilöhaastattelusta asti mainittiin patriarkalisuus yhteiskunnassa ja se, miten se vaikuttaa omiin käsityksiin naisista ja naiseudesta. Jälkiseurannan kommentteissa käy ilmi selkeästi, miten oman ajatusmaailman reflektointi ja vapautuminen on käytäntöönkin tullut. Uusliberalistinen feminismi tuntuu kauhealta, mutta samoin epäreilulta tuntuisi yksittäisen ihmisen voimaantumisen väheksyntä. Se ei välttämättä aina tarkoita sitä, että henkilön kehitys pysähtyy häneen itseensä. Itsensä voimauttaminen ei sulje pois sitä, että voi toimia myös yhteiskunnassa laajemmin tasa-arvon puolustajana. Kuten mantroiimme kuuluu, henkilökohtainen on poliittista ja henkilökohtaisista asioista voi myös tehdä poliittisia. Vapautumisen prosessissa olisikin syytä korostaa sitä, että voidakseen toimia paremman tulevaisuuden ja tasa-arvoisemman maailman puolesta pitää ensin aloittaa itsestään, mutta työ ei saa jäädä siihen. Vapautumisen mahdollistaminen ensimmäinen askel on se, että vapautuva ja alistamisesta vapautuva tajuaa ansaitsevansa vapauden¹⁹³.

Näkemykseni aiheeseen ei ole muuttunut, päinvastoin se on vahvistunut. Olen kiinnittänyt entistä enemmän huomiota sisäistettyyn naisvihaan ympärilläni ja tuntuu, että sitä ilmenee paljon laajemmin läheisissäkin piireissä. Tuntuu, että

¹⁹⁰ Lizzo on yhdysvaltalainen artisti, joka edustaa yläpeästi mm. kehopositiivisuutta ja feminisimiä.

¹⁹¹ Ilona, jälkiseurantavaiheen vastaus 12.5.2022.

¹⁹² Gill, Rottenberg ja Banet-Weiser 2020.

¹⁹³ Freire 1970, 47-48.

puutun tilanteisiin herkemmin, jos sisäistettyä naisvihaa ilmenee jossain, esim. keskusteluissa tai toisen ihmisen käytöksessä. En ole ennenkään hyväksynyt kyseistä käytöstä, mutta nyt puutun siihen rohkeammin. Myös omanarvontunteeni on kasvanut tämän myötä, sillä en anna muiden kävellä itseni tai muiden naisten päältä. Myös kiukkuni aiheeseen liittyen on kasvanut. Ärsyttää, millaisessa ennakkoluulojen ja vähättelyn maailmassa joutuukaan elämään ja miten vaikeaa ongelmaan on puuttua. Välillä on ihan toivotonkin olo, koska jotkut (yleensä miehet) ovat omaksuneet sisäistetyn naisvihan harmittomana "asiat nyt vain ovat niin" tai "se on vain läppää"-mentaliteetilla, jopa sellaisissa ympäristöissä, joissa sitä ei kuvittelisi olevan. Siksi mielestäni asiaan on tärkeää puuttua, sillä jotkut eivät pidä ilmiötä ongelmana, mikä yleensä johtuu siitä, että he ovat itse osa ongelmaa.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Viivi, jälkiseurantavaiheen vastaus 16.5.2022.

7 Johtopäätökset

Tämän pro gradu -työn ehkä tärkein löydös sisäistettyyn naisvihaan liittyen ilmenee jo työn otsikossa. ”Sinun naiseutesi ei ole sinun.” Kanssatutkijoiden kertomuksista ja ajatuksista läpikuultaa selkeästi se, että omistajuutta omaan identiteettiin on lähtökohtaisesti hyvin hankala toteuttaa. Omalla identiteetillä ei välttämättä koeta edes olevan väliä tai sitä on hankala erottaa siitä, mitä kanssatutkijat kokevat muiden oletavan heidän olevan.

Kapeakatseiset hyväksytyt naiseuden normit vaikuttivat jokaisen kanssatutkijan identiteettiin ja elämään huolimatta siitä, identifioituiko naiseksi. Haasteita aiheutti muiden ihmisten ja yhteiskunnan sukupuolittuneiden stereotyyppien ja ennakkoluulojen kautta kohdelluksi ja kohdatuksi tuleminen. Yhteiskunnan naisena näkemä ihminen vaikuttaa tulevan arvostelluksi stereotypisen naiseuden normin kautta huolimatta siitä, millainen ihminen hän on. Jokaisella tuntuu olevan sana sanottavana siihen, millä tapaa olet tai et ole, millainen sinun pitäisi olla, mitä sinun pitäisi tehdä ja miten et saa tehdä, miten elämää pitää tai ei saa elää. Naisena nähtyä ihmistä saa arvostella aivan kuka tahansa. Usein arvostelija on tämä henkilö itse. YK:n sukupuoliin kohdistuvia ennakkoluuloja 80 eri maassa kartoittaneessa kansainvälisessä raportissa ilmeni, että 86 prosenttia naisvastaajista piti naisia joillain tavoin miehiä huonompina ¹⁹⁵.

7.1 Sisäistetyn naisvihan määrittelyä

Kanssatutkijoiden keskusteluista kävi ilmi, että alitajuiset paineet mahtumisesta ahtaaseen naiseusnormiin luovat kognitiivista dissonanssia heissä itsessään. Toimijuus ja omistajuus omaan itseidentiteettiin saattaa hukkaa siihen, mitä pitäisi pyrkiä olemaan. Esimerkiksi Leena ja Roosa eivät ole kokeneet aina mahtuvansa ”tyypillisen” naisen muottiin. Tämän vuoksi he ovat jopa epäilleet omaa naiseuttaan: olenko riittävästi nainen, jos en ole juuri sellainen nainen? Viivi ei identifioitu naiseksi vaan muunsukupuoliseksi, mutta häneen kohdistuu jatkuvasti kohtelua oletettuna naisena. Työelämässä moni kanssatutkija on kokenut tulleensa kohdelluksi välillä ei niinkään asiantuntijana tai ammattilaisena, vaan naissukupuolen kasvottomana edustajana.

Naiseuden ahtaat stereotyyppit ovat tuottaneet jokaiselle kanssatutkijalle sisäistettyä naisvihaa vaihtelevin määrin ja tavoin. Sitä on koettu sekä itseltä itseä kohtaan, muilta itseä kohtaan sekä itseltä muita naisoletettuja kohtaan. Usein sisäistetty naisviha kumpuaa oman identiteetin

195 Kokkonen 6.3.2020; UN 2020 Tackling social norms -raportti.

etsinnästä ja hyväksymisprosessista: vastakohtaisuudet ja sisäinen toiseuttaminen ovat sekä apuvälineitä että naisvihan tuottajia. Esimerkiksi ne kanssatutkijat, joille ”en ole kuin muut tytöt” -ajattelu oli tuttua jossain vaiheessa elämää, saattoivat käyttää tätä ei-stereotyyppisen naiseuden vastakohtaa sekä vahvistamaan itsehyväksyntäänsä sisäisen toiseuttamisen kautta, että tuottamaan sisäistettyä naisvihaa toiseuttamalla muita. Samoin kanssatutkijat, jotka olivat kokeneet naisellisuutensa selvempänä osana itseidentiteettiään, saattoivat kertoa ärsyyntyvänsä ei-stereotyyppisistä naisista, vaikka heitä saatettiin jopa ihailta. Vaikuttaa siltä, että kanssatutkijoissa esiintyi paljon kognitiivista dissonanssia siitä, miten itseään ilmaistaan ja miten sitä haluttaisiin ilmaista.

Kanssatutkijoiden omiin reflektioihin perustuen tutkimuksessa on nähtävissä kaava, jonka mukaan he, jotka eivät itse kokeneet sopivansa stereotyyppisiin naiseuskäsitteisiin ja olivat täten kokeneet sisäistä toiseuttamista itseidentiteettityönsä kanssa, vaikuttivat tutustuneen sisäistetyn naisvihan teemaan jo ennen tätä tutkimusprosessia. Toisaalta myös he, jotka kokivat olevansa pintapuolisesti stereotyyppisiä naisia, olivat myös kokeneet päinvastaista mutta samankaltaista sisäistä toiseuttamista. Heidän ajatuksissaan kaavana tuntui olevan se, että he kapinoivat myös samoja ahtaita sukupuolirooleja vastaan pyrkimällä ”todistamaan” olevansa muutakin kuin esimerkiksi ulkonäkönsä.

Tärkeä huomio on kuitenkin se, että monella kanssatutkijalla sisäistetyn naisvihan ajatuksia oli esiintynyt erityisesti nuoruudessa. Nyt niitä itsereflektoitiin hyvin kriittisesti ja rehellisesti. Sisäistetyn naisvihan ilmiöön entuudestaan enemmän tutustuneet kanssatutkijat pystyivät analysoimaan käytöstään ja ajatuksiaan ehkä syvemmin, kuin vasta tutkimuksen myötä aiheeseen perehtyneet kanssatutkijat. Tietoisuuden rooli reflektoinnissa, tunnistamisen lisääntymisessä ja lopulta pyrkimyksillä emansipaatioon on kuitenkin läsnä jokaikisen kanssatutkijan tutkimusmatkassa.

Tästä tutkimuksesta tuli kokonaisvaltaisesti yhteinen projekti kanssatutkijoiden kanssa. Varsinaisten tutkimusvaiheiden ulkopuolellakin he tuntuivat todella haluavan keskustella aiheesta, ja he halusivat jakaa ajatuksiaan. Pitkin projektia heiltä saattoi tulla viestejä liittyen heidän näkemiinsä mediaesityksiin, omien ajatuksiensa reflektointia tai arjen kokemusten pohtimisia. Esimerkiksi tämän työn alussa olevan Märta Tikkasen runon minulle lähetti Leena. Samoin pitkin projektia olen keskustellut aiheesta hyvin erilaisten ihmisten, kuten iäkkään sukulaisen, kirjastovirkailijan sekä koti- ja ulkomaisten kollegoiden kanssa. Harvalla sisäistetty naisviha aiheena tai terminäkään on ollut heti tuttu, mutta aihetta avattuani, jokaisella on ollut siihen sanottavaa. He ovat jakaneet omia kokemuksiaan ja palanneet aiheeseen vielä myöhemmin. Näissä kohtaamisissa on konkretisoitunut se, miten tärkeää

aiheesta on puhua ja miten vapauttava vaikutus puhumisella ja tunnistamisella on. Sisäistetyn naisvihan tutkimisessa palataan koko ajan representaation käsitteeseen. Representaatiot sekä esityksinä että edustuksina ylläpitävät ja tuottavat, mutta myös uudistavat merkityksiä ja tapaa, jolla maailmaa hahmotetaan ¹⁹⁶. Ne liittyvät vahvasti omaan aikaansa ja kulttuurikontekstiin: samoin sukupuoleen liittyvät normit ja stereotypiat ovat aikakautensa ja kulttuurinsa tuottamia. Sanoittaminen ja kielen merkityksellistävä vaikutus ovat olennainen kumppani representaatioille. Esimerkiksi tämän tutkimuksen aikana käydyt keskustelut feminismistä ja feministinä olemisesta sekä näiden kahden ristiriitaiset konnotaatiot kansatutkijoiden mielissä ovat erinomainen esimerkki siitä, miten representaatioilla voidaan vaikuttaa merkityksiin ja sitä kautta sisäistettyihin ajattelumalleihin hyvin vahvasti. Samoilla tavoin kuin negatiivisia (väärin)ymmärryksiä tuotetaan, myös voidaan lisätä ymmärrystä. Siksi sanojen käyttökään ei ole yhdentekevää, kuten huomahasimme misogonia- tai naisviha-termien käsittämässä. Kaikki representaatioiden ulottuvuudet tekevät asiaa tiettävämmäksi ja tutummaksi, ja tämän kautta on mahdollista takaisinottaa omaa naiseuden subjektiaan. Sinun naiseutesi voi olla sinun.

7.2 Metodologinen reflektointi

Alitajuisen ilmiön tiedostamattomuuden tutkiminen oli todellinen haaste tutkimustyön alussa. Lopulta haasteen lähestyminen omaan ”valaistumisprosessiin” perustuen pilkkomalla tutkimus useaan osaan ja lähestymällä sitä askel kerrallaan tuntui hyvin selkeältä ja yksinkertaiselta. Omasta prosessista tunnistin itselleni tapahtuneen tunnistaminen-tiedostaminen-vapautuminen-ketjun, jota käytin laajemmassa kaavassa tässä tutkimuksessa. Pilkkominen ja teemoittelut lienevät avainsanat niin käytännön vaiheistetun toteutuksen kuin tutkimuksellisen sisällön kannalta. Kansatutkijuus oli myös erittäin tärkeää: yhteisyyden tunne kantoi läpi koko tutkimusprosessin. Se näkyi kansatutkijoiden sitoutumisella projektiin sekä yhteisöllisyyden sallimalla vertaistuellisuudella ryhmäkeskusteluissa. Koska sisäistetty naisviha on hyvin alitajuista ja tiedostamatonta, eri tutkimusvaiheille alussa määritellyt tarkoitukset olivat menestyksekkäitä. Vaiheen 1 verkkotestissä oli tärkeää, etteivät kansatutkijat tienneet testin tarkoitusta. Näin päästiin rehellisempien reaktioiden äärelle testitarkoituksen paljastuessa jälkikäteen. Vaiheen 2 yksilöhaastatteluihin oli myös onnistunutta teemoittelua eri osioihin. Erityisen tärkeäksi osoittautui erinäisten termien käsitteellistäminen: näitä avatessaan kansatutkijat tulivat kertoneeksi paljon myös

¹⁹⁶ Paasonen 2010, 41.

tiedostamattomia ajatuksiaan. Samalla he kuuluivat monet ensi kertaa omaa sanallistamistaan, joka herätti heissä paljon tunteita ja ajatuksia. Mediaesitykset ryhmäkeskusteluissa oli myös teemoiteltu ja valittu onnistuneesti. Sen lisäksi, että ne herättivät keskustelua yleisellä tasolla sisäistetystä naisvihasta ja sen eri olemuksista, mediaesitykset lisäsivät yksilötasolla monen kanssatutkijan syvempää ymmärrystä ja ahaa-elämyksiä aiheesta. Emansipaation vaikutusta oli selkeästi järkevä tutkia vaiheiden välillä, koska kyseessä on kuitenkin prosessi. Erityisen hedelmällistä lopulta oli vaiheen 4 lisääminen pitkäkantoisten vaikutusten seuraamisen kannalta. Jälkikäteen on tosin tunnustettava, että aineistosta oli jopa runsaudenpulaa. Keräämäni aineisto oli niin kattava ja monipuolinen, että paljon jäi tässä tutkimuksessa sanomatta. Onneksi kanssatutkijat ovat antaneet luvan myös aineiston jatkokäyttöön, sillä sisäistetyn naisvihan maailmassa on vielä paljon perehdyttävää.

7.3 Suositukset

Paljon on lähtöisin kielestä ja sanoista, joita käytetään. Negatiivisista asioista pitää puhua suoraan ja niin, että ne ovat ymmärrettäviä ja saavutettavia kaikille. Vaikeaselkoisuuden etäännyttävää vaikutusta pitää pyrkiä välttämään keskusteluissa, mediaesityksissä ja tutkimuksessa. Samoin on tärkeä tuottaa keskustelua ja sisältöä suomeksi. Representaatiot ovat äärimmäisen kulttuurisidonnaisia. Tämä tutkimus on tehty suomeksi ja Suomessa, mutta olisi mielenkiintoista laajentaa sitä eri kulttuureihin vertailun ja kulttuurikeskeisten erityispiirteiden selvittämiseksi ja omistajuuden vahvistamiseksi. Kulttuurikontekstit vaihtelevat hyvin paljon etenkin naisvihan ilmentymisessä. Tämä tutkimus ei ollut käytännön olosuhteiden vuoksi intersektionaalinen sanan varsinaisessa merkityksessä, koska kulttuurikonteksti oli hyvin homogeeninen. Vaikka muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta universaalit yhteiskuntarakenteet perustuvat edelleen patriarkaalisuuteen, niissäkin on eroja. Esimerkiksi naisten työssäkäymisen mahdollisuus vaihtelee Euroopan sisälläkin. Tutkimuksen kautta voitaisiin saada tarkempaa tietoa eri maiden osalta, mitä voitaisiin myöhemmin hyödyntää poliittisessakin päätöksenteossa. Poliittisten päätösten ja valtiotason linjausten rooli on tasa-arvotyössä kouriintuntuvan tärkeää: esimerkiksi valtiotasolla Suomessa linjatut perhevapaiden uudistukset vaikuttavat paitsi perheiden arkeen mahdollistamalla vanhempien tasapuolistamalla työssäkäynnin ja perheajan suhdetta, myös uudelleentuottavat käsityksiä siitä vahvan viestin kautta. Sukupuoliroolien tuottamisessa ja performatiivisuudessa pitää huomioida entistä enemmän sukupuolien välinen, mutta myös myös sukupuolten sisäinen monimuotoisuus. Tutkimuksen aikana esiintyneet kommentit esimerkiksi transnaisia syrjivistä ”feministeistä” ja heidän pyrkimyksensä valtavirtaan olisi

ehdottomasti oman tutkimuksensa paikka. Yksi tämän tutkimusprosessin tärkeimpiä ymmärryksiä on myös se, että sisäistetyt naisvihan kokemukset eivät kumpua niiden kokijan huonoudesta tai naisvihaisuudesta. Ilmiö on hyvin vahvasti linkittynyt naisvihaan, jonka juuret ovat ympäröivässä yhteiskunnassa ja vuosisatojakin ylläpidetyissä hierarkisissa valtarakenteissa. Vaikka tässä tutkimuksessa lähestymiskohta oli naiskeskeinen, se ei tarkoita, että sisäistetyt naisvihan kitkeminen olisi vain naisten omalla vastuulla. Näkökulmalla haluttiin ennemminkin korostaa ilmiön tiedostamisen ja ajatusten tunnistamisen synnyttävää vapauttavaa ja voimauttavaa vaikutusta. Oman toimijuuden tukeminen tähtää siihen, että yksilön itseidentiteetin sallitaan muodostuvan ja representoituvan hänen omista lähtökohdistaan, ettei se olisi enää riippuvainen ja sidoksissa siihen, mitä pidetään hyväksyttynä tai normien mukaisena. Omistajuuden käsite on erittäin tärkeä siinä, miten tutkimusta tehdessä ja yhteiskunnallisia ilmiöitä käsitellessä lähtökohta on se, että epätasa-arvoa kokeva ryhmä saa toimia omalla auktoriteetillaan ja merkityksellistää toimintaa omista lähtökohdistaan.

Tätä voidaan tukea esimerkiksi kasvatuksen kautta hyvin nuoresta iästä lähtien. Kiltit tytöt ja pojat ovat poikia -ajattelu on usein läsnä, kuten kansatutkijoiden tarinoista ilmeni, jo lapsuudesta lähtien. Yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden soisi olevan osa jo alakoulujen opetusohjelmaa: tutkimuksessa tunnistamisen merkitys on hyvin selkeää asenteiden ylläpitämisen jatkumisen torjunnassa. Tunnistamisen lisäksi on tärkeää puhua siitä, miten ajatusmalleista voi oppia pois ja miten se on meidän kaikkien tehtävä. Karioidusti sanoen, ei riitä, että tytöille kerrotaan heidän voivan olla mitä vaan haluavat, vaan yhteiskunnallisen rakenteen ja vaikuttamisen pitää kulkea sen kanssa käsi kädessä. Eikä vain feminismi suhteen, vaan intersektionaalisesti ihmisoikeuksien ja kaikkien tasa-arvon suhteen. Feminismin opetus nuorille olisi varmasti melkoisen julkisen keskustelun laukaisija, mutta tässä päästään taas siihen, miten yksinkertaisten aatteiden perimmäistä tarkoitusta väritetään tarkoituksella tai tarkoituksettomasti. Voisi olettaa, että valtaosa vanhemmista haluaisi lastensa elävän tasa-arvoisemmassa maailmassa.

Tehän ootte jo oikein

Kun te ootte vaan just noin

Kaikki mitä te teette

Ja se miten te ootte

-PMMP: ”Tytöt”

8 Lähteet

Kaikki internet-lähteet tarkistettu 15.10.2022.

AINEISTO

Haastattelut ja tutkimusaineisto

Aliisa, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 27.4.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu), jälkiseurantavaiheen sähköposti 12.5.2022. Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Elli, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 3.5.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu). Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Iiris, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 25.4.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu), jälkiseurantavaiheen sähköposti 13.5.2022. Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Ilona, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 28.4.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu), jälkiseurantavaiheen sähköposti 12.5.2022. Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Leena, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 6.5.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu), jälkiseurantavaiheen sähköposti 13.5.2022. Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Pauliina, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 21.4.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu), jälkiseurantavaiheen sähköposti 11.5.2022. Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Ronja, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 25.4.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu). Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Roosa, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 28.4.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu), jälkiseurantavaiheen sähköposti 13.5.2022. Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Viivi, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 23.4.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu), jälkiseurantavaiheen sähköposti 16.5.2022. Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Vilja, kanssatutkija. Verkkotestin tulos, yksilöhaastattelu 22.4.2021 (litteroitu), ryhmäkeskustelu (litteroitu), jälkiseurantavaiheen sähköposti 9.5.2022. Kaikki materiaali tutkijan hallussa.

Ryhmähaastattelu, ryhmä I. 7.5.2021 (litteroitu). Materiaali tutkijan hallussa.

Ryhmähaastattelu, ryhmä II. 11.5.2021 (litteroitu). Materiaali tutkijan hallussa.

Ryhmähaastattelu, ryhmä III. 15.5.2021. (litteroitu). Materiaali tutkijan hallussa.

Mediaesitykset

@juliehangart (30.11.2020). *I'm not like other girls*. Instagram-postaus tilillä @the_female_lead. Saatavilla: <https://www.instagram.com/p/CIOCeHmsZtM/>

Iltta-Sanomat (18.9.2020). *JUURI NYT: Roope Salminen tuomittiin pakottamisesta seksuaaliseen tekoon*. Facebook-postaus kommentteineen. Saatavilla: <https://www.facebook.com/iltasanomat/posts/juuri-nyt-roope-salminen-tuomittiin-pakottamisesta-seksuaaliseen-tekoon/10157642507196463/>

Kulmala, Eve (19.1.2021). *Lookbook – Ei niin kuin muut tytöt*. Instagram-video tilillä @evekulmala. Saatavilla: <https://www.instagram.com/p/CKOf-SHBLDr/?hl=en>

Omaheimo, Raisa (6.8.2020). ”Sisäistetty naisviha saa meidät inhoamaan asioita, joita teinitytöt rakastavat.” *YLE.fi* Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11458716>

Tanskanen, Riina (14.10.2020). *Sovinisti-Raili*. Instagram-postaus tilillä @tympeattytöt. Saatavilla: <https://www.instagram.com/p/CGVQX27B2Hm/?hl=en>

Muu aineisto

Hinkula, Emma (24.2.2021). ”Naisviha näkyy arkisissa käytännöissä ja pahimmillaan väkivaltana – tutkijan mukaan siitä vaietaan, vaikka ei pitäisi.” *YLE.fi*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11793132>

Kokkonen, Yrjö (6.3.2020). ”YK-raportti: Lähes kaikilla ihmisillä on naisia alistavia ajatusmalleja.” *YLE.fi*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11244436>

Koskela, Minka (2019). *Ennen kaikkea feministi*. Hämeenlinna: Karisto. Saatavilla: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789512365920>

Kunnas, Kirsi (1994). *Mistä on pienet tytöt tehty?* Teoksessa: *Suomen Lasten Runotar*. Toim. Kaarina Helakisa. Kustannusosakeyhtiö Otava, 58.

Macfarlane, Jenna (11.3.2021). “Text me when you get home: meaning of Instagram post that went viral following Sarah Everard disappearance.” *The Scotsman – Edinburgh Evening News*. Saatavilla: <https://www.edinburghnews.scotsman.com/news/people/text-me-when-you-get-home-meaning-of-instagram-message-that-went-viral-following-sarah-everard-disappearance-3164168>

Manne, Kate (17.3.2021). “What Sarah Everard’s murder illuminates – and might obscure.” *The Atlantic*. Saatavilla: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2021/03/what-sarah-everards-murder-illuminatesand-might-obscure/618302/>

Otsamo, Kirsikka (16.9.2020). ”Tytöjen kasvatuksessa on vakava ongelma, joka voi jopa heikentää tyttöjen uramahdollisuuksia – Näin vältät yleisen virheen ja kasvatat tytön, jolla on hyvä itsetunto.” *Satakunnan Kansa*. Saatavilla: <https://www.satakunnankansa.fi/kotimaa/art-2000007038680.html>

Rutherford-Morrison, Lara (29.12.2015). “What A Sex Role Test From 1974 Will Tell You.” *Bustle*. Saatavilla: <https://www.bustle.com/articles/131801-i-took-the-bem-sex-role-inventory-test-from-1974-this-is-what-happened>

Sarasti, Kristiina (27.2.2019). ”Tiedätkö naisen, josta on tullut hyvä jätkä? Cool girl -ilmiö on karhunpalvelus feminismille, sanoo tutkija Minja Koskela.” *Trendi-lehti*. Saatavilla: <https://www.eeva.fi/jutut/tiedatko-naisen-josta-on-tullut-hyva-jatka-cool-girl-ilmio-on-karhunpalvelus-feminismille-sanoo-minja-koskela>

Särmä, Saara (16.10.2018). ”Irti naisvihasta”. *Kansan Uutiset / KU*. Saatavilla: <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3615441-saara-sarma-irti-naisvihasta>

Talasterä, Johanna (17.5.2021). ”Parikymppinen Joanna Lehto meni sänkyyn Temppareissa ja siitä alkoi slut-shaming – nainen saa vihapostia seksistä, vaikka on sinkku.” *YLE.fi*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11913942>

United Nations Development Programme (2020). *TACKLING SOCIAL NORMS: A game changer for gender inequalities*. Saatavilla: https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdperspectivesgsnipdf_1.pdf

Vainio, Jasmin (13.10.2020). ”Sanna Marinin kuva Trendi-lehdessä aiheutti somekohun julkisuudesta tutut henkilöt tukevat ja poseeraavat jakku päällä ilman paitaa.” *MTV.fi*.

Saatavilla: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/sanna-marinin-kuva-trendi-lehdessa-aiheutti-somekohun-julkisuudesta-tutut-henkilot-tukevat-ja-poseeraavat-jakku-paalla-ilman-paitaa/7953298>

KIRJALLISUUS

Anttonen, Anneli (2000). ”Iris Marion Youngin ajatuksia feminismistä, eron politiikasta ja ruumiillisuudesta.” Teoksessa: *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Toim. Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 319-343.

Banet-Weiser, Sarah, Gill, Rosalind ja Rottenberg, Catherine (2020). “Postfeminism, popular feminism and neoliberal feminism? Sarah Banet-Weiser, Rosalind Gill and Catherine Rottenberg in conversation.” *Feminist Theory* 2020, Vol.21(1), 3-24. Saatavilla:

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1464700119842555>

Bearman, Steve, Korobov, Neill ja Thorne, Avril (2009). “The Fabric of Internalized Sexism.” *Journal of Integrated Social Sciences* 2009, 1(1): 10-47. Saatavilla:

https://jiss.org/documents/volume_1/issue_1/JISS_2009_1-1_10-47_Fabric_of_Internalized_Sexism.pdf

Butler, Judith (2008). *Hankala sukupuoli*. Suom. Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi. Toinen painos. Helsinki: Gaudeamus

David, E.J.R. ja Derthick, Annie O. (2013). “Chapter 1: What is internalised oppression, and so what?”. Teoksessa: *Internalized oppression: the psychology of marginalized groups*.

Toim. E.J.R. David. New York: Springer, 1-30. Saatavilla:

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?pq-origsite=primo&docID=1578291>

De Beavour, Simone (1948). *Toinen sukupuoli*. Yhteisnide, vuoden 1981 painos. Suom. Annikki Suni. Helsinki: Kirjayhtymä

DeVault, Marjorie L. ja Gross, Glenda (2012). “Chapter 11: Feminist Qualitative Interviewing: Experience, Talk, and Knowledge.” Teoksessa: *Handbook of feminist research: theory and praxis*. Toim. Sharlene Nagy Hesse-Biber. Saatavilla: <https://methods-sagepub-com.ezproxy.utu.fi/book/handbook-of-feminist-research/n11.xml>

Donnelly, Kristin ja Twenge, Jean M. (2016). "Masculine and Feminine Traits on the Bem Sex-Role Inventory, 1993–2012: a Cross-Temporal Meta-Analysis." *Sex Roles* 2017, 76, 556–565. Saatavilla: https://libkey.io/libraries/348/articles/58533338/full-text-file?utm_source=api_931

Einhorn, Sue (2021). "From a woman's point of view. How internalized misogyny affects relationships between women." *Group Analysis* 54(4), 481–498. Saatavilla: <https://journals-sagepub-com.ezproxy.utu.fi/doi/full/10.1177/05333164211038310>

Ferber, Alona (22.9.2020). "Judith Butler on the culture wars, JK Rowling and living in 'anti-intellectual times'." *The New Statesman UK Edition*. Saatavilla: <https://www.newstatesman.com/uncategorized/2020/09/judith-butler-culture-wars-jk-rowling-and-living-anti-intellectual-times>

Freire, Paulo (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. 30th Anniversary Edition (2005). Kääntänyt englanniksi: Myra Bergman Ramos. New York: The Continuum International Publishing Group Inc. Saatavilla: <https://envs.ucsc.edu/internships/internship-readings/freire-pedagogy-of-the-oppressed.pdf>

Gay, Roxane (2014). *Bad feminist*. Suom. ja toim. Koko Hubara ja Anu Partanen. Helsinki: Like Kustannus

Grady, Constance (20.7.2018). "The waves of feminism, and why people keep fighting over them, explained." *Vox*. Saatavilla: <https://www.vox.com/2018/3/20/16955588/feminism-waves-explained-first-second-third-fourth>

Hall, Stuart (1998). *Identiteetti*. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino

Harding, Sandra (2012). "Chapter 3: Feminist standpoints." Teoksessa: *Handbook of feminist research: theory and praxis*. Toim. Sharlene Nagy Hesse-Biber. Saatavilla: <https://methods-sagepub-com.ezproxy.utu.fi/book/handbook-of-feminist-research/n3.xml>

Hoffman, Rose Marie ja Borders, L. DiAnne (2001). "Twenty-five years after the Bem Sex-Role Inventory: A reassessment and new issues regarding classification variability." *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 34, 39-55. Saatavilla: http://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/L_Borders_Twenty_2001.pdf

hooks, bell (2007). *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism*. Boston, MA: South End Press.

Juvonen Tuula, Rossi Leena-Maija ja Saresma Tuija (2010). ”Esipuhe: Kuinka sukupuolta voi tutkia?”. Teoksessa: *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi ja Tuija Saresma. Tampere: Vastapaino, 9-20.

Kansatutkimuksen tutkijaverkosto. Saatavilla: <https://blogs.helsinki.fi/kansatutkimus/>

Kantola Johanna (2010). ”Sukupuoli ja valta.” Teoksessa: *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi ja Tuija Saresma. Tampere: Vastapaino, 78-87.

Korvajärvi, Päivi (2010). ”Sukupuolistunut ja sukupuolistava työ.” Teoksessa: *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi ja Tuija Saresma. Tampere: Vastapaino 2010, 183-196.

Koskinen, Suvi (2010). ”Sukupuolistunut väkivalta”. Teoksessa: *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi ja Tuija Saresma. Tampere: Vastapaino 2010, 243-256.

Lempiäinen, Kirsti (2000). ”Naisellinen feministi: naisfeministisubjekti.” Teoksessa: *Nainen / naisuus / naisellisuus*. Toim. Minna Nikunen, Tuula Gordon, Sanna Kivimäki ja Riitta Pirinen. Tampere University Press, 21-42. Saatavilla: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65439/nainen_naisuus_naisellisuus_2001.pdf?sequence=1

Linker, Kate (1985). *Representation and sexuality*. Alkuperäinen toimitettu teos ei selvillä. s. 391-415. Saatavilla: <http://faculty.winthrop.edu/stockk/Contemporary%20Art/Linker%20sexuality.pdf>.

Marttila, Annamaria (2014). ”Tutkijan positiot etnografisessa tutkimuksessa – kentän ja kokemuksen dialoginen rakentuminen.” Teoksessa: *Moniulotteinen etnografia*. Toim. Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto. Helsinki: Ethnos, 362-392. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/57565/978-952-68509-3-1.pdf>

McRobbie, Angela (28.11.2016). *Anti-feminism, then and now*. Saatavilla: <https://www.opendemocracy.net/en/transformation/anti-feminism-then-and-now/>

Mui, Constance L. ja Murphy, Julien S. (2002). *Gender struggles. Practical Approaches to Contemporary Feminism*. Lanham MD: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Munro, Ealasaid (2013). "Feminism: A fourth wave?". *Political Insight* 4:2, 22-25.

Saatavilla: https://libkey.io/libraries/348/articles/47774784/full-text-file?utm_source=api_931

Östman, Ann-Catrin (2000). "Joan Scott ja feministinen historiankirjoitus." Teoksessa: *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Toim. Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 275-294.

Paasonen, Susanna (2010). "Sukupuoli ja representaatio". Teoksessa: *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi ja Tuija Saresma. Tampere: Vastapaino 2010, 39–49.

Pietilä, Ilkka (2017). "Ryhmäkeskustelu." Teoksessa: *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvoori. Tampere: Vastapaino, 111-130.

Räikkönen, Eija. *KTKO105 Johdatus tilastolliseen tutkimukseen 2op*. Jyväskylän yliopisto, luentomateriaali. Saatavilla: https://peda.net/jyu/okl/ojk/kjtt/kl1/l11j2:file/download/f72857ac3c6dafd2a1aaae5309f44867b90d89f6/Luennot_I_ ja_II_Moodle_korjattu.pptx

Ranta, Juha ja Kuula-Luumi, Arja (2017). "Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC." Teoksessa: *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Toim. Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander ja Johanna Ruusuvoori. Tampere: Vastapaino, 413-426.

Rantonen, Eila (2002). "bell hooks: Toisin opettaja." Teoksessa: *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Toim. Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 187-212.

Rojola, Lea, Hyttinen, Elsi, Melkas, Kukku, Pynttäre, Veli-Marri, Rantapuu, Nina ja Rihto, Anna (2000). "Gayatri Chakravorty Spivak ja väärinlukemisen politiikat." Teoksessa: *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Toim. Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 295-318.

Rojola, Sanna (2000). ”Donna Haraway – Mieluummin kyborgi kuin jumalatar.” Teoksessa: *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Toim. Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 137-160.

Ronkainen, Suvi (2000). ”Sandra Harding – Sijoittumisen ja sitoutumisen tietoteoreetikko.” Teoksessa: *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*. Toim. Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 161-186.

Rossi, Leena-Maija (2003). *Heterotehdas. Televisiomaininta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus

Rossi, Leena-Maija (2010). ”Esiytyksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa”. Teoksessa: *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Toim. Tarja Knuuttila ja Aki Petteri Lehtinen. Helsinki: Gaudeamus 2010, 261-275.

Ruusuvuosi, Johanna ja Tiittula, Liisa. (2005). ”Johdanto”. Teoksessa: *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Toim. Johanna Ruusuvuori ja Liisa Tiittula. Tampere: Vastapaino, 9-21.

Saaranen-Kauppinen, Anita ja Puusniekka, Anna (2006). ”Teemoittelu.” *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavilla: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Sveningsson Elm, Malin ja Sundén, Jenny (2007). *Cyberfeminism in Northern Lights: Digital Media and Gender in a Nordic Context*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing

Vaahensalo, Elina (2021b). "Creating the Other in Online Interaction: Othering Online Discourse Theory". Teoksessa: *The Emerald International Handbook of Technology-Facilitated Violence and Abuse (Emerald Studies In Digital Crime, Technology and Social Harms)*. Toim. Jane Bailey, Asher Flynn ja Nicola Henry. Emerald Publishing Limited, 227-246. Saatavilla: <https://doi.org/10.1108/978-1-83982-848-520211016>

Vaahensalo., Elina (2021a). ”Samanlaista toiseuttamista, erilaisia toisia.” *Media & viestintä* 44(2021): 3, 1-29. Saatavilla: <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/111507/65487>

Valtonen Anu. (2005). ”Ryhmäkeskustelut – millainen metodi?”. Teoksessa: *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Toim. Johanna Ruusuvuori ja Liisa Tiittula. Tampere: Vastapaino, 223-241.

Vanhanen, Elise (2015). "Lähiluku muistelukirjoitusten analyysimenetelmänä." *Elore* 2015, Vol.22 (2). Saatavilla: <https://journal.fi/elore/article/view/79237/40139>

Vuori Jaana (2010a). "Äitiys sukupuolikysymyksenä." Teoksessa: *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi ja Tuija Saresma. Tampere: Vastapaino, 109-119.

Vuori Jaana (2010b). "Jälkisanat: Suomalaisen naistutkimuksen laineilla." Teoksessa: *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi ja Tuija Saresma. Tampere: Vastapaino, 315-325.

Liite 1. Vaihe 2: Yksilöhaastattelu

Alkulämmittely

- Kerro itsestäsi vähän, eli kuvaile itseäsi parilla adjektiivilla.
 - _____
- Fiilis vaiheen 1 kyselytuloksesta.
 - Tulos? MASK FEM
 - Tunnisti: KYLLÄ EI
 - Yllättikö tulos: KYLLÄ EI
 - Ensireaktio: _____
 - Mitä ajatuksia testistä nousi , tekemisen aikana tai jälkikäteen?

- Miten tuttua sinulle on tutkimuksen teema, sisäistetty naisviha?

- Tunnistatko mielestäsi naisvihan, erityisesti sisäistetyn naisvihan?
 - KYLLÄ EI
- Ovatko naisten oikeudet sinulle tärkeitä? KYLLÄ EI

Käsitteitä ja ymmärtämistä

- Miten ymmärrät tai käsität termit...
 - Sukupuoli _____
 - Nainen, naiseus _____
 - Feminismi _____
- Pidätkö itseäsi...
 - Naisena KYLLÄ EI
 - Onko tämä sinulle tärkeä ominaisuus? KYLLÄ EI
 - Vaikuttaako se itseidentiteettiisi, siihen miten näet itsesi? KYLLÄ EI
 - Millaisissa tilanteissa tai missä mielessä erityisesti?

 - Feministinä KYLLÄ EI
 - Onko tämä sinulle tärkeä ominaisuus? KYLLÄ EI
 - Vaikuttaako se itseidentiteettiisi, siihen miten näet itsesi? KYLLÄ EI
 - Millaisissa tilanteissa tai missä mielessä erityisesti?

- Miten ymmärrät seuraavat termit, mitä ne sinusta ovat?
 - Naisviha _____
 - Sisäistetty naisviha _____

- Suomen kielessä käytetään yleisesti sanaa ”naisviha”. Englanniksi ja tieteellisessä kielessä käytetään sanaa misogynia. Ne tarkoittavat siis samaa asiaa.
 - Onko niissä sinusta sisältö- tai käsite-eroa? KYLLÄ EI
 - Millaista, miten? _____
- Koetko/oletko sinä kokenut sinä sisäistettyä naisvihaa? KYLLÄ EI
 - Miten, millaisissa tilanteissa?

 - Miltä se tuntuu saada itsensä ”kiinni” näistä ajatuksista?

Käytännön kokemukset

- Vähän ihan kaukaisista taustoista:
 - Millainen lapsuuden perhe oli, sisarukset, iät... _____
 - Millainen perhe on nyt _____
 - Ihmisiä jotka vaikuttaneet sinuun, maailmankuvaan, ajatusten muodostumiseen?
 - Keitä, miten? _____
- Millaisella alalla työskentelet/opiskelet? _____
 - Millaista naisena, vai vaikuttaako?

- Kokeeko omat mahdollisuudet tasa-arvoisiksi, kaikilla elämän osa-alueilla? KYLLÄ EI
 - Miksi? _____
- Omia kokemuksia
 - naisvihasta (sisäistetty, ulkopuolinen) – oma, muiden, muilta

 - (epä-)tasa-arvosta (sisäistetty, ulkopuolinen) – oma, muiden, muilta

- Onko itse kokenut tiettyjä oletuksia naiseuden takia, elämän eri osa-alueilla? Millaisia?
 - Itseltä KYLLÄ EI
 - Ulkopuolelta KYLLÄ EI
- Onko itse elänyt jotenkin tietyllä tavalla, tehnyt valintoja riippuen siitä, mitä sinulta odotetaan/mitä oletat, että sinulta odotetaan? Mitä? KYLLÄ EI
- Huomaatko itselläsi ennako-ajatuksia muista ihmisistä sukupuolen perusteella? KYLLÄ EI
 - Missä tilanteissa esimerkiksi? _____
- Huomaako käyttäytyvänsä eri tavalla miesten kuin naisten seurassa? Miesten kuin naisten seurassa?
 - KYLLÄ EI
 - Miten, millaisissa tilanteissa? _____
- Tytöttely-ilmiöstä.

- Onko ilmiö/termi sinulle tuttu? KYLLÄ EI
- Miten ymmärrät/kuvaillet ilmiötä? _____
- Oletko kokenut työttelyä? KYLLÄ EI
 - Millaisessa tilanteessa, keneltä? _____
 - Miltä se tuntui? _____
- Oletko itse työtölyt? KYLLÄ EI

Sisäistetyn naisvihan (media)ilmentymisiä

Lopuksi hieman kysymyksiä sisäistetystä naisvihasta käytävästä mediakeskustelusta, uutismedioissa ja somessa. Näissä kysymyksissä käsitellään keskusteluita liittyen sisäistettyyn naisvihaan, naisten väliseen solidaarisuuteen ja toistensa tukemiseen sekä voimaantumiseen ja voimaannuttamiseen, ynnä muihin vastaaviin teemoihin.

- Seuraatko paljon keskustelua? KYLLÄ EI / miksi ei? _____
 - Jos KYLLÄ, missä? Millaista ja keneltä? _____
- Miten suhtaudut tällaiseen keskusteluun? _____
- Osallistutko itse keskusteluun? KYLLÄ EI
 - Missä erityisesti, miten? _____
- Onko keskustelun seuraaminen/osallistuminen/siitä tietoisuus muuttanut suhdetta itseensä ja omaan naiseuteensa? KYLLÄ EI
 - Miten? _____
- Onko ollut emansipoivaa/voimaannuttavaa? KYLLÄ EI
 - Mikä erityisesti? _____

Tuleeko mieleen vielä muuta aiheesta, jota en ehkä huomannut kysyä, tai mitä haluaisit sanoa?

Liite 2. Mediaesitys vaiheessa 3 - Tympeät tytöt

Mun päässäni asuu Sovinisti-Raili, joka slutseimaa välittömästi ”liian lyhyeen mekkoon” pukeutuneet tytöt, sättii minua, jos otan liikaa tilaa ja muistuttaa siitä mistä naisen on soveliasta haaveilla. Raili nimittäin tietää millainen on kunnollinen nainen.

Oikeastaan Sovinisti-Railin nimi on sisäistetty naisviha, mutta me olemme siirtyneet tällä tavalla tuttavallisemmalle lempinimien tasolle. Raili puolestaan kutsuu mua Vaikeaksi Ämmäksi tai Kauheaksi Lutkaksi.

Sovinismi ei typisty vain setämiesten ongelmaksi, vaan yhteiskunnan sovunistiset rakenteet asuvat meissä kaikissa. Raili on kasvanut minuun pahaan tarkoitamattomien rivien väleistä, sukulaistätien opeista, koulukirjoista ja tv-ohjelmista, joista olen oppinut millaisia naisia yhteiskunta arvostaa.

Kun maailma on lapsesta asti opettanut, että maskuliiniset piirteet ovat arvokkaampia, on naisvihan sisäistäminen helppoa. Suurimman osan ”tyttömaisistä” asioista mieltää automaattisesti pinnallisiksi ja naurettaviksi, joita tulee välttää, mikäli haluaa olla uskottava. Se saa meidät janoamaan ”sä et ole niin kuin muut tytöt” kaltaisia ”kehuja” ja ottamaan niuhottamatta vastaan ei-toivotut lähentymisyriytykset. Ja toisaalta on oltava TARPEEKSI naisellinen: naaman tulee olla luonnollisella tavalla kaunis eikä mielipiteitään saa sanoa liian jyrkästi, ettei vain pahoittaisi kenenkään mieltä.

Sisäistetty naisviha juhlii, kun ei itse edes tajua pitävänsä naisiin liitettyjä ominaisuuksia huonompina. YK:n naisiin kohdistuvia ennakkoluuloja kartoittavan tutkimuksen (2020) mukaan yhdeksällä kymmenestä kaikista vastaajasta ajattelee, että naiset ovat joillakin tavoin miehiä huonompia.

Naispuolisista vastaajista näin ajatteli 86%. Olemme selvästi omaksuneet naisvihan osaksi maailmankuvaamme aika mukisematta.

Se ei auta, että vain huudan patriarkaatin olevan perseestä, kun olen itsekin osa patriarkaattia. Patriarkaatti elää meissä kaikissa, ja mikäli misogyynisiin ajatusmalleihin ei kiinnitetä huomiota, ne jatkavat kulkuaan sukupolvelta toiselle. Joten katsokaa Railejanne silmiin ja pitäkää ne kurissa. Saamme kuulla muualta aivan tarpeeksi sääntöjä siihen, millainen naisen kuuluu olla, ilman että boostaamme niitä itse.

Liite 3. Mediaesitys vaiheessa 3 – Eve Kulmalan video

Eve Kulmala: ”Lookbook – Ei niin kuin muut tytöt”
 video, 59 sekuntia
 Instagram @evekulmala
 Julkaistu 19.1.2021

Videolla Eve Kulmala esittää pukeutuvansa aamulla töihin. Alla on videon litterointi Kulmalan sisäisestä dialogista, jonka hän esittää ääneen.

Tänään mä näytän miten mä pukeudun mun lemppariasuun, eli Ei niin kuin muut tytöt -lookiin! Tää lookki on täydellinen ihan mihin tahansa päivään, kun haluat hehkua sisäistettyä naisvihaa! Ensimmäisenä laitetaan tämmönen ihan perus bändipaita päälle [pukeutuu Guns N’Roses-paitaan]. En ite kuuntele Guns N’Rosesia, mut tää on monien miesten mielestä sitä Oikeaa Musaa™! [Ruudulle tulee punainen Man Approved -leima.] Sitte laitetaan tämmönen tosi kiva jakkutakki päälle [pukeutuu punaiseen jakkuun]. Tää päällä on tosi kiva olla työpaikalla, koska jos laitat esim. kukkamekon, niin eihän sua voi kukaan ottaa vakavasti. Sit pikkasen meikkiä [alkaa meikata], mut ei liikaa, koska liikaa meikkaavat tytöt on mun mielestä pinnallisia bimboja! Hahaha! Ja lopuks vielä tottakai kännykkä matkaan. Ja laitetaas somessa parit vihakommentit naisille [näppäilee kännykkää ja irvistelee], jotka puhuu liian kimeällä äänellä, ja on muutenkin tyrkkyjä horoja! Lol! Sit reppu olalle [laittaa repun olalle], ja voidaankin lähteä töihin kertomaan kaikille, että jos nainen vaan tekee tarpeeksi kovasti töitä, niin kyllä hänkin voi olla yhtä hyvä kuin mies! Se palkankorotus on omasta asenteesta kiinni! Moikku! [vilkuttaa hymyillen kameralle]

Liite 4. Mediaesitys vaiheessa 3 – Roope Salmisen oikeusjuttua koskevat Facebook-kommentit

Olen kait tyhmä, kun kysyn, missä kohtaa tuossa tapahtuu seksuaalirikos? Lusikasa nukkuminen on iso juttu, temppareissakin se lopettaa jo parisuhteen, mutta en olisi uskonut, että siitä saa tuomion oikeudessa... No tämä wannabe artistitypykkä tiesi miten toiselle kostetaan.. Roope ei ilmeisesti halunnut auttaa "ura"asioissa...

Eikös se mene niin että jos mukaan lähtee niin on puoliksi ko luvannut köyrii, ja vielä humalassa nyt taitaa vanhemmat rahastaa, oisko tyttö lainkaan huomannut jos ei vanhemmat olis vienyt lääkäriin. Epäilen suuresti.

Miksi tyttö lähtee kahden miehen mukaan umpipäissään. Kaksi päivää tiedottomassa tilassa, muistaa vaan joka toisen tapahtuman. Voi hyvää päivää!

Nyt pitäisi alkoholi kieltää ja huorastaminen, kalliiksi se tulee yhteiskunnalle.

Ei ollu Roopee enää kiinnostanu muidu ni tää suuttunu ja rahan perässä käräjille? 😊 jotkut on just tollasia.. jos asia olis ollu häiritsevä tota akkaa kohtaan ni varmasti olis tehny jutun jo aikasemmin eikä jääny himaansa makusteleen asiaa moneks vuodeks..

Hohhoijaa... siinä on sana sanaa vastaan. Pakottaminen seksuaaliseen tekoon näyttää olevan laaja käsite. Mikä todistaa, että nainen on uhri? Ehkä katumus tuli kun selvisi humalastaan. Sympatit täysin Roope Salmisen puolella.

Liite 5. Mediaesitys vaiheessa 3 - Raisa Omaheimon kolumni

Raisa Omaheimon kolumni: Sisäistetty naisviha saa meidät inhoamaan asioita, joita teinitytöt rakastavat

Yle.fi

6.8.2020

Suurin osa asioista, jotka ovat teinitytöille tärkeitä, ovat maailman mielestä tyhmiä ja turhia, jopa naurettavia: Twilight ja K-pop, TikTokin tanssihaasteet, kymmenen sentin korkkarit arkikenkinä, höpöttely ja hihittely, kavereiden jatkuva kaulailu, ilmastolakkoon osallistuminen tai keppihevosilla ratsastaminen – väärin fanitettu, väärin tykätty, väärin tehty.

Haastan katsomaan teinityttöjä uusin silmin. Mitä kaikkea voimakasta, uutta ja upeaa he saavat aikaan tälläkin hetkellä.

Jo alakouluikäisenä tiesin, mitä tarkoittaa "heittää kuin tyttö". Se tarkoittaa, että heittää tosi huonosti.

Ala-asteen viimeisillä luokilla pojilla oli tapana vetää sormella meidän tyttöjen selkää pitkin, selvittääkseen, kuka käytti rintaliivejä. Välillä pojat tarttuivat rintoihin kiinni, välillä riitti huuteleminen. Opettajat muistuttivat meitä tyttöjä siitä, että pojat kehittyvät tyttöjä hitaammin, että meidän tehtävämme oli olla ymmärtäväisiä heitä kohtaan. Me uskoimme ja opimme varmistamaan reittimme ja kulkemaan porukoissa.

Olimmehan tottuneet jo tarhaikäisestä siihen, että pojilla oli enemmän vapauksia ja tytöillä enemmän vastuuta. Tasa-arvoista varhaiskasvatusta alettiin kehittää laajamuotoisesti vasta 2010-luvulla (siirryt toiseen palveluun). Ei tilanne ollut meille kenellekään hyvä. Me opimme väistämään ja ottamaan vastuullemme ei-toivotut kosketukset, pojille tarjolla oli toisella tavalla kapeita rooleja.

Minun piti kasvaa aikuiseksi asti ennen kuin aloin pohtia, olisiko ohje voinutkin olla toisinpäin: pojille oltaisiin kerrottu "tytöt kehittyvät teitä nopeammin, oppikaa heiltä ja kunnioittakaa heidän taitojaan"?

Yhteiskuntamme ei arvosta naisellisena pidettyjä asioita. Erityisen ankarasti yleinen mielipide suhtautuu asioihin, jotka ovat teinityttöjen mielestä mahtavia. Kun teinityttö rakastaa hevosia ja ratsastamista, hän on heppahöperö tai heppahullu. Kun hän opettelee meikkaamista videotutoriaaleista ja hioo taitojaan, hän on turhamainen. Kun hän saapuu suremaan kuollutta poptähteä kynttilän kanssa, hän on naiivi.

Teinitytöt ovat usein empaattisia. He välittävät hevosista ja muista eläimistä, ympäristöstä ja toisistaan. Kun teinityttö julkaisee selfien Instagramissa, viestiketju täyttyy ystävien kehuista: "omg oot niin upee", "bae", "niin kaunis". Se on älytöntä ja epäaitoa, ainakin maailman mielestä.

Voisiko kehumiskulttuurin kuitenkin nähdä isona vastavoimana kaikelle sille nihkeydelle ja latistamiselle, jota internet on pullollaan? Millaista olisi elää aikuisena niin, että saisi lähipiiriltä jatkuvasti sanallista vahvistusta sille, että on mahtava ja upea? Miksi ihmeessä se olisi huono asia?

Uskon, että jokainen, joka on laillani vartunut naiseksi 70- ja 80-luvun Suomessa, on kasvatettu misogyniaan eli naisvihaan. Naisten arvo oli pitkään ihan lainsäädännöllisestikin vähäisempi kuin miesten – ei esimerkiksi oikeutta omaan sukunimeen, ei suojaa raiskaukselta avioliitossa (siirryt toiseen palveluun).

Arjessa oli selvää, että kaikki, mikä on tyttöä, on vähemmän arvokasta. Teininä kuulin kerran poikaporukassa, että olen mahtava, ja "ihan erilainen kuin muut tytöt", ja olin siitä tosi ylpeä. Nyt aikuisena tuo lausunto kuulostaa kamalalta ja oma reaktioni surulliselta. Vihasin omaa tyttöyttäni niin paljon, että lausunto oli vapauttava. Tyttöys oli jotain, josta pitää päästää irti. Tärkeintä oli olla vakavasti otettava, älykäs, analyyttinen, kaikkia muita ominaisuuksia kuin niitä, joita tyttöyteen liitetään.

Minun piti kasvaa aikuiseksi ennen kuin aloin hahmottaa minkälaisia muotoja sisäistetty naisviha minussa ottaa.

Saan edelleen säännöllisesti itseni kiinni oudoista ajatuksista. Hiljattain raitiovaunupysäkillä käveli nuori tyttö, jolla oli tosi niukka kesähame.

Ensimmäinen ajatukseni oli "ai kamala, onko tuo nyt sopivaa pukeutumista?"

Vaati tietoisien pysähtymisen ja itsetutkiskelun, jotta pystyin kääntämään ajatuksen: kenenkään pukeutuminen ei kuulu minulle, hän on asun itselleen valinnut ja haluaa sitä käyttää, mikäs siinä.

Ei ole helppoa kasvaa naiseksi maailmassa, joka on niin täynnä kaikkialta tiikkuvaa naisvihaa, että vastaan taistelemisen sijaan se on helpompaa sisäistää.

Me naiset olemme usein toistemme kovimpia kriitikkoja.

Nykyajan teinitytöt ovat onneksi satumaisen taitavia myös tässä navigoinnissa. He ottavat tilaa itselleen ja tekevät asioita uusiksi. Olen esimerkiksi törmännyt Instagramissa mahamaanantai-käsitteeseen. Teinitytöt julkaisevat maanantaisin sisältöä omasta mahastaan: he ottavat niistä valokuvia, tanssivat kameran edessä napapaidassa, haastattelevat kavereita heidän mahasuhteestaan.

Huikeita tyttöprojekteja on paljon. Vihaiset tytöt (siirryt toiseen palveluun) vaihtaa kiltteyden vihaisuuteen ja tekee siitä konseptin ja julkaisualustan tyttöjen ajatuksille ja taiteelle. Projekti avattiin pamfletilla, jossa perustaja kertoo, mistä kaikesta on vihainen.

Haastan katsomaan teinityttöjä uusin silmin (siirryt toiseen palveluun). Mitä kaikkea vahvaa, voimakasta, uutta ja upeaa he saavat aikaan tälläkin hetkellä. Voisimmeko me aikuiset löytää katseeseemme tuomitsemisen ja väheksymisen sijaan lisää empatiaa ja kunnioitusta?

Raisa Omaheimo

Kirjoittaja on helsinkiläinen kirjailija ja huikean teinitytön äiti.

Liite 6. Mediaesitys vaiheessa 3. - @juliehangart, sarjakuva (Instagram)

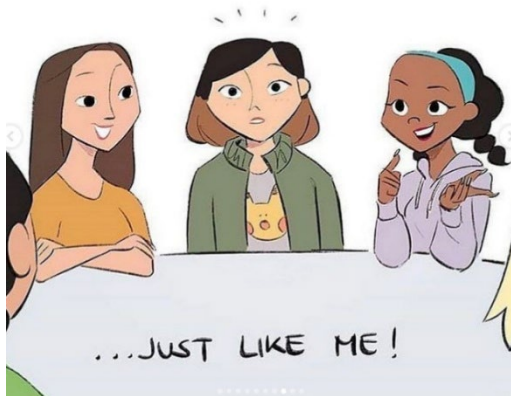
HUH-OTHER GIRLS LIKE THE SAME THINGS THAT I DO.

OTHER GIRLS ARE

OTHER GIRLS ARE ALL UNIQUE IN THEIR OWN WAY...

I GUESS I AM LIKE OTHER GIRLS!

AND I LOVE BEING LIKE OTHER GIRLS!

